

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ
ΓΕΩΠΟΝΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΗΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΠΑΠΑΛΑΖΑΡΟΥ

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Σταυριανή Κουτσού
Καθηγήτρια**

Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 2018

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ
ΓΕΩΠΟΝΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ

ΓΡΕΒΕΝΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΗΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΠΑΠΑΛΑΖΑΡΟΥ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Σταυριανή Κουτσού

Καθηγήτρια

Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 2018

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα της παρούσας πτυχιακής εργασίας εστιάζει στην εγκατάσταση των Νέων Γεωργών και στις καινοτομίες τους στο Νομό Γρεβενών.

Αρχικά παρουσιάζονται διάφοροι ορισμοί και διάφορα είδη καινοτομίας, ο ρόλος των καινοτομιών στην ανάκαμψη της οικονομίας στην Ελλάδα, καθώς και διάφορες πετυχημένες καινοτομίες στον ελληνικό αγροτικό χώρο. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι ορισμοί των νέων γεωργών και γίνεται μια αναλυτική παρουσίαση του Μέτρου 112 και Υπομέτρου 6,1 «Εγκατάσταση Νέων Γεωργών», τα κριτήρια και οι προϋποθέσεις τους, καθώς και η οικονομική ενίσχυση των νέων αγροτών από το πρόγραμμα, αλλά και από την Τράπεζα Πειραιώς με τα προνομιούχα δάνεια στήριξης.

Επιπροσθέτως, στο 3^ο κεφάλαιο αναλύονται τα κύρια χαρακτηριστικά του Νομού Γρεβενών, το επίπεδο εκπαίδευσης των νέων γεωργών, ο πρωτογενής τομέας του νομού και οι κυριότεροι φορείς για την ανάπτυξη και την απασχόληση στο Δήμο.

Στο τελευταίο κεφάλαιο συνοψίζονται τα στοιχεία της έρευνας που συμμετείχαν 75 νέοι αγρότες για το Πρόγραμμα «Εγκατάσταση Νέων Γεωργών» στο Νομό Γρεβενών. Τα σημαντικότερα αποτελέσματα από αυτή την ανάλυση των δεδομένων είναι ότι οι νέοι αγρότες βρίσκονται σε ηλικία 28 και άνω. Η ανάπτυξη του γεωργικού κλάδου και η εισαγωγή καινοτομιών, όπως και η ηλικιακή ανανέωση του γεωργικού πληθυσμού είναι ένα πολύ ελπιδοφόρο γεγονός για την χώρα μας και οι νέοι μέσω του προγράμματος στήριξης δείχνουν έτοιμοι να ρισκάρουν. Οι συμμετέχοντες στοχεύουν στην εισαγωγή νέων καινοτομιών, στην επιλογή νέων πιο κερδοφόρων καλλιεργειών, στην αύξηση των στρεμμάτων και εκτροφών τους. Παρόλο που η πλειοψηφία επικεντρώνεται στις πιο δημοφιλείς καλλιέργειες του νομού, σιτηρά, όσπρια, και μηδική, υπάρχουν αρκετοί νέοι που πειραματίζονται και μαθαίνουν νέες καλλιέργειες, όπως αρωματικά φυτά, ψυχανθή, κτηνοτροφικά φυτά κ.ά. Επίσης, παρατηρείται αύξηση και στο κλάδο της κτηνοτροφίας με νέες καινοτομίες, καλύτερα μηχανήματα και κτιριακό εξοπλισμό, καθώς και στον κλάδο της μελισσοκομίας, όπου το μέλλον στον κλάδο φαίνεται αρκετά ευνοϊκό, επειδή αρκετοί νέοι άρχισαν να στρέφονται προς τα εκεί.

Λέξεις κλειδιά: Πρόγραμμα Νέοι Αγρότες, Καινοτομία, Κρίση, Νομός Γρεβενών

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΘΗΣΗ ΤΗΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ.....8

- 1.1 Καινοτομία: η εννοιολογική προσέγγισή και τα είδη της.....8
- 1.2 Ο ρόλος των καινοτομιών στην ανάκαμψη του αγροτικού τομέα και της οικονομίας στην Ελλάδα.....11
- 1.3 Καινοτομίες στον Ελληνικό αγροτικό τομέα σήμερα.....13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΝΕΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΤΡΟ 112.....20

- 2.1: Ορισμοί νέων γεωργών.....20
- 2.2: Μέτρο 112 και Υπομέτρο 6.1.....21
- 2.3: Κριτήρια και προϋποθέσεις: Μέτρο 112 και Υπομέτρο 6.1.....23
- 2.4: Οικονομική ενίσχυση νέων γεωργών.....25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ.....28

- 3.1: Τα κύρια χαρακτηριστικά του νομού Γρεβενών.....28
- 3.2: Επίπεδο εκπαίδευσης στον νομό Γρεβενών.....33
- 3.3: Ο πρωτογενής τομέας του νομού Γρεβενών.....34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	
<<ΝΕΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ 2016-2017>> ΣΤΟ ΝΟΜΟ	
ΓΡΕΒΕΝΩΝ.....	37
4.1: Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	37
4.2: Αριθμός ενταχθέντων στα προγράμματα.....	45
4.3: Λόγοι επιλογής γεωργικού επαγγέλματος.....	47
4.4: Χαρακτηριστικά Γεωργικής Εκμετάλλευσης.....	50
4.5: Γνώσεις των νέων γεωργών στον κλάδο τους.....	52
4.6: Συμβουλευτικές πηγές νέων γεωργών.....	54
4.7: Γεωργικό κεφάλαιο ερωτηθέντων.....	56
4.8: Συμβολή αγροτικών συνεταιρισμών ή ομάδων.....	71
4.9: Αντιμετώπιση των Νέων στο Γεωργικό Επάγγελμα.....	78
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	84
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	88

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1: Ύψος Ενίσχυσης Νέων Γεωργών Μέσω Προγράμματος.....	26
Πίνακας 3.1: Διάρθρωση Του Μόνιμου Πληθυσμού Ανά Φύλο.....	28
Πίνακας 3.2: Ηλικιακή Διάρθρωση Του Μόνιμου Πληθυσμού.....	29
Πίνακας 3.3: Απογραφές Μόνιμου Πληθυσμού Του Νομού Γρεβενών Από Το 1991-2011.....	30
Πίνακας 3.4: Επίπεδο Εκπαίδευσης.....	33
Πίνακας 3.5: Είδη καλλιεργειών στο Νομό Γρεβενών.....	35
Πίνακας 3.6: Καρποφόρα δέντρα στο Νομό Γρεβενών.....	35
Πίνακας 3.7: Εκτροφές Ζώων Στο Νομό Γρεβενών.....	35
Πίνακας 4.1: Φύλο Ερωτηθέντων.....	37
Πίνακας 4.2: Γεωγραφική κατανομή των ενταχθέντων.....	39

Πίνακας 4.3: Οικογενειακή Κατάσταση.....	40
Πίνακας 4.4: Επαγγελματική Εκπαίδευση Νέων Αγροτών.....	41
Πίνακας 4.5: Γεωγραφικές και Αστικές Μετακινήσεις.....	43
Πίνακας 4.6 : Λόγοι Γεωγραφικών Μετακινήσεων.....	44
Πίνακας 4.7: Αριθμός Ενταχθέντων στα Προγράμματα.....	45
Πίνακας 4.8: Προηγούμενη Επαγγελματική Κατάσταση Ενταχθέντων.....	46
Πίνακας 4.9: Λόγοι Επιλογής Γεωργικού Επαγγέλματος.....	47
Πίνακας 4.10: Αποδοχή Γεωργικού Επαγγέλματος Χωρίς Πρόγραμμα.....	48
Πίνακας 4.11: Επάγγελμα Πατέρα.....	49
Πίνακας 4.12: Καλλιέργειες Νέων Αγροτών.....	50
Πίνακας 4.13: Γνώσεις Νέων Γεωργών στο κλάδο τους.....	52
Πίνακας 4.14: Τομείς Περαιτέρω Εκπαίδευσης Νέων Γεωργών.....	53
Πίνακας 4.15: Συμβουλευτικές Πηγές των Νέων Γεωργών.....	54
Πίνακας 4.16: Μέγεθος Γεωργικής Εκμετάλλευσης.....	56
Πίνακας 4.17: Μέγεθος Ζωικής Εκμετάλλευσης	56
Πίνακας 4.18: Γεωργικό Κληρονομούμενο Κεφάλαιο.....	57
Πίνακας 4.19: Μελλοντικό Γεωργικό Πλάνο για Επέκταση Κεφαλαίου.....	59
Πίνακας 4.20: Τρόποι Επέκτασης Καλλιεργειών.....	60
Πίνακας 4.21: Τίτλοι Ιδιοκτησίας Κτιριακού και Μηχανικού Κεφαλαίου.....	61
Πίνακας 4.22: Μελλοντικές Επενδύσεις Νέων Γεωργών.....	62
Πίνακας 4.23: Διοίκηση Γεωργικής Εκμετάλλευσης.....	63
Πίνακας 4.24: Επιπλέον Άτομα που Εργάζονται στην Γεωργική Εκμετάλλευση.....	64
Πίνακας 4.25: Απασχόληση Εργατών εκτός οικογένειας.....	65
Πίνακας 4.26: Σχεδιασμός Καινοτομιών.....	66
Πίνακας 4.27: Σχέδια Για Πιθανές Μελλοντικές Αλλαγές Στην αγροτική εκμετάλλευση.....	67

Πίνακας 4.28: Τρόποι Χρηματοδότησης Νέων Καλλιεργειών.....	69
Πίνακας 4.29: Συμμετοχή Νέων Γεωργών Σε Συνεταιρισμούς/Ομάδες.....	71
Πίνακας 4.30: Ένταξη των Νέων Γεωργών σε συν/μο/ομάδες στο Μέλλον.....	72
Πίνακας 4.31: Η Αποδοτικότητα των συν/μών/Ομάδων σε λύσεις των Σημερινών Προβλημάτων των Παραγωγών.....	73
Πίνακας 4.32: Η Ικανότητα Συνεργασίας των Νέων Γεωργών συγκριτικά με τους γονείς τους.....	74
Πίνακας 4.33: Κριτήρια Πετυχημένων Γεωργών.....	75
Πίνακας 4.34: Πηγές Εμπιστοσύνης των Νέων Γεωργών.....	76
Πίνακας 4.35: Αντιμετώπιση Του Γεωργικού Επαγγέλματος Από την Οικογένεια.....	78
Πίνακας 4.36: Αντιμετώπιση Του Γεωργικού Επαγγέλματος από τους συγχωριανούς.....	79
Πίνακας 4.37: Αποφασιστικότητα Συνέχισης του Γεωργικού Επαγγέλματος.....	80
Πίνακας 4.38: Αξία του γεωργικού επαγγέλματος ως προς το τελικό του όφελος.....	81
Πίνακας 4.39: Η Γεωργική Δραστηριότητα Ως Επάγγελμα.....	82

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 3.1: Ποσοστά Ηλικιακής Διάρθρωσης.....	29
Διάγραμμα 3.2: Εξέλιξη πληθυσμού στο Νομό Γρεβενών 1991-2011.....	31
Διάγραμμα 3.3: Επίπεδο Εκπαίδευσης Στο Νομό Γρεβενών.....	34
Διάγραμμα 4.1: Φύλο Ερωτηθέντων.....	38
Διάγραμμα 4.2: Γεωγραφική κατανομή των ενταχθέντων.....	40
Διάγραμμα 4.3: Οικογενειακή κατάσταση.....	41

Διάγραμμα 4.4: Μορφωτικό Επίπεδο.....	42
Διάγραμμα 4.5: Ποσοστά Γεωγραφικών Μετακινήσεων.....	43
Διάγραμμα 4.6: Ποσοστό Λόγων Μετακινήσεων.....	44
Διάγραμμα 4.7: Ποσοστό Ενταχθέντων στα Προγράμματα.....	45
Διάγραμμα 4.8: Ποσοστό Ατόμων Σε Προηγούμενη Επαγγελματική Κατάσταση πριν το Πρόγραμμα.....	46
Διάγραμμα 4.9: Ποσοστό Λόγων Επιλογής Γεωργικού Επαγγέλματος.....	47
Διάγραμμα 4.10: Ποσοστό Αποδοχής Γεωργικού Επαγγέλματος Χωρίς Πρόγραμμα.....	48
Διάγραμμα 4.11: Επάγγελμα Πατέρα.....	49
Διάγραμμα 4.12: Ποσοστό Καλλιεργειών/Εκτροφών Νέων Αγροτών.....	50
Διάγραμμα 4.13: Ποσοστό Γνώσεων Νέων Γεωργών στο κλάδο τους.....	52
Διάγραμμα 4.14: Ποσοστό Τομέων Περαιτέρω Εκπαίδευσης Νέων Γεωργών..	53
Διάγραμμα 4.15: Ποσοστό Συμβουλευτικών Πηγών Των Νέων Γεωργών....	55
Διάγραμμα 4.16: Ποσοστό Γεωργικού Κεφαλαίου Νέων Γεωργών.....	56
Διάγραμμα 4.17: Ποσοστό Κληρονομούμενου Κεφαλαίου.....	58
Διάγραμμα 4.18: Ποσοστό Επέκτασης Κεφαλαίου Μελλοντικά.....	59
Διάγραμμα 4.19: Ποσοστό Επιλογής Τρόπου Επέκτασης Καλλιεργειών.....	60
Διάγραμμα 4.20: Ποσοστό Τίτλων Ιδιοκτησίας Κτιριακού και Μηχανικού Κεφαλαίου.....	61
Διάγραμμα 4.21: Ποσοστό Μελλοντικές Επενδύσεις Νέων Γεωργών.....	62
Διάγραμμα 4.22: Ποσοστό Διοίκησης Γεωργικής Εκμετάλλευσης.....	63
Διάγραμμα 4.23: Ποσοστό Επιπλέον Ατόμων Που Εργάζονται Στην Γεωργική Εκμετάλλευση.....	64
Διάγραμμα 4.24: Ποσοστό Απασχόλησης Εργατών Εκτός Οικογενείας.....	65
Διάγραμμα 4.25: Ποσοστό Εφαρμογής Πρωτότυπων Καλλιεργειών.....	66
Διάγραμμα 4.26: Ποσοστό Σχεδίων Για Πιθανές Μελλοντικές Καλλιέργειες..	68
Διάγραμμα 4.27: Ποσοστό Τρόπους Χρηματοδότησης Νέων Καλλιεργειών..	70

Διάγραμμα 4.28: Ποσοστό Συμμετεχόντων Νέων Γεωργών Σε Συνεταιρισμό/Ομάδες.....	71
Διάγραμμα 4.29: Ποσοστό Ένταξης Σε Συν/σμό/Ομάδες Στο Μέλλον.....	72
Διάγραμμα 4.30: Ποσοστό Αποδοτικότητας Των Συν/σμών/Ομάδων Σε Λύσεις Των Σημερινών Προβλημάτων Των Παραγωγών.....	73
Διάγραμμα 4.31: Ποσοστό Ικανότητας Συνεργασίας Των Νέων Γεωργών Συγκριτικά Με Τους Γονείς Τους.....	74
Διάγραμμα 4.32: Ποσοστό Κριτήριων Πετυχημένων Γεωργών.....	75
Διάγραμμα 4.33: Ποσοστό Πηγών Εμπιστοσύνης Των Νέων Γεωργών.....	77
Διάγραμμα 4.34: Ποσοστό Αντιμετώπισης Του Γεωργικού Επαγγέλματος Από Την Οικογένεια.....	78
Πίνακας 4.35: Αντιμετώπισης Του Γεωργικού Επαγγέλματος Από Τους Συγχωριανούς.....	79
Διάγραμμα 4.36: Ποσοστό Αποφασιστικότητας Συνέχισης Του Γεωργικού Επαγγέλματος.....	81
Διάγραμμα 4.37: Ποσοστό Αξίας Του Γεωργικού Επαγγέλματος Ως Προς Το Τελικό Του Όφελος.....	82
Διάγραμμα 4.38: Ποσοστό Γεωργικής Δραστηριότητας Ως Επάγγελμα.....	83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΘΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

1.1. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ: Η ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΗΣ

Έχουν διατυπωθεί πολλές θεωρίες και ορισμοί για την καινοτομία παρόλα αυτά δεν έχουμε καταφέρει να δώσουμε ένα και μοναδικό ορισμό. Αυτό που πρέπει να οριστεί είναι ότι η καινοτομία ΔΕΝ είναι εφεύρεση. Καινοτομία είναι να μην ακολουθείς τη «μέση οδό». Για να μετατρέψει μια εταιρεία την εφεύρεση σε καινοτομία, χρειάζονται πολλές γνώσεις, διάφορες δεξιότητες και αρκετοί πόροι.

Σύμφωνα με τον Schumpeter (1974) «καινοτομία είναι πρωτοπόρα εφαρμογή μιας εφεύρεσης, ανακάλυψης νέας ή υφιστάμενης γνώσης».

Καινοτομία είναι η παραγωγή ενός νέου ή σημαντικά βελτιωμένου προϊόντος ή η εφαρμογή μιας νέας ή σημαντικά βελτιωμένης διαδικασίας. (OECD,1997).

Με τον όρο καινοτομία εννοούμε μια νέα και πρωτοποριακή ιδέα για την υλοποίηση κάποιου προγράμματος ή μια νέα διαδικασία αυτής της υλοποίησης, όπως επίσης και εφαρμογή νέων εφευρέσεων για την πραγματοποίηση κάποιου αποτελέσματος. Ουσιαστικά πρόκειται για την μετατροπή μιας νέας ιδέας σε εμπορεύσιμο προϊόν ή υπηρεσία.

Η αναγνώριση μιας διαδικασίας ως καινοτομία προϋποθέτει την εφαρμογή μιας εφεύρεσης, ανακάλυψης ή νέας γνώσης, η οποία είναι πρωτοποριακή ή την πρωτοπόρο εφαρμογή μιας υφιστάμενης γνώσης (Karafillis and Papanagiwtou,2009). Οι καινοτομίες συμβάλλουν στην ανάπτυξη της γεωργίας, καθώς βοηθούν στην αύξηση της παραγωγικότητας, των αποδόσεων και αυτό συνεπάγεται υψηλότερα κέρδη για την αγροτική εκμετάλλευση, αυξημένη ανταγωνιστικότητα και κοινή ευημερία. (Karafillis and Papanagiwtou,2009).

Θα προσθέταμε ότι υπάρχει ένα γραμμικό πρότυπο για την καινοτομία και αυτό προκύπτει από την τριλογία: 1) εφεύρεση, 2) εισαγωγή της καινοτομίας στην αγορά, 3) η διάχυση.

Ουσιαστικά τα κύρια θεωρητικά ρεύματα για την ανάλυση των καινοτομιών προέρχονται από τρεις σχολές: του Schumpeter, την αυστριακή και την σχολή των «εθνικών συστημάτων καινοτομίας».

Σύμφωνα με την πρώτη σχολή το κέντρο της οικονομικής ανάπτυξης αποτελείται από την καινοτομία και τον επιχειρηματία. Όταν εισάγεται μία καινοτομία από έναν επιχειρηματία,

δημιουργείται μια προσωρινή ανισορροπία στην αγορά, η οποία αποκαθίσταται σιγά σιγά με την υιοθέτηση αυτής της καινοτομίας και από άλλες επιχειρήσεις.(γραμμικό πρότυπο καινοτομίας) (Schumpeter, 1974).

Η δεύτερη σχολή έχει ως κύριο άξονα την αποτελεσματική πληροφόρηση με την οποία ο επιχειρηματίας είναι ικανός να καινοτομεί και να μεγιστοποιεί τα οφέλη του. Όσο αυξάνεται η ποσότητα της γνώσης με την εισαγωγή μιας νέας καινοτομίας, η αγορά κατευθύνεται προς μία νέα ισορροπία. (Knudson et al, 2004).

Επειδή όμως οι παραπάνω θεωρίες των δύο σχολών δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν επαρκώς τη δημιουργία και τη διάχυση των καινοτομιών, δημιουργήθηκε η σχολή των «εθνικών συστημάτων καινοτομίας». Αυτή η σχολή στηρίζεται στις συνεχείς συνεργασίες και αλληλεπιδράσεις μεταξύ επιχειρήσεων και άλλων φορέων καινοτομίας όπως πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, δίκτυα, λοιποί οργανισμοί, κ.ά. (Aiginger et al.,2001).

Όπως διαπιστώνουμε και από τα παραπάνω η καινοτομία έχει ζωτική σημασία για τις μικρές επιχειρήσεις. Για κάθε πετυχημένη μικρή εταιρεία είναι σίγουρα πηγή ζωής και πολύτιμος αρωγός στην άνθηση και στην ανάπτυξή της. Κάθε επιχείρηση και κάθε επιχειρηματίας μπορεί να αρχίσει να καινοτομεί. Υπάρχει μία αποτελεσματική και εύκολη μέθοδος για να γίνει κανείς καινοτόμος. Η μέθοδος περιλαμβάνει τέσσερα βήματα για ένα στρατηγικά σχεδιασμένο πρόγραμμα: 1.)Ρεαλιστική αξιολόγηση της παρούσας κατάστασης 2.)Κατανόηση των απαιτήσεων για να αλλάξει αυτή η κατάσταση 3.) Σχέδιο αλλαγής 4.)Εφαρμογή.

Το εγχειρίδιο Όσλο διακρίνει τέσσερα είδη καινοτομίας ανάλογα με το αντικείμενο: καινοτομία προϊόντος, καινοτομία διαδικασίας, καινοτομία μάρκετινγκ και οργανωσιακή καινοτομία.

Καινοτομία προϊόντος είναι η εισαγωγή ενός νέου αγαθού ή μίας υπηρεσίας που είναι νέο/ νέα ή σημαντικά βελτιωμένο/η ως προς τα γνωρίσματά του. Αυτή η καινοτομία συνεπάγεται σημαντικές βελτιώσεις στις τεχνικές προδιαγραφές. Παραδείγματα καινοτομίας προϊόντος: το πρώτο φορητό mp3 player, το GPS(Παγκόσμιο Σύστημα Εντοπισμού Θέσης).

Καινοτομία διαδικασίας είναι η εφαρμογή μιας νέας ή σημαντικά βελτιωμένης μεθόδου παραγωγής ή παράδοσης. Σε αυτό το είδος υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στις τεχνικές, την τεχνολογία και τον εξοπλισμό. Παράδειγμα νέων μεθόδων παραγωγής είναι η εφαρμογή νέου εξοπλισμού αυτοματισμού σε μια γραμμή παραγωγής ή η εφαρμογή μιας μεθόδου για τον σχεδιασμό της ανάπτυξης προϊόντων μέσω υπολογιστή.

Καινοτομία μάρκετινγκ είναι η εφαρμογή μιας νέας μεθόδου μάρκετινγκ που περιλαμβάνει σημαντικές αλλαγές στο σχεδιασμό των προϊόντων ή τη συσκευασία τους, την

τοποθέτηση και τη προώθησή τους. Η καινοτομία μάρκετινγκ έχει ως κύριους στόχους την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών του πελάτη, το άνοιγμα για νέες αγορές ή την επανατοποθέτηση του προϊόντος στην αγορά με στόχο την αύξηση πωλήσεων. Για παράδειγμα, η χρήση για πρώτη φορά ενός αισθητά διαφορετικού μέσου ή τεχνικής, όπως η παρουσίαση προϊόντων σε ταινίες ή τηλεοπτικά προγράμματα, αποτελεί καινοτομία μάρκετινγκ.

Οργανωσιακή καινοτομία είναι η εφαρμογή μιας νέας οργανωσιακής μεθόδου στις επιχειρησιακές πρακτικές της εταιρείας, στον εργασιακό χώρο και στην οργάνωση. Η οργανωσιακή καινοτομία στοχεύει στην αύξηση της απόδοσης μέσω διάφορων μειώσεων των διοικητικών ή συναλλακτικών δαπανών. Αυτή η καινοτομία σε σχέση με άλλες οργανωσιακές αλλαγές σε μία εταιρεία έχει ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα και μία διαφορά. Αυτή η διαφορά είναι η εφαρμογή μιας οργανωσιακής μεθόδου που δεν έχει χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν από αυτή την εταιρεία. Για παράδειγμα, η εφαρμογή για πρώτη φορά μεθόδων για την ανάπτυξη και την ενίσχυση της αφοσίωσης του προσωπικού, όπως συστήματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης. Η εισαγωγή για πρώτη φορά συστημάτων διαχείρισης της παραγωγής ή των προμηθειών, όπως συστήματα διαχείρισης της αλυσίδας προμηθειών, επανασχεδιασμός των επιχειρηματικών διαδικασιών (business reengineering) και συστήματα διαχείρισης ποιότητας.

Επίσης, άλλο ένα είδος καινοτομίας είναι η επαναστατική καινοτομία. Οι επαναστατικές καινοτομίες δεν συναντώνται συχνά και συνήθως είναι προϊόν μιας ξεχωριστής επιστημονικής ανακάλυψης. Επιτυγχάνουν αυτό που οι περισσότεροι πιστεύουν ότι δεν είναι δυνατό. Τέτοιες καινοτομίες παράγουν κάτι νέο, έχουν πολύ περισσότερες εφαρμογές από αυτές που πιστεύουν στην αρχή αυτοί που τις επινόησαν και έχουν την δυναμική να δημιουργήσουν μέχρι και νέους βιομηχανικούς κλάδους. Αρκετά συχνά ίσως τις συναντήσουμε με τον όρο ανατρεπτικές καινοτομίες. Παράδειγμα ανατρεπτικής καινοτομίας είναι ο πρώτος εκτυπωτής λέιζερ EARS που κατασκευάστηκε από την Xerox. Εκτυπωτής λέιζερ που εκτυπώνει 60 αντίγραφα το λεπτό με 600 κουκίδες ανά ίντσα.

Συνεχίζοντας στο εγχειρίδιο Όσλο διακρίνουμε και άλλη μία κατηγορία καινοτομιών με βάση την πηγή τους, η καινοτομία με έρευνα και ανάπτυξη και η καινοτομία χωρίς έρευνα και ανάπτυξη. Στόχος αυτής της ταξινόμησης είναι να υποδειχθεί ότι δεν είναι απαραίτητη η έρευνα και η ανάπτυξη ή η συνεργασία των επιχειρήσεων με οργανισμούς E&A δηλαδή πανεπιστήμια ή ινστιτούτα ερευνών κτλ.

Ο επόμενος διαχωρισμός γίνεται με βάση τη στρατηγική και προκύπτουν δύο είδη καινοτομιών: η ανοιχτού τύπου καινοτομία και η κλειστού τύπου καινοτομία.

Η ανοιχτού τύπου καινοτομία περιλαμβάνει στρατηγικές με τις οποίες οι εταιρείες αποκτούν τεχνολογίες, τις οποίες έχουν ανάγκη και αξιοποιούν καλύτερα παλαιότερες. Σε αυτή

την περίπτωση καινοτομίας οι εταιρείες λαμβάνουν τεχνολογίες από άλλες πηγές. Είναι σημαντικό εδώ να τονίσουμε ότι με την στρατηγική καινοτομίας ανοιχτού τύπου, ποτέ δεν δημιουργήθηκε μία επαναστατική καινοτομία.

Η κλειστού τύπου καινοτομία ακολουθεί την στρατηγική πρόσληψης των ευφύστερων και αποδοτικότερων επαγγελματιών ενός κλάδου. Με αυτή τη καινοτομία μια εταιρεία θα πρέπει να αναπτύσσει τα δικά της νέα προϊόντα και υπηρεσίες, ώστε να είναι πρώτη στην αγορά.

Ένα είδος καινοτομίας με το οποίο θα ασχοληθούμε είναι η τεχνολογική καινοτομία στην γεωργία, δηλαδή η εισαγωγή στην αγορά ενός νέου ή σημαντικά βελτιωμένου γεωργικού προϊόντος, σε σχέση με τα βασικά του χαρακτηριστικά και τις τεχνικές του προδιαγραφές ή η εισαγωγή στην αγροτική επιχείρηση μιας νέας διαδικασίας παραγωγής μεθόδου, παροχής και διανομής. Αξίζει να σημειωθεί ότι η καινοτομία είναι μια διαρκής διαδικασία και όπως είπε ο Ch.Freeman στα Οικονομικά της Καινοτομίας, «Το να μην καινοτομείς, σημαίνει να πεθαίνεις.»

Πηγές: Wikipedia, www.bms-sa.gr, www.innosupport.net

1.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΑΜΨΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο αγροτικός τομέας μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας όπως τονίζεται και σε ειδική αναφορά στο κείμενο της συμφωνίας Ελλάδας – Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το νέο πρόγραμμα του ΕΣΠΑ 2014-2020. Ο τομέας είναι σημαντικός στην αύξηση των εξαγωγών της χώρας, είναι ο κύριος τροφοδότης της μεταποίησης τροφίμων, μια βιομηχανία η οποία είναι μέσα στους πέντε κλάδους με τον υψηλότερο πολλαπλασιαστή στην ελληνική οικονομία. Επιπροσθέτως, η γεωργική εκροή συνδέεται με το κλάδο των μεταφορών, του χονδρεμπορίου και του λιανικού εμπορίου. Με τις γεωργικές εισροές υποστηρίζεται η εγχώρια χημική βιομηχανία λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών σκευασμάτων όπως και η παραγωγή σπόρων και εργαλειομηχανών.

Τα τελευταία χρόνια αν και η συμμετοχή του αγροτικού τομέα στο σύνολο της απασχόλησης έχει μειωθεί περίπου στο μισό, συνεχίζει να αποτελεί μια αρκετά σημαντική πηγή παροχής εργασίας για την περιφέρεια, αλλά και ακόμα πιο σημαντική πηγή μερικής

απασχόλησης. Ειδικά, η αύξηση του ποσοστού των πτυχιούχων γεωργών από ΑΕΙ αποτελεί σημαντικό παράγοντα που μπορεί να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα του γεωργικού τομέα, καθώς οι νέοι γεωργοί πλέον έχουν τις γνώσεις και τις δυνατότητες να δημιουργήσουν σύγχρονες, σωστά δομημένες και βιώσιμες γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Επίσης σημαντικό παράγοντα για την ανάκαμψη και ανάπτυξη της γεωργίας αποτελεί η αύξηση του ποσοστού των γυναικών αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Αύτη η αύξηση στο ποσοστό των γυναικών δίνει νέες ιδέες στον αγροτικό τομέα, μεγαλύτερα περιθώρια ανάπτυξης σε προσωπικό και συλλογικό επίπεδο για τον κάθε αγρότη και σίγουρα μεγαλύτερη ώθηση σε περισσότερες ακόμα γυναίκες να δημιουργήσουν την δική τους καλλιέργεια με διάφορες καινοτομίες και να αυξήσουν και άλλο την ανταγωνιστικότητα.

Παρόλα αυτά, η Ελλάδα δυστυχώς δεν είναι από τις πρωτοπόρες χώρες στη γεωργική Έρευνα και Ανάπτυξη. Η καινοτομία στην γεωργία στη χώρα μας επικεντρώνεται κυρίως στο τρίτο μέρος της τριλογίας του Schumpeter που είδαμε στο κεφάλαιο 1.1, την διάχυση. Οι Έλληνες γεωργοί παίρνουν κυρίως καινοτομίες από την ξένη βιομηχανία και λίγες από την εγχώρια. Αποτελούν φορείς υιοθέτησης καινοτομιών και όχι δημιουργίας τους.

Υπάρχουν επίσης αρκετοί προσδιοριστικοί παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της υιοθέτησης καινοτομιών, όπως νεαρή ηλικία του γεωργού, συμμετοχή σε συνεταιρισμό, κατάλληλες πηγές πληροφόρησης για προγράμματα ενίσχυσης και εφαρμογή νέων καινοτομιών ή διαδικασιών, μεγάλο μέγεθος εκμετάλλευσης, μεγάλο ποσοστό ποτιστικών εκτάσεων, αποκλειστικότητα απασχόλησης στην εκμετάλλευση, διαφοροποίηση του παραγόμενου προϊόντος και η δυνατότητα της καινοτομίας να αποτελέσει νέα πηγή εισοδήματος για την εκμετάλλευση. Όλα τα παραπάνω έχουν θετική επίδραση στην τάση των γεωργών να υιοθετούν νέες καινοτομίες.

Τα τελευταία 10 χρόνια όμως, μπορούμε να πούμε με μεγάλη σιγουριά πλέον ότι ο ελληνικός αγροτικός τομέας με τις καινοτομίες του, μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην οικονομική ανάκαμψη της χώρας μας, καθώς θεωρείται από τους βασικούς εξαγωγείς αγροτικών προϊόντων σε όλο τον κόσμο. Ειδικότερα, από το 2014 το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο(Ε.Γ.Τ.Α.Α) εντάχθηκε στο νέο στρατηγικό πλαίσιο μαζί με τα υπόλοιπα ταμεία με κύριο στόχο την επίτευξη του προγράμματος «Ευρώπη 2020». Μέσω αυτού του προγράμματος θα διατεθούν κονδύλια για την αγροτική ανάπτυξη.

Κύριες προτεραιότητες μέσω των κονδυλίων είναι η στήριξη της καινοτομίας, της μεταφοράς γνώσεων, της τόνωσης, της ανταγωνιστικότητας των νέων αγροτών και της προώθησης της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων. Φαίνεται ξεκάθαρα ότι η καινοτομία στην

επιχειρηματικότητα και η διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας αποτελούν τα 2 βασικά θέματα του άξονα του προγράμματος.

Επίσης, πολλά από τα νέα προγράμματα ανάπτυξης του «ΕΣΠΑ 2014-2020» αφορούν το σύνολο του αγροδιατροφικού τομέα. Δεν είναι τυχαίο ότι μεγάλα επενδυτικά προγράμματα της Ε.Ε. που δίνονται στην Ελλάδα αφορούν καινοτομίες του αγροτικού τομέα, καθώς η επιτυχημένη καινοτομία συνδέεται άρρηκτα με την οικονομική απόδοση και ανάπτυξη. Η καινοτομία έχει αυξήσει σε μεγάλο βαθμό τα τελευταία χρόνια την παραγωγικότητα, έχει μειώσει το κόστος παραγωγής και κατάφερε να οικοδομήσει νέες αγορές και να προωθήσει με μεγάλους ρυθμούς τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα σε όλο τον κόσμο.

1.3. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΣΗΜΕΡΑ

Η Ελλάδα είναι μια γεωργική χώρα κατά κύριο λόγο καθώς όπως μπορούμε να διαβάσουμε σε στατιστικές, το 97% της έκτασης της χαρακτηρίζεται ως αγροτικές περιοχές. Σίγουρα ο αγροτικός τομέας μέχρι και σήμερα παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ελληνική οικονομία, όπως επίσης και στον τομέα της απασχόλησης καθώς απορροφά ένα μεγάλο ποσοστό ανθρώπινου δυναμικού. Και όπως είναι λογικό ένας τόσο δυνατός τομέας για την ελληνική καινοτομία, έχει γνωρίσει και έχει προσφέρει πολλών ειδών καινοτομίες στο χώρο.

Κάποιες πολύ σημαντικές καινοτομίες στον αγροτικό τομέα είναι οι εξής

•Καλλιέργεια Αρωματικών Φυτών

Ο Σάββας Κυριακίδης από τον Άγιο Γεώργιο Γρεβενών ξεκίνησε να ασχολείται εδώ και 5 χρόνια με την καλλιέργεια αρωματικών φυτών και κυρίως με την καλλιέργεια λεβάντας, ελίχρυσου και μελισσόχορτου. Ο ελίχρυσος είναι ένας αρωματικός ημίθαμος γνωστός και ως αμάραντος. Ο ελίχρυσος είναι πολύ διάσημος πλέον για τις φαρμακευτικές, επουλωτικές του ιδιότητες. Γενικότερα όπως δήλωσε στο www.ypaithros.gr, τα κόστη στην αρχή της εγκατάστασης είναι μεγάλα και δεν αποδίδουν αμέσως, αλλά ψάχνοντας όλες τις πληροφορίες για αυτά τα αρωματικά φυτά, κατάλαβε ότι ταιριάζουν στις εδαφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής και αποφάσισε να ρισκάρει. Παρόλα αυτά τα αρωματικά φυτά μετά από 2-3 χρόνια αρχίζουν να αποφέρουν μεγάλα κέρδη και μεγαλύτερες προοπτικές στην αγροτική επιχείρηση όπως δήλωσε, γιατί υπάρχει μεγάλη ζήτηση από φαρμακευτικές εταιρείες.

Το μόνο πρόβλημα αυτή τη στιγμή για το Νομό Γρεβενών είναι ότι δεν διαθέτει αποστακτήριο και ξηραντήριο για τα αρωματικά φυτά και ο παραγωγός δήλωσε ότι πρέπει να πηγαίνει στη Θεσσαλονίκη, οπότε υπάρχουν και μεγαλύτερα μεταφορικά έξοδα.

Τέλος, ο παραγωγός δήλωσε ότι θέλει να δημιουργήσει το δικό του αποστακτήριο και ξηραντήριο στο Νομό Γρεβενών, προσθέτοντας άλλη μια καινοτομία για την περιοχή του.

- Clusters στον αγροτικό τομέα

Clusters είναι ένα σύμπλεγμα εταιρειών ή ιδρυμάτων που συστεγάζονται στην ίδια γεωγραφική περιοχή και συνδέονται με την παροχή ίδιων προϊόντων ή υπηρεσιών. Στον αγροτικό τομέα τα τελευταία χρόνια έχουν εμφανιστεί αρκετά clusters όπως αυτά της Corallia-Patras Innohub. Εκεί συνδυάζονται σε ένα χώρο λύσης δικτύωσης, ισχυροποίησης συνεργασιών και ανάπτυξης συνεργειών μεταξύ νέων επιχειρηματιών και άλλων αγροτικών οργανισμών. Λειτουργούν ως πυλώνες στήριξης της καινοτομίας στην Ελλάδα και βοηθούν στην εξαγωγή της προς το εξωτερικό.

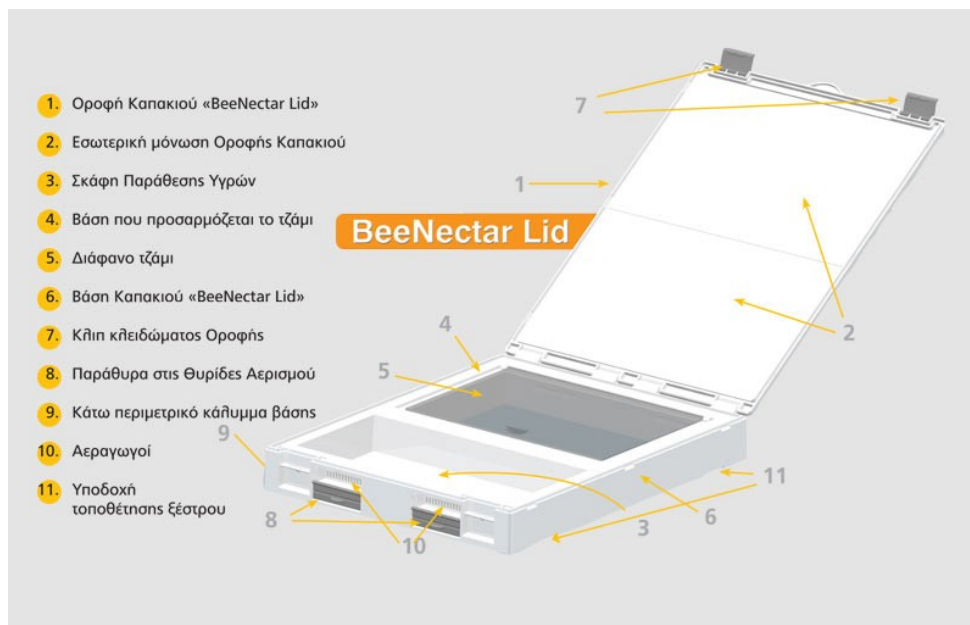
Επίσης μέσω των clusters προσφέρουν ολοκληρωμένες λύσεις εγκατάστασης.

• Μελισσοκομία και Bee Nectar

Ο επιτυχημένος πλέον επιχειρηματίας του αγροτικού χώρου, κύριος Ιωάννης Κατσαμπής από την Αργολίδα επινόησε μία καινοτομία και κατάφερε να την προωθήσει και σε άλλες χώρες του εξωτερικού.

Το έξυπνο μελισσοκομικό καπάκι, μας επιτρέπει να ελέγχουμε το μελίσι, χωρίς να το ανοίγουμε, οποιαδήποτε στιγμή της ημέρας και κάτω από οποιοσδήποτε καιρικές συνθήκες.

• Αρινίτα φυσικά καλλυντικά

Με μια ιστορία 40 ετών στην έρευνα και ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων, η Αρινίτα θεωρείται από τους ιδρυτές των φυσικών καλλυντικών στην Ελλάδα, συνδυάζοντας διάφορα εκχυλίσματα βοτάνων και μελισσοκομικά προϊόντα όπως πχ. πρόπολη και βασιλικός πολτός.

Συνολικά όλα αυτά τα χρόνια στην εταιρεία έχουν μελετηθεί πάνω από 60 φυτά, όλο το σύνολο προϊόντων μελισσοκομίας και έχουν αναπτυχθεί και δημιουργηθεί πάνω από 100 εκχυλίσματα και έλαια.

• Gaea (ελαιοκομικά προϊόντα)

Η συγκεκριμένη εταιρεία παράγει ελαιόλαδα, τα οποία έχουν πιστοποιηθεί τα πρώτα κλιματικά ουδέτερα ελαιόλαδα παγκοσμίως, και επίσης είναι τα πρώτα carbon neutral καταναλωτικά προϊόντα στην Ελλάδα. Η εταιρεία έχει εξαπλωθεί παγκοσμίως με φοβερά καινοτόμες ιδέες, όπως παραγωγή spreads και sauces καθώς και το καινοτόμο snack pack με ελιές. Κατάφερε να κάνει την ελιά ένα υγιεινό σνακ.

Άλλη καινοτομία της εταιρείας είναι το Gaea Οξύμελο: το βαλσάμικο των Αρχαίων Ελλήνων το οποίο φτιάχνεται από ξύδι παλαιωμένο σε βαρέλι και θυμαρίσιο μέλι. Θα μπορούσαμε και ως μια ρετρό καινοτομία.

• Alorea (Βιολογικός Κρανεώνας)

Ο Κωνσταντίνος Ντούλας δημιούργησε τον πρώτο βιολογικό κρανεώνα παγκοσμίως και κατάφερε να κατοχυρώσει στην Ευρώπη δύο από τις ποικιλίες που δημιούργησε καθώς έχουν την υψηλότερη αντιοξειδωτική δράση.

• Bio Insecta (Ωφέλιμα Έντομα)

Η επιχείρηση Bio Insecta, η οποία βρίσκεται στην Θέρμη Θεσσαλονίκης, αποτελεί το μοναδικό εντομοτροφείο παγκοσμίως, που διαθέτει εμπορικά το ωφέλιμο είδος «Nerhus Includes» (αρπακτικό της βαμβακάδας, της αμπέλου και των εσπεριδοειδών).

Η καταπολέμηση των εντόμων με έντομα είναι σίγουρα πιο ακριβή από τα χημικά σκευάσματα, αλλά έχουν μεγάλο όφελος ως προς το περιβάλλον και τον παραγωγό μακροπρόθεσμα.

• Venus Growers (Κονσερβοποίηση φρούτων)

Η εταιρεία ιδρύθηκε στο νομό Ημαθίας το 1964. Ξεκίνησε ως κοινοπραξία παραγωγών διακινώντας φρούτα και λαχανικά.

Το 1975 η Venus αλλάζει πορεία και γίνεται πρωταγωνίστρια στις εξαγωγές των νωπών. Το 1983 γίνεται συνεταιρισμός και το 1989 περνάει στη μεταποίηση. Το 1992 δημιουργεί την πρώτη μονάδα κονσερβοποίησης και έρχονται αμέσως οι διακρίσεις για την μοναδική ποιότητα των προϊόντων της.

Είναι η πρώτη εταιρεία παγκοσμίως που συσκεύασε μεταποιημένα φρούτα σε διαφανείς πλαστικούς περιέκτες. Κατέχει μια μεγάλη πρωτιά στον κλάδο της μεταποίησης στους κωδικούς προϊόντων.

Σήμερα με 2 εγκαταστάσεις σε Βέροια και Αλεξάνδρεια αποτελεί παράδειγμα επιχειρηματικής εξωστρέφειας, καθώς το 97% του κύκλου εργασιών αφορούν εξαγωγές σε 45 χώρες περίπου, με το μεγαλύτερο μερίδιο να πηγαίνει σε Ιαπωνία και Αγγλία. Η νέα της στρατηγική επιλογή είναι νέα προϊόντα με super foods.

- Ζαργάνης Πρότυπα Βιοαγροκτήματα Α.Ε

Ο Πέτρος Ζαργάνης, ο «Αγρότης από το Μέλλον», όπως αναφέρεται στο αφιέρωμα στην έκδοση Greek Foods Success Stories – Εκδόσεις Koufalis Media Corp, είναι ο Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της «Ζαργάνης Πρότυπα Βιοαγροκτήματα Α.Ε.». Η εταιρεία που έχει δημιουργήσει, είναι πρότυπο αγροτικής επιχείρησης για την Ελλάδα και όχι μόνο. Είναι ένα πρότυπο κτήμα με βιολογικά προϊόντα. Κύριες καλλιέργειες της εταιρείας είναι τα αυγά σε απολύτως άοσμα κοτέτσια, βατραχοπόδαρα, εποχιακά λαχανικά, κηπευτικά και αγκινάρες για παραγωγή βιομάζας. Οι κόττες τρέφονται μόνο με βιολογικές τροφές και η κοπριά που παράγουν μετά από ζύμωση με Ενεργούς Μικροοργανισμούς(EM) μέσω αναερόβιας διαδικασίας, γίνεται τροφή για τα λαχανικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΝΕΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΤΡΟ 112

2.1. ΟΡΙΣΜΟΙ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ

Σύμφωνα με το πρόγραμμα «Εγκατάσταση Νέων Γεωργών» ως νέοι γεωργοί ή νεαροί σε ηλικία γεωργοί θεωρούνται τα φυσικά πρόσωπα που:

A. Έχουν ηλικία 18 έως και 40 ετών και

B. Δημιουργούν για πρώτη φορά γεωργική εκμετάλλευση και είναι οι ίδιοι επικεφαλείς της εκμετάλλευσης ή έχουν ήδη εγκατασταθεί σε διάρκεια 5 ετών πριν την πρώτη υποβολή αίτησης για την βασική οικονομική ενίσχυση όπως προβλέπεται στο άρθρο 73 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1306/2013.

Σύμφωνα με τον Ν. 2520/1997 ο πρώτος ορισμός που δόθηκε στους νέους αγρότες ήταν ο εξής : Νέοι Αγρότες ορίζονται εκείνοι που δεν έχουν υπερβεί το 40ό έτος της ηλικίας τους με την προϋπόθεση της ηλικίας να συντρέχει με τον χρόνο υποβολής της αίτησης.

Στην εγκύκλιο του Υπουργείου Ανάπτυξης και τροφίμων για τους νεοεισερχόμενους αγρότες αναφέρεται ότι στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 3874/10 περί Μητρώου Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων όπως τροποποιήθηκε το άρθρο 40 του ν. 4235/14 για να οριστεί κάποιος ως νεοεισερχόμενος επαγγελματίας αγρότης :

A. Θα πρέπει να είναι κάτοχος Αγροτικής Εκμετάλλευσης,

B. Θα πρέπει να ασχολείται επαγγελματικά με αγροτική δραστηριότητα στην εκμετάλλευση τουλάχιστον κατά 30% του συνολικού ετήσιου χρόνου εργασίας του.

Γ. Δεν απαιτείται να είναι ασφαλισμένος στον ΟΓΑ, για δύο (2) συνεχή έτη από την έναρξη της αγροτικής δραστηριότητας του.

Οι Νέοι Αγρότες που ξεκινούν για πρώτη φορά την άσκηση της αγροτικής εκμετάλλευσης εντάσσονται σε ειδικό καθεστώς φορολόγησης εκτός αν οι ίδιοι επιλέξουν το καθεστώς Φ.Π.Α.

Για τους σκοπούς του υπομέτρου 6,1 «Νέος Γεωργός» νοείται:

i. Το φυσικό πρόσωπο που δεν έχει υπερβεί το σαραντακοστό πρώτο έτος της ηλικίας του κατά τη στιγμή της υποβολής της αίτησης το οποίο διαθέτει επαρκή επαγγελματικά προσόντα

και ικανότητες και εγκαθίσταται για πρώτη φορά σε γεωργική εκμετάλλευση ως υπεύθυνος της εκμετάλλευσης αυτής.

ii. Το νομικό πρόσωπο εφόσον είναι από τα φυσικά πρόσωπα που μετέχει στο κεφάλαιο και τη διαχείριση του, είναι νέος γεωργός σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του ανώτερου σημείου

iii. Ο νέος γεωργός αναλαμβάνει τον έλεγχο / αρχηγία του νομικού προσώπου για πρώτη φορά, ασκώντας μακροχρόνιο και αποτελεσματικό έλεγχο επί του νομικού προσώπου.

Βάση του άρθρου και του discussion paper της Ευρωπαϊκής Κομισιόν και της EIP-AGRI Focus Group ως νέοι αγρότες ορίζονται τα φυσικά πρόσωπα που: α) που εγκαθίστανται για πρώτη φορά σε αγροτική εκμετάλλευση ως υπεύθυνοι της εκμετάλλευσης ή έχουν δημιουργήσει και οργανώσει την εκμετάλλευση μέσα στα προηγούμενα 5 χρόνια με την αίτηση της βασικής οικονομικής ενίσχυσης ή της μεμονωμένης οικονομικής ενίσχυσης λόγω περιοχής που υπόκεινται στο Άρθρο 72(1) του Ευρωπαϊκού Νόμου ν.1306/2013 και β) που δεν έχει ηλικία μεγαλύτερη των 40 ετών, τη χρονιά που συμπληρώνει και παραδίδει την αίτηση.

2.2. ΜΕΤΡΟ 112 ΚΑΙ ΥΠΟΜΕΤΡΟ 6.1

Για την επιπλέον στήριξη της αγροτικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα σήμερα το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης με την βοήθεια της Ε.Ε. και των νέων προγραμμάτων της άνοιξε τον δρόμο για νέες επενδύσεις σε αγροτικές εκμεταλλεύσεις στηρίζοντας έμπρακτα τους νέους αγρότες. Η οικονομική ενίσχυση αυτών των προγραμμάτων όπως και τα ευεργετικά νέα μέτρα δίνουν μια ανάσα στους νέους αγρότες σε αυτήν την πολύ δύσκολη εποχή της οικονομικής κρίσης. Όπως αναγράφεται και στα άρθρα που δημοσιεύθηκαν από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης η ηγεσία του υπουργείου φιλοδοξεί πως μέχρι τα τέλη του 2020 ο αγροτικός τομέας θα αυξήσει την συνεισφορά του στο ποσοστιαίο Α.Ε.Π. και θα βοηθήσει στην αύξηση θέσεων εργασίας.

Στα νέα αυτά προγράμματα, τα οποία γίνονται σε συνεργασία με φορείς της Ε.Ε., παρέχονται δυνατότητες στήριξης επιχειρήσεων για επίτευξη στόχων ή για άλλες βοηθητικές ενέργειες. Συγκεκριμένα αφορούν start up επιχειρήσεις, ή νέους αγρότες που θέλουν να ξεκινήσουν από την αρχή μια δικιά τους αγροτική επιχείρηση. Επίσης τα προγράμματα αυτά στηρίζουν και ενισχύουν πιο μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις με στόχο την επιβίωση και την ανάπτυξή τους και επίσης κάποια από τα κονδύλια αυτά χρησιμοποιούνται για μετατροπή / μεταποίηση αγροτικών προϊόντων ή για καινοτόμες ενέργειες προώθησης.

Σύμφωνα με το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (2014-2020) θα λάβουν ενίσχυση :

- 23.900 Νέοι Γεωργοί
- 6.300 γεωργικές εκμεταλλεύσεις
- 8.300 γεωργικές εκμεταλλεύσεις για ανάπτυξη εφοδιαστικής αλυσίδας
- 600 επιχειρήσεις αγρο-διατροφικού τομέα
- 86.640 θέσεις κατάρτισης
- 2.000 νέες θέσεις εργασίας
- 3.140 δικαιούχοι.

Σε αυτό το Πρόγραμμα περιλαμβάνεται και το Υπομέτρο 6.1, ενώ το Μέτρο 112 ήταν μέρος του προηγούμενου Προγράμματος, Αγροτική Ανάπτυξη 2007-2013, το οποίο ολοκληρώθηκε με μεγάλη επιτυχία.

Γενικότερα, βασικός στόχος του μέτρου 112 είναι η πληθυσμιακή αναζωογόνηση της υπαίθρου με την εγκατάσταση νέων γεωργών μέσω της παροχής κινήτρων, προκειμένου να διευκολυνθεί η αρχική τους εγκατάσταση και η διαρθρωτική προσαρμογή των εκμεταλλεύσεών τους, με την υποβολή επιχειρηματικού σχεδίου.

Ωστόσο στόχος του υπομέτρου 6,1 «Εγκατάσταση Νέων Γεωργών» είναι η ενίσχυση των νέων γεωργών, η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, μέσω της εισαγωγής νέων ηλικιακά αγροτών και η δημιουργία επιχειρηματιών γεωργών που διαθέτουν κατάλληλα εφόδια και εκμεταλλεύσεις που είναι βιώσιμες. Στο πρόγραμμα αυτό προβλέπεται και η παροχή οικονομικών ενισχύσεων σε νέους έως και 41 ετών για την δημιουργία γεωργικών εκμεταλλεύσεων και την είσοδο τους στην γεωργική απασχόληση με την πρώτη τους εγκατάσταση. Οι νέοι αυτοί αγρότες πρέπει να διαθέτουν όλα τα απαραίτητα επαγγελματικά προσόντα, να λειτουργούν πρώτη φορά ως αρχηγοί ή αφεντικά γεωργικής εκμετάλλευσης και να μπορούν να καταχωρούν επιχειρηματικά σχέδια για την ανάπτυξη των αγροτικών τους δραστηριοτήτων. Το υπόμετρο 6,1 συγχρηματοδοτείται από την Ε.Ε. (Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης «Ε.Γ.Τ.Α.Α.») και το Ελληνικό Δημόσιο.

2.3. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ : ΜΕΤΡΟ 112 ΚΑΙ ΥΠΟΜΕΤΡΟ 6.1

Στο Μέτρο 112 οι δικαιούχοι ενίσχυσης είναι φυσικά πρόσωπα, μόνιμοι κάτοικοι Ελλάδος εγγεγραμμένοι στο Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου (Ο.Σ.Δ.Ε.), που εγκαταστάθηκαν για πρώτη φορά ως αρχηγοί γεωργικής εκμετάλλευσης έως και 14 μήνες πριν την ημερομηνία υποβολής της αίτησης ενίσχυσης.

Τα παραπάνω φυσικά πρόσωπα πρέπει να πληρούν τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) Έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους, έχουν πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα και φερεγγυότητα σύμφωνα με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα και δεν έχουν συμπληρώσει το 40ο έτος της ηλικίας τους. Η ηλικία υπολογίζεται με βάση τη διαφορά μεταξύ της ημερομηνίας υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση ενίσχυσης και της ημερομηνίας γέννησης.

β) Είναι μόνιμοι κάτοικοι περιοχής εφαρμογής του Μέτρου.

Πιο συγκεκριμένα ο υποψήφιος θα πρέπει να είναι μόνιμος κάτοικος περιοχής:

- Ορεινής ή μειονεκτικής Δημοτικής ή Τοπικής Κοινότητας και Οικισμού.
- Δημοτικής ή Τοπικής Κοινότητας κανονικής περιοχής με πραγματικό πληθυσμό έως 100.000 κατοίκους.

Ειδικά για την Περιφέρεια Αττικής, οι περιοχές εφαρμογής του προγράμματος είναι αυτές της τέως επαρχίας Τροιζηνίας και των νήσων Κυθήρων, Αντικυθήρων, Αγκιστρίου, Αίγινας, Σαλαμίνας, Πόρου, Σπετσών και Ύδρας

γ) Η γεωργική τους εκμετάλλευση έχει ελάχιστο μέγεθος απαιτήσεων σε εργασία μισή (0,5) Μονάδα Ανθρώπινης Εργασίας (1 Μ.Α.Ε. = 1750 ώρες απασχόλησης ανά έτος) και πληροί τις λοιπές προϋποθέσεις της παραγράφου 2.

δ) Διαθέτουν επαρκή επαγγελματική ικανότητα ή αναλαμβάνουν τη δέσμευση να την αποκτήσουν εντός 36 μηνών από την ημερομηνία λήψης της ατομικής απόφασης έγκρισης.

ε) Υποβάλλουν Επιχειρηματικό Σχέδιο, μέγιστης χρονικής διάρκειας πέντε ετών με δεσμευτικούς στόχους και ενδιάμεσες χρονικές προθεσμίες για την ανάπτυξη των γεωργικών δραστηριοτήτων τους, καθώς και για τη διαρθρωτική προσαρμογή της εκμετάλλευσής τους,

αλλά και για την απόκτηση ή συμπλήρωση επαρκούς επαγγελματικής ικανότητας, εφόσον απαιτούνται.

στ) Αναλαμβάνουν τις συμβατικές δεκαετείς μακροχρόνιες υποχρεώσεις, όπως προσδιορίζονται στην παράγραφο 5.

ζ) Δεν εμπίπτουν στις κατηγορίες μη επιλέξιμων υποψηφίων της παραγράφου 3.

Στο Υπόμετρο 6,1 του προγράμματος Π.Α.Α. 2014-2020 δικαίωμα για υποβολή αίτησης έχουν όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα τα οποία κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης πληρούν τις παρακάτω προϋποθέσεις:

α) Φυσικά Πρόσωπα

i. Είναι από 18 έως 40 ετών και έχουν πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα και φερεγγυότητα.

ii. Είναι μόνιμοι κάτοικοι των περιοχών εφαρμογής του Υπομέτρου 6.1

β) Νομικά Πρόσωπα

i. Έχουν ως αρχηγό- νόμιμο εκπρόσωπο νέο γεωργό, που πληροί τις προϋποθέσεις της κατηγορίας Α

ii. Έχουν έδρα στην ευρύτερη περιοχή του τόπου της μόνιμης κατοικίας του αρχηγού – νόμιμου εκπροσώπου τους και εντός της ίδιας Περιφέρειας.

iii. Έχουν ως αρχηγό - νόμιμο εκπρόσωπο νέο γεωργό, ο οποίος μετέχει στο κεφάλαιο του νομικού προσώπου σε ποσοστό τουλάχιστον 51%.

iv. Έχουν ως δραστηριότητα την γεωργική παραγωγή (ΟΜΑΔΑ ΚΑΔ 01)

γ) Είναι εγγεγραμμένοι στο Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου (ΟΣΔΕ)

δ) Οι νέοι γεωργοί αρχηγοί των γεωργικών εκμεταλλεύσεων έχουν εγκατασταθεί για πρώτη φορά, κατά το δωδεκάμηνο που προηγείται της ημερομηνίας υποβολής της αίτησης ενίσχυσης.

ε) Είναι εγγεγραμμένοι στο ΜΑΑΕ

στ) Να εκπληρώνουν την ιδιότητα του «ενεργού» αγρότη εντός 18 μηνών από την ημερομηνία πρώτης εγκατάστασης

ζ) Οι νέοι γεωργοί αρχηγοί των γεωργικών εκμεταλλεύσεων διαθέτουν επαρκή επαγγελματικά προσόντα ή αναλαμβάνουν τη δέσμευση να τα αποκτήσουν μέσω του Υπομέτρου 1.1

η) Υποβάλλουν Επιχειρηματικό Σχέδιο, με ελάχιστη διάρκεια υλοποίησης τα τρία (3) έτη και μέγιστη τα τέσσερα (4) έτη

θ) Εμπίπτουν στον ορισμό των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων (ως μικρές ορίζονται οι επιχειρήσεις με συνολικό αριθμό εργαζομένων που δεν ξεπερνά τα 50 άτομα, ενώ πολύ μικρές είναι οι επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερα από δέκα άτομα).

2.4. Οικονομική ενίσχυση Νέων Γεωργών

Τα προνόμια για τους νέους αγρότες τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει και αυξάνονται με όλα αυτά τα προγράμματα στήριξης και τα κονδύλια της Ε.Ε.

Ο νέος Αγρότης με το πρόγραμμα Α.Α. 2007-2013 και με το Μέτρο 112 μπορούσε να ενισχυθεί οικονομικά για την πρώτη εγκατάσταση αγροτικής εκμετάλλευσής του με την καταβολή τριών δόσεων. Το ανώτατο χρηματικό κεφάλαιο ενίσχυσης καθορίζεται ανάλογα με την περιοχή κατοικίας :

- α) Σε ορεινές περιοχές μέχρι 20.000 ευρώ
- β) Σε μειονεκτικές περιοχές μέχρι 17.500 ευρώ
- γ) Σε λοιπές περιοχές μέχρι 15.000 ευρώ

Από το 2014 ξεκίνησε το νέο πρόγραμμα Π.Α.Α. 2014-2020 με το Υπόμετρο 6,1 να αφορά αποκλειστικά Νέους Γεωργούς και την οικονομική ενίσχυση των καλλιεργειών τους. Συγκεκριμένα το ποσοστό ενίσχυσης ανά επενδυτικό σχέδιο είναι 100% με τον προϋπολογισμό επενδυτικού σχεδίου να είναι από 17.000 μέχρι 22.000 ευρώ. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα το ποσό ενίσχυσης εξαρτάται καθαρά από την περιοχή του τόπου μόνιμης κατοικίας και της

κατεύθυνσης παραγωγής της αγροτικής εκμετάλλευσης. Το βασικό ποσό ενίσχυσης είναι 17.000 ευρώ για γεωργικές εκμεταλλεύσεις και φτάνει έως 22.000 ευρώ με βάση τα εξής :

i. Αύξηση κατά 2.500 ευρώ εάν η περιοχή μόνιμης κατοικίας είναι ορεινή ή μειονεκτική ή είναι κάποιο μικρό νησί,

ii. Αύξηση κατά 2.500 ευρώ εάν πρόκειται για ζωική παραγωγική εκμετάλλευση.

Πίνακας 2.1: Ύψος Ενίσχυσης Νέων Γεωργών Μέσω Προγράμματος

A/A	ΚΡΙΤΗΡΙΟ	ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΙΜΩΝ - ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
1	Προσανατολισμός παραγωγής εκμετάλλευσης στη μελλοντική κατάσταση	Φυτική	17,000.00 €
		Μικτή	17,000.00 €
		Κτηνοτροφική	19,500.00 €
2	Προσαύξηση στα ανωτέρω ποσά ανάλογα με την περιοχή μόνιμης κατοικίας του αρχηγού της εκμετάλλευσης	Ορεινή	2,500.00 €
		Μειονεκτική	2,500.00 €
		Μικρά νησιά με πληθυσμό μέχρι και 3.000 κατοίκους	2,500.00 €
		Λοιπές περιοχές	- €
Ύψος στήριξης που μπορεί να χορηγηθεί		Μέγιστο	22,000.00 €
Σύνολο		Ελάχιστο	17 000 00 €

Πηγή: Κείμενο Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, 2016.

Παρόλα αυτά οι ενισχύσεις των νέων γεωργών δεν σταματούν εκεί. Η τράπεζα Πειραιώς παρέχει δάνεια υποστήριξης στους νέους αγρότες για :

i. Αγορά καλλιεργήσιμης γής,

ii. Ανέγερση ή βελτίωση γεωργοκτηνοτροφικών κτισμάτων/εγκαταστάσεων

iii. Αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού,

iv. Αγορά φυτικού ή ζωϊκού κεφαλαίου.

Το δάνειο αυτό απευθύνεται σε φυσικά πρόσωπα ηλικίας 19 έως 50 ετών οι οποίοι θα ασχοληθούν με τον αγροτικό τομέα με δύο απαραίτητες προϋποθέσεις :

α) έχουν κύριο φορέα ασφάλισης τον ΟΓΑ,

β) είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων.

Το ποσό του δανείου ξεκινά από 5.000 ευρώ και μπορεί να φτάσει έως 150.000 ευρώ με μέγιστο ποσοστό χρηματοδότησης 80%.

Για τους Νέους Αγρότες η τράπεζα Πειραιώς προσφέρει κυμαινόμενο επιτόκιο για όλη την διάρκεια του δανείου. Αυτό το επιτόκιο συνδέεται με τον δείκτη Β.Ε.Α. : Βασικό Επιτόκιο Αγροτών, σήμερα 7,10%, ο οποίος ακολουθεί τις τάσεις της αγοράς, ανακοινώνεται συχνά στον τύπο και αναγράφεται στο επίσημο τιμολόγιο της τράπεζας.

Με αυτό το φοβερό πλεονέκτημα που παρέχει η Τράπεζα Πειραιώς, θεωρείται ως η νούμερο 1 τράπεζα για αγροτικά δάνεια με αρκετά ευέλικτες διάρκειες, δηλαδή: Α)για αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού, δάνειο έως 10 έτη,

Β)για αγορά καλλιεργήσιμης γης και γεωργοκτηνοτροφικών κτισμάτων δάνειο έως 15 έτη και,

Γ)για αγορά φυτικού ή ζωϊκού κεφαλαίου, δάνειο έως 6 έτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

3.1. ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Ο Νομός Γρεβενών βρίσκεται στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας με πρωτεύουσα του την πόλη των Γρεβενών. Έχει 13.137 κατοίκους καταγεγραμμένους στην πόλη των Γρεβενών, ενώ συνολικά ο Δήμος έχει μόνιμο πληθυσμό 25.905 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή που έγινε το 2011.

Ο Δήμος αποτελεί το σημαντικότερο οικονομικό, παραγωγικό και πολιτιστικό κέντρο για την περιφερειακή ενότητα των Γρεβενών, καθώς εδώ είναι συγκεντρωμένο το 81,5% του συνολικού πληθυσμού.

Η πληθυσμιακή πυκνότητα του Δήμου Γρεβενών υπολογίζεται σε 14 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Ο μόνιμος πληθυσμός ανά φύλο διαρθρώνεται ως εξής:

Πίνακας 3.1: Διάρθρωση Του Μόνιμου Πληθυσμού Ανά Φύλο

Διάρθρωση του μόνιμου πληθυσμού ανά φύλο	
Άρρενες	Θήλειες
13.526	12.379

Πηγή: Αυτοτελές Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών 2015

Η οικονομία της πόλης στην αγροτική δραστηριότητα, το εμπόριο και τις υπηρεσίες και συγκεκριμένα το 22% περίπου του ΑΕΠ παράγεται από τον πρωτογενή τομέα παραγωγής(γεωργία, κτηνοτροφία), το 16% περίπου του ΑΕΠ από το δευτερογενή τομέα παραγωγής(μεταποίηση πρώτων υλών) και το 62% περίπου του ΑΕΠ από το τριτογενή τομέα παραγωγής. Και στο παρελθόν ο χαρακτήρας της οικονομίας του Νομού στο σύνολο υπήρξε αγροτικός με τον πρωτογενή τομέα να αποτελεί σημαντικό άξονα ανάπτυξης.

Την τελευταία δεκαετία τα Γρεβενά ακολουθούν αναπτυξιακή πορεία καθώς έχουν αποκτήσει μεγάλα έργα υποδομής δίνοντας μια ιδιαίτερη έμφαση στο ορεινό κομμάτι του Νομού με τα πυκνά δάση του και τα όμορφα ορεινά τοπία. Τον Νοέμβριο του 2007

ανακηρύχθηκε επίσημα «Πόλη των Μανιταριών», γι' αυτό και υπάρχει έντονη δραστηριότητα στην εμπορία και συλλογή μανιταριών.

Ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου Γρεβενών είναι κατά κύριο λόγο πιο γηρασμένος με μέσο όρο ηλικίας τα 46,5 έτη. Στο παρακάτω πίνακάκι βλέπουμε ότι οι ηλικιωμένοι (70+) είναι 6.015.

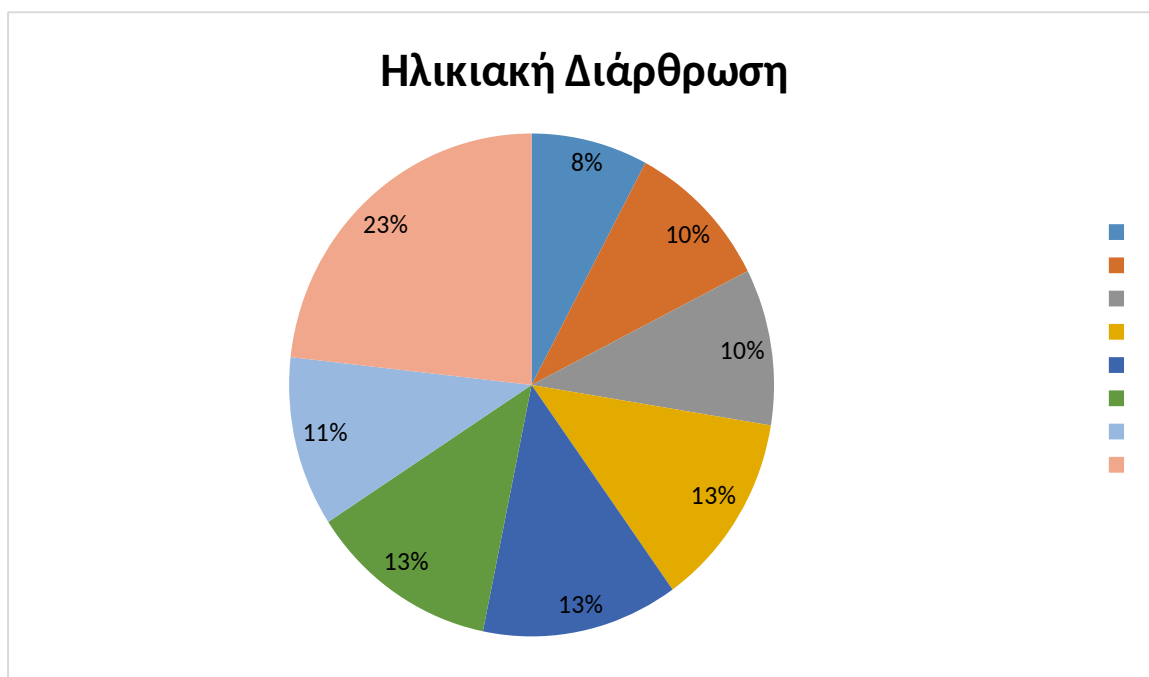
Πίνακας 3.2: Ηλικιακή Διάρθρωση Του Μόνιμου Πληθυσμού

Διάρθρωση του μόνιμου πληθυσμού ανά ομάδες ηλικιών							
0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70+
2.013	2.522	2.603	3.248	3.389	3.266	2.829	6.015

Πηγή: Αυτοτελές Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών 2015

Μέση ηλικία: 46,5

Διάγραμμα 3.1: Ποσοστά Ηλικιακής Διάρθρωσης

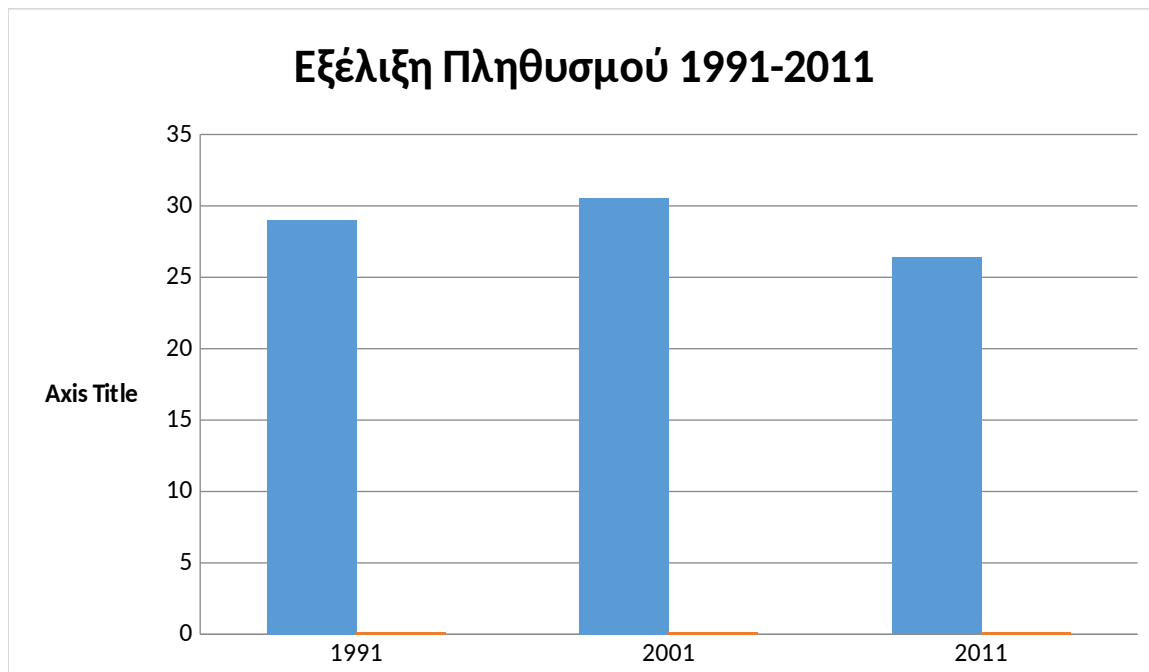

Πίνακας 3.3: Απογραφές Μόνιμου Πληθυσμού Του Νομού Γρεβενών Από Το 1991-2011

Πραγματικός Πληθυσμός:								
1991	29.001	2001	30.564	2011	26.399			
Μόνιμος Πληθυσμός:								
1991	-	2001	25.522	2011	24.905			
Πυκνότητα Πληθυσμού:								
1991	15,60	2001	16,44	2011	14,19			
Ηλικιακή Κατανομή μόνιμου πληθυσμού (2011) :								
Σύνολο	0-4	5-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80+
25.905	983	2.198	2.544	4.678	5.107	2.958	5.269	2.165
Δημογραφικοί Δείκτες (2001) :								
Δείκτης Γήρανσης							233,7%	
Δείκτης Εξάρτησης							69,42%	
Δείκτης Αντικατάστασης							86,1%	

Πηγή:Αυτοτελές Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών 2015

Διάγραμμα 3.2: Εξέλιξη πληθυσμού στο Νομό Γρεβενών 1991-2011

Από την ανάλυση των στοιχείων της απογραφής που έγινε στα Γρεβενά προκύπτουν οι εξής δομικοί δείκτες του πληθυσμού του Δήμου:

➤ Ο Δείκτης Γήρανσης (Δ.Γ.) :

$$\Delta . Γ . = \frac{\text{Πληθυσμός 65 ετών και άνω}}{\text{Συνολικός Πληθυσμός}} \times 100$$

Πηγή: Αυτοτελές Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών 2015

Ο Δείκτης Γήρανσης στο Δήμο είναι 233,7% δηλαδή σε 100 άτομα ηλικίας 0-14 ετών αντιστοιχούν 233,7 άτομα ηλικίας 64+.

Αυτός ο δείκτης είναι κατά πολύ μεγαλύτερος σε σύγκριση με αυτόν της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, ο οποίος είναι 140%, όσο και με το σύνολο της χώρας μας (134%).

Όσο πιο μεγάλος είναι ο δείκτης τόσο πιο γηρασμένος ο πληθυσμός.

➤ Ο Δείκτης Εξάρτησης (Δ.Ε.) :

$$\Delta . E . = \text{Πληθυσμός } 0-14 + \text{Πληθυσμός } 64+ \frac{\text{ῖ}}{\text{Συνολικός Πληθυσμός}} \times 100 \text{ ῖ}$$

Πηγή: Αυτοτελές Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών 2015

Ο Δείκτης Εξάρτησης στον Δήμο είναι 69,42%, που σημαίνει ότι σε 100 άτομα ηλικίας 15-64 ετών αντιστοιχούν 69,42 άτομα ηλικίας από 0-14 και 64+ ετών. Σκοπός αυτού του δείκτη είναι να βρεθεί η αναλογία μεταξύ εξαρτώμενων ατόμων, δηλαδή όλων αυτών που δεν μπορούν να συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία, σε σχέση με αυτούς που μπορούν.

Ο δείκτης είναι πιο μεγάλος αναλογικά με αυτόν με της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (52,51%) και με το σύνολο της χώρας (49,9%).

➤ Ο Δείκτης Αντικατάστασης (Δ.Α.) :

$$\Delta . A . = \frac{\text{Πληθυσμός ηλικίας } 15-24}{\text{Πληθυσμός ηλικίας } 55-64}$$

Πηγή: Αυτοτελές Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών 2015

Ο δείκτης αυτός εκφράζει την εναλλαγή μεταξύ των ηλικιών που συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία. Ο δείκτης είναι ίσος με 86,10%, που σημαίνει ότι σε 100 άτομα ηλικίας 55-64 ετών αντιστοιχούν 86,10 άτομα ηλικίας 15-24 ετών.

Βλέπουμε ότι είναι αρκετά μικρότερος από τον αντίστοιχο δείκτη για το σύνολο της χώρας, ο οποίος είναι 129,85%.

3.2. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Για μια ποιοτική ανάλυση του πληθυσμού του νομού Γρεβενών θα πρέπει να εξετάσουμε και το επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων της περιοχής. Στον παρακάτω πίνακα 3.2.1 παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης.

πίνακας 3.4: Επίπεδο Εκπαίδευσης

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ					
(για άτομα που γεννήθηκαν πριν το 2004)					
Πρωτοβάθμια		Δευτεροβάθμια		Τριτοβάθμια	
Λοιπά					
7.812		8.752		2.998	
5.100					
ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ					
Απασχολούμενοι	Ζητούντες Εργασία	Μαθητές /Σπουδαστές	Συνταξιούχοι	Οικιακά	Λοιπά
7.140	1.720	3.671	8.506	2.309	2.559

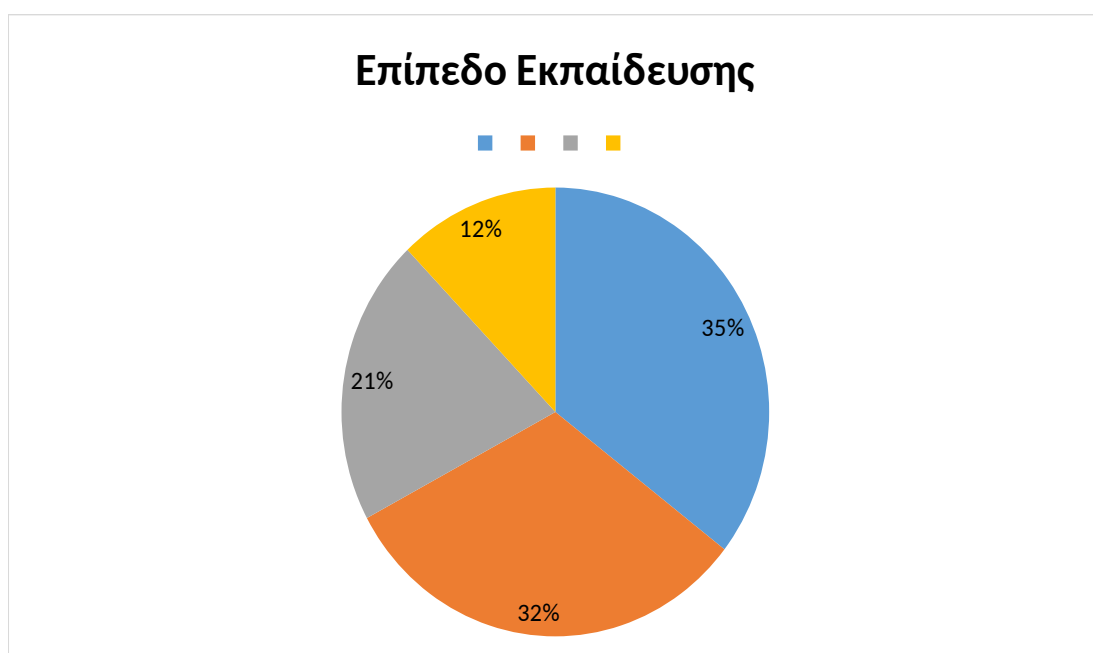
Πηγή:Αυτοτελές Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών 2015

Από τον Πίνακα 3.5 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων της περιοχής έχει ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό (%) των κατοίκων έχει ολοκληρώσει μόνο τη πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ παρατηρούμε ότι σε ένα μεγάλο ποσοστό κατοίκων υπάρχει έλλειψη μόρφωσης. Οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κατέχουν το μικρότερο ποσοστό και είναι κατά κύριο λόγο νέοι.

Γενικά παρατηρούμε ότι ο Νομός Γρεβενών υστερεί σε επίπεδο εκπαίδευσης σε σχέση με το σύνολο της υπόλοιπης Ελλάδας.

Ωστόσο παρατηρούμε τα τελευταία χρόνια ότι το ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχει αυξηθεί τόσο στο νομό Γρεβενών, όσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Διάγραμμα 3.3: Επίπεδο Εκπαίδευσης Στο Νομό Γρεβενών

Πηγή: Αυτοτελές Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών 2015

3.3. Ο ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Ο πρωτογενής τομέας στο Νομό Γρεβενών αποτελεί το δεύτερο κυριότερο παράγοντα παραγωγής εισοδήματος. Η γεωργική εκμετάλλευση κυρίως επικεντρώνεται στην καλλιέργεια σιτηρών και για την ακρίβεια στα χειμερινά σιτηρά, καθώς οι περισσότερες καλλιεργήσιμες εκτάσεις είναι ξηρικές.

Στο δήμο Γρεβενών υπάρχουν 13 αρδευτικά και μπορούν να καλύψουν 3.025 στρέμματα, αλλά λόγω προβληματικής τους λειτουργίας αρδεύεται πολύ μικρότερη έκταση.

Αρκετές καλλιεργήσιμες εκτάσεις βρίσκονται προς την κοιλάδα του Αλιάκμονα. Στις ορεινές εκτάσεις κύρια καλλιέργεια είναι τα κτηνοτροφικά φυτά που χρησιμοποιούνται για ζωοτροφές. Υπάρχουν και άλλες καλλιεργείες στην περιοχή αλλά προφανώς οι εκτάσεις τους

είναι πολύ μικρότερες και έτσι δεν αντιπροσωπεύουν μεγάλο ποσοστό της συνολικής παραγωγής του νομού.

Πίνακας 3.5: Είδη Καλλιεργειών Στο Νομό Γρεβενών

ΕΙΔΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ	
Σιτηρά	250.000 στρέμματα
Κτηνοτροφικά φυτά	50.000 στρέμματα
Αμπέλια	2.300 στρέμματα
Κηπευτικά	1.000 στρέμματα

Πηγή: Αυτοτελές Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών 2015

Πίνακας 3.6: Καρποφόρα Δέντρα Στο Νομό Γρεβενών

ΚΑΡΠΟΦΟΡΑ ΔΕΝΔΡΑ	
Κερασιές	26.500 στρέμματα
Αμυγδαλιές	12.000 στρέμματα
Καρυδιές	50.000 στρέμματα
Μηλιές	13.000 στρέμματα
Διάφορα Καρποφόρα	8.000 στρέμματα

Πηγή: Αυτοτελές Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών 2015

Επίσης στις ημι-ορεινές περιοχές του Νομού υπάρχει αναπτυγμένη κτηνοτροφία, η οποία αποτελεί σημαντική παραγωγή για το Νομό κυρίως σε γαλακτοκομικά προϊόντα και κρέας. Παρόλα αυτά υπάρχει χαμηλή παραγωγικότητα στον κλάδο λόγω έλλειψης νέας τεχνολογίας και γι' αυτό οι νέοι της περιοχής αποφεύγουν την παραδοσιακή κτηνοτροφία.

Πίνακας 3.7: Εκτροφές Ζώων Στο Νομό Γρεβενών

Πηγή: Αυτοτελές Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών 2015

Η

Είδος	Αριθμός
Αιγοπρόβατα	164.100 (εκ των οποίων 100.000 περίπου ανήκουν σε μετακινούμενους κτηνοτρόφους)
Βοοειδή	7.350 (εκ των οποίων 3.300 περίπου ανήκουν σε μετακινούμενους κτηνοτρόφους)
Χοιρινά	1.100
Ίπποι	466

διάρθρωση της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης παρουσιάζεται στον παραπάνω πίνακα, στον οποίο παρατηρούμε μια μεγάλη ανισότητα μεταξύ των εκμεταλλεύσεων. Οι εκμεταλλεύσεις των αιγοπροβάτων είναι πολύ περισσότερες με μεγάλη διαφορά.

Αναφερόμενοι στον πρωτογενή τομέα δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε τη μελισσοκομία, η οποία συναντάται σε όλες τις περιοχές του Νομού. Συνολικά υπάρχουν 225 ενεργοί παραγωγοί που διαθέτουν 11.730 κυψέλες.

Δυστυχώς η μελισσοκομία αποτελεί μια περιορισμένη δραστηριότητα και είναι σχεδόν πάντοτε δευτερεύουσα εργασία παρόλο που το δυναμικό της περιοχής την ευνοεί. Γενικά δεν υπάρχουν συγκεκριμένες διαδικασίες τυποποίησης και μεταποίησης και δεν έχει πραγματοποιηθεί ποτέ έρευνα αγοράς όπως επίσης και καμία επένδυση στον τομέα της μελισσοκομίας με επιστημονική συμβολή για θεραπευτική και φαρμακευτική χρήση.

Γενικότερα, ενώ στην υπόλοιπη Ελλάδα τα ολοκληρωμένα συστήματα παραγωγής γεωργικών προϊόντων και ιδιαίτερα η βιολογική καλλιέργεια κερδίζουν συνεχώς μεγαλύτερο μερίδιο της γεωργικής γης και υπάρχει μεγάλη προοπτική εφαρμογής της ολοκληρωμένης διαχείρισης της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, στη περιοχή των Γρεβενών η εφαρμογή των παραπάνω φαίνεται να αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα.

Οι παραγωγοί στο σύνολο τους θα πρέπει να αποδεχθούν ένα σύστημα ομαδοποιημένης παραγωγής με τη δυνατότητα ελέγχου των απαραίτητων πρακτικών για την προστασία του περιβάλλοντος και ελέγχου της αγοράς με μεγαλύτερη διαπραγματευτική ικανότητα.

Μέχρι σήμερα στα Γρεβενά δεν υπάρχουν όλες αυτές οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής.

Παρόλα αυτά υπάρχουν προϋποθέσεις για την εφαρμογή βιολογικής γεωργίας που βλέπουμε ότι ήδη εφαρμόζεται από κάποιους τοπικούς κτηνοτρόφους και γεωργούς τα τελευταία χρόνια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΝΕΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ 2016-2017» ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Κατά την εφαρμογή του Προγράμματος «Νέοι Αγρότες 2016-2017» στο Νομό Γρεβενών, υπέβαλαν αίτηση 230 άτομα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεύθυνσης Γεωργίας του Νομού Γρεβενών. Από τους 230 εγκρίθηκαν οι 200 για την ενίσχυση των γεωργικών τους εκμεταλλεύσεων και συγκεκριμένα 130 άντρες και 70 γυναίκες. Στο πλαίσιο της εργασίας και κατά τη διάρκεια της έρευνας μέσω ερωτηματολογίων κατάφερα να συλλέξω πληροφορίες και στατιστικά στοιχεία από ένα δείγμα 75 ανθρώπων κατά την περίοδο Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2017. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου αφορούν κυρίως τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ενταχθέντων, καινοτομίες και καλλιέργειες με τις οποίες ασχολούνται, τις γνώσεις και τις πηγές πληροφόρησης νέων γεωργών, το μέγεθος γεωργικών και ζωικών εκμεταλλεύσεων, τη σημαντικότητα του Προγράμματος στήριξης και των συνεταιρισμών. Η επιλογή των 75 έγινε με βάση την ηλικία τους, καθώς έψαχνα όσο πιο νέους αγρότες είναι δυνατόν, ώστε να συλλέξω και πληροφορίες για τις καινοτομίες τους. Η συμπλήρωση των περισσότερων

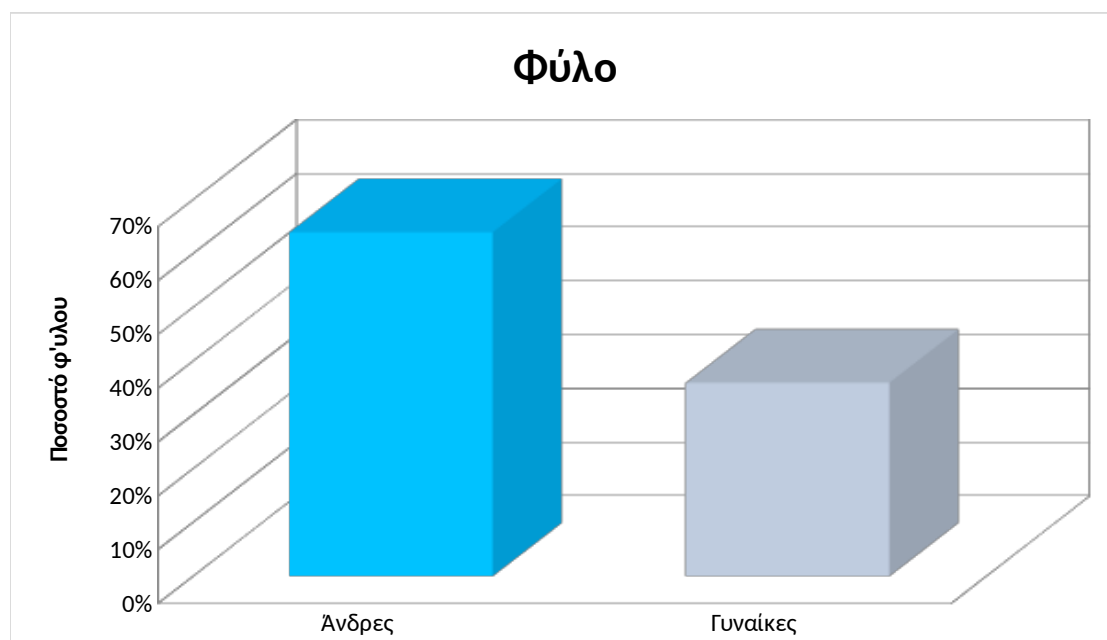
ερωτηματολογίων έγινε στην ημερίδα ενημέρωσης με θέμα «Αγροτική, δασική και κτηνοτροφική ανάπτυξη του Νομού Γρεβενών, ευκαιρία αλλαγής παραγωγικού προτύπου». Οι δυσκολίες που αντιμετώπισα ήταν η καθυστέρηση συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων και σε κάποιες περιπτώσεις στα περίχωρα των Γρεβενών έπρεπε να ζητήσω βοήθεια από συγγενικά μου πρόσωπα για να προσεγγίσω τους νέους γεωργούς της περιοχής. Ήταν μια αρκετά χρονοβόρα διαδικασία, καθώς οι περισσότεροι έλειπαν πολλές ώρες στις καλλιέργειες τους. Τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των στοιχείων παρουσιάζονται παρακάτω.

4.1.ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Πίνακας 4.1: Φύλο Ερωτηθέντων

Φύλο Ερωτηθέντων	
Άνδρας	Γυναίκα
48	27
64%	36%

Διάγραμμα 4.1: Φύλο Ερωτηθέντων

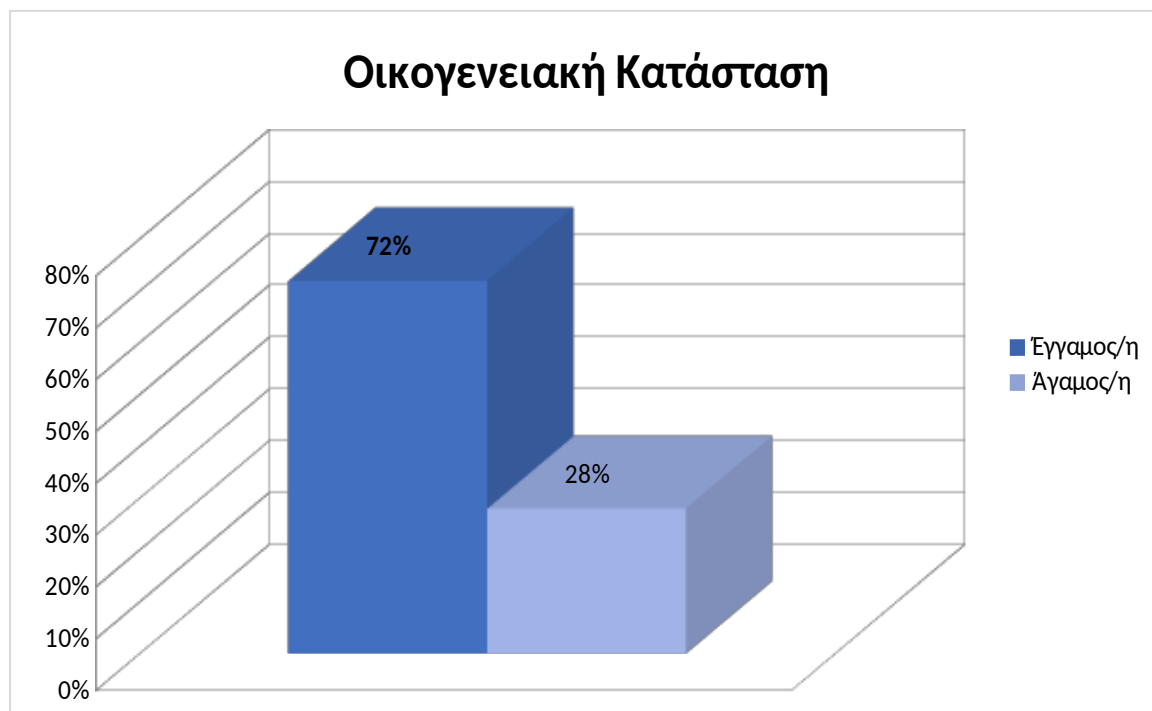
Όπως παρατηρούμε στον πίνακα τα στοιχεία των συμμετεχόντων στο ερωτηματολόγιο για το πρόγραμμα νέοι γεωργοί είναι τα εξής: 48 άνδρες 64 και 36% 27 γυναίκες. Το πρόγραμμα προσέλκυσε πολλές νέες γυναίκες λίγο πάνω 1/3. Παρατηρούμε ότι το ποσοστό των γυναικών

είναι υψηλό στην γεωργική δραστηριότητα κάτι το οποίο μπορεί να φέρει νέες ιδέες, μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα και αποδοτικότητα .

Πίνακας 4.2: Γεωγραφική κατανομή των ενταχθέντων

Περιοχές Νομού Γρεβενών	Αριθμός Ενταχθέντων στο Πρόγραμμα
Κιβωτός	3
Άγιος Γεώργιος	12
Μυρσίνη	2
Σιταράς	4
Γρεβενά	19
Πολύδενδρο	3
Αμυγδαλιές	3
Μηλιά	2
Βατόλακκος	8
Ιτέα	2
Ελεύθερο	2
Δήμητρα	1
Σαμαρίνα	1
Δεσκάτη	1
Φιλιππαίοι	1
Ταξιάρχης	1
Σύδενδρο	1
Φελλί	1
Κοκκινιά	1
Ζιάκας	1
Μεσολούρι	1
Δοτσικό	1
Σμίξη	1
Καρπερό	1
Σπήλαιο	1

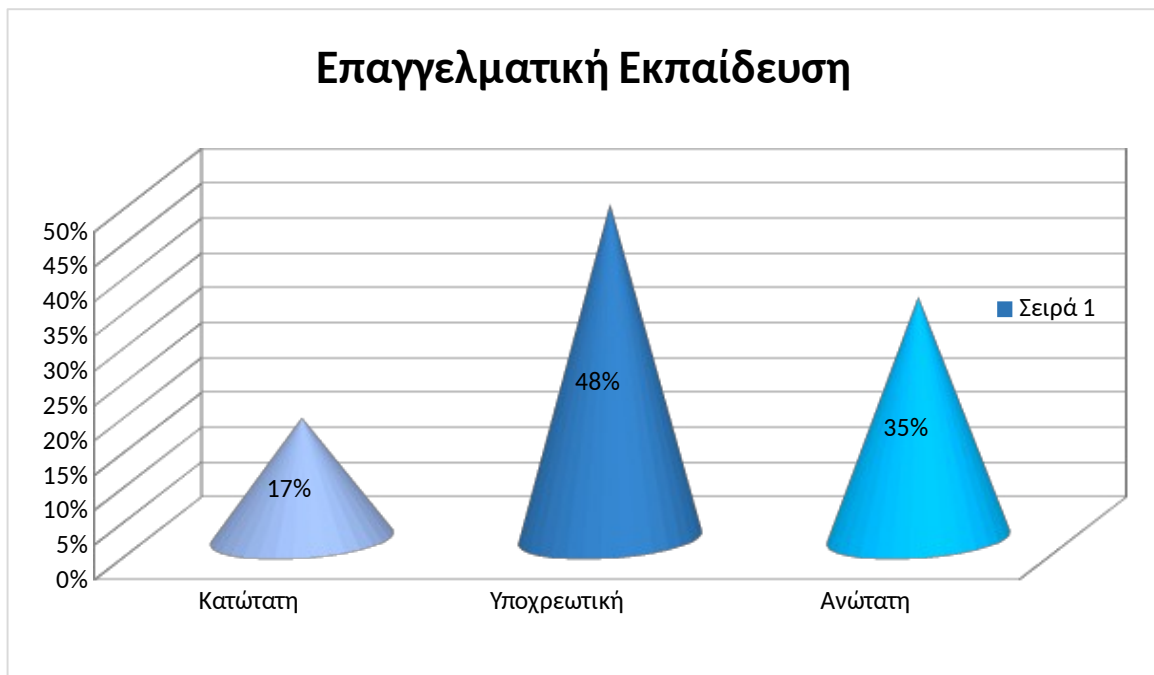
Διάγραμμα 4.3: Οικογενειακή κατάσταση

Στο διάγραμμα 4.3 παρατηρούμε ότι το 72% ερωτηθέντων είναι παντρεμένοι ενώ μόλις το 28% είναι ανύπαντροι και αυτό δείχνει ότι βρίσκονται σε ηλικία 28 και πάνω.

Πίνακας 4.4: Επαγγελματική Εκπαίδευση Νέων Αγροτών

Επαγγελματική Εκπαίδευση	
Κατώτατη	13
Υποχρεωτική	36
Ανώτατη	26

Σύμφωνα με το διάγραμμα 4.4 το 17% των ερωτηθέντων προέρχεται από την κατώτατη εκπαίδευση, το 48% από την υποχρεωτική ενώ το 35% από την ανώτατη.

Κατώτατη θεωρείται η εκπαίδευση που πραγματοποιείται κατά τις ηλικίες 12 με 15 ετών, διαρκεί τρία χρόνια και ουσιαστικά είναι μέχρι και το γυμνάσιο.

Η υποχρεωτική θεωρείται η εκπαίδευση μέχρι και την αποφοίτηση ενιαίων λυκείων, επαγγελματικών λυκείων, τεχνικών επαγγελματικών εκπαιδευτηρίων (Τ.Ε.Ε).

Η ανώτατη εκπαίδευση αποτελείται από:

α) τον πανεπιστημιακό τομέα ΑΕΙ , ο οποίος περιλαμβάνει από τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, που στο εξής αναφέρονται ως "Πανεπιστήμια".

β) τον τεχνολογικό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ), που στο εξής αναφέρονται ως "ΤΕΙ".

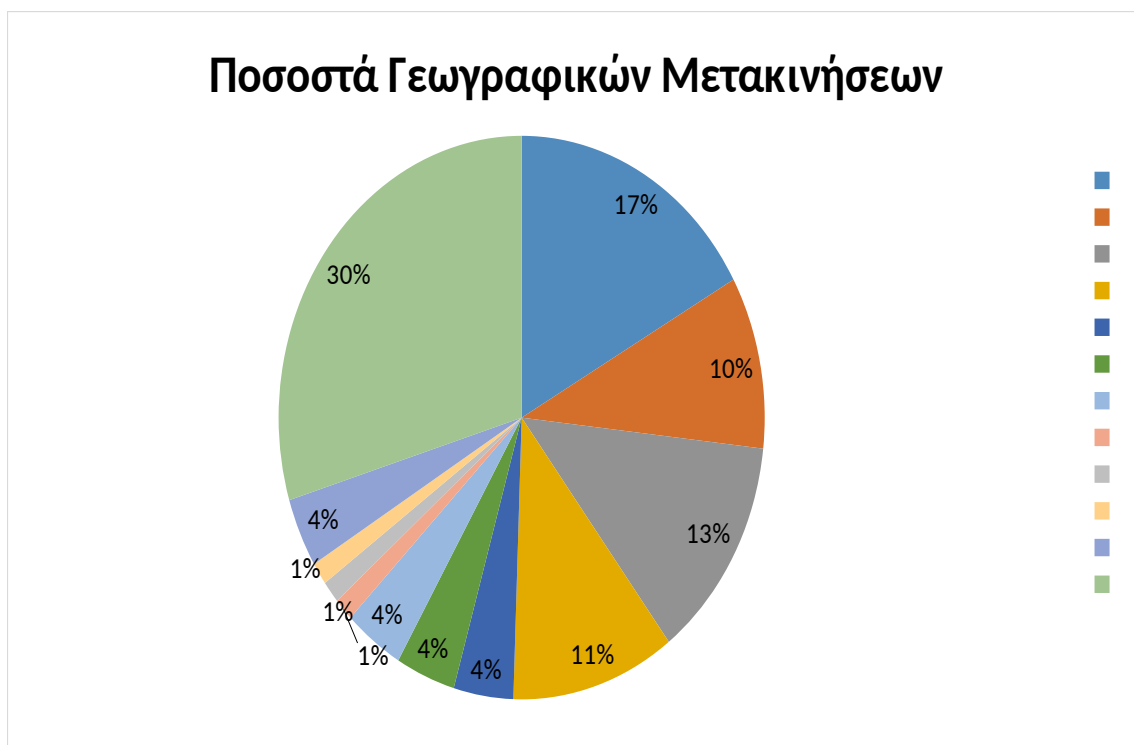
Παρατηρούμε ότι το ποσοστό των νέων με ανώτατη εκπαίδευση είναι 35% γεγονός που δείχνει θετικά σημάδια για το μέλλον του γεωργικού επαγγέλματος στην περιοχή των Γρεβενών.

Πίνακας 4.5: Γεωγραφικές Μετακινήσεις

Περιοχές	Αριθμός Νέων Αγροτών στις περιοχές
Γρεβενά	12
Αθήνα	7
Θεσσαλονίκη	10
Γερμανία	8
Γιάννενα	2
Κοζάνη	4
Λάρισα	2
Παρίσι	2
Κύπρος	1
Αλεξανδρούπολη	1
Καστοριά	1
Κρήτη	2
Πουθενά	23

Διάγραμμα 4.5: Ποσοστά Γεωγραφικών Μετακινήσεων

Ποσοστά Γεωγραφικών Μετακινήσεων

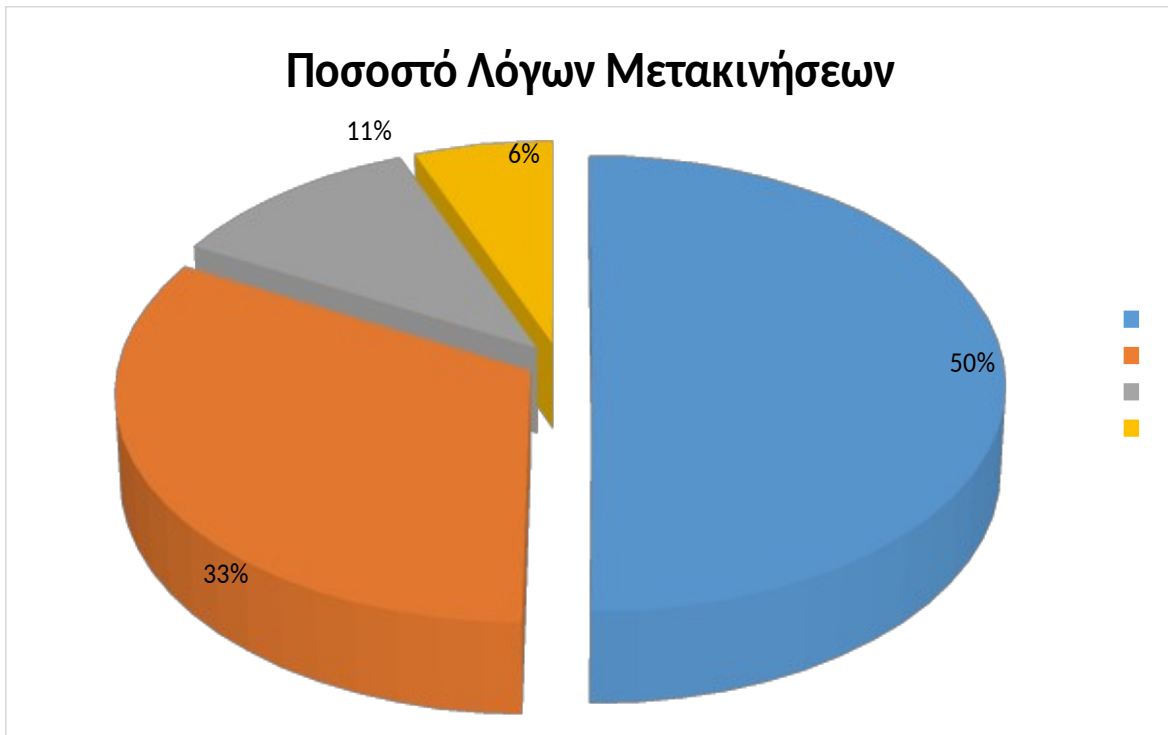
Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα 4.5, βλέπουμε ότι το 33% των νέων γεωργών δεν έχουν μετακινηθεί σε άλλους νομούς ή χώρες, ενώ το 67% μετακινήθηκαν σε άλλες πόλεις για σπουδές ή δουλειά και αργότερα επέστρεψαν στα Γρεβενά, ώστε να δημιουργήσουν τις δικές τους γεωργικές εκμεταλλεύσεις στον τόπο τους.

Συγκεκριμένα, το 13% έχει ζήσει στην Θεσσαλονίκη, το 10% στην πρωτεύουσα της Ελλάδας (Αθήνα) και το 15% στο εξωτερικό, Γερμανία και Γαλλία (Παρίσι). Ωστόσο υπάρχουν και περιοχές όπως η Κρήτη, η Καστοριά, τα Ιωάννινα, η Λάρισα, η Κύπρος και η Αλεξανδρούπολη, όπου ήταν οι προορισμοί μερικών νέων γεωργών στο παρελθόν. Τέλος, είναι θετικό το ότι πολλοί έχουν μεταφερθεί σε άλλες χώρες και νομούς διότι έφεραν νέες ιδέες για καινοτομίες στον τόπο τους.

Πίνακας 4.6 : Λόγοι Γεωγραφικών Μετακινήσεων

Λόγοι Μετακινήσεων	Αριθμός Νέων Αγροτών Που Μετακινήθηκαν
Δουλειά	23
Σπουδές	15
Και τα Δύο	5
Άλλο	3

Διάγραμμα 4.6: Ποσοστό Λόγων Μετακινήσεων

Υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί λόγοι και ανάγκες για τους οποίους οι άνθρωποι ταξιδεύουν σε άλλους νομούς ή μεταναστεύουν στο εξωτερικό. Στη συγκεκριμένη περίπτωση σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα βλέπουμε ότι έχουμε δύο από τους πιθανότερους λόγους μετανάστευσης ή μετακίνησης σε άλλες χώρες ή νομούς:

- α) για δουλειά και
- β) για σπουδές

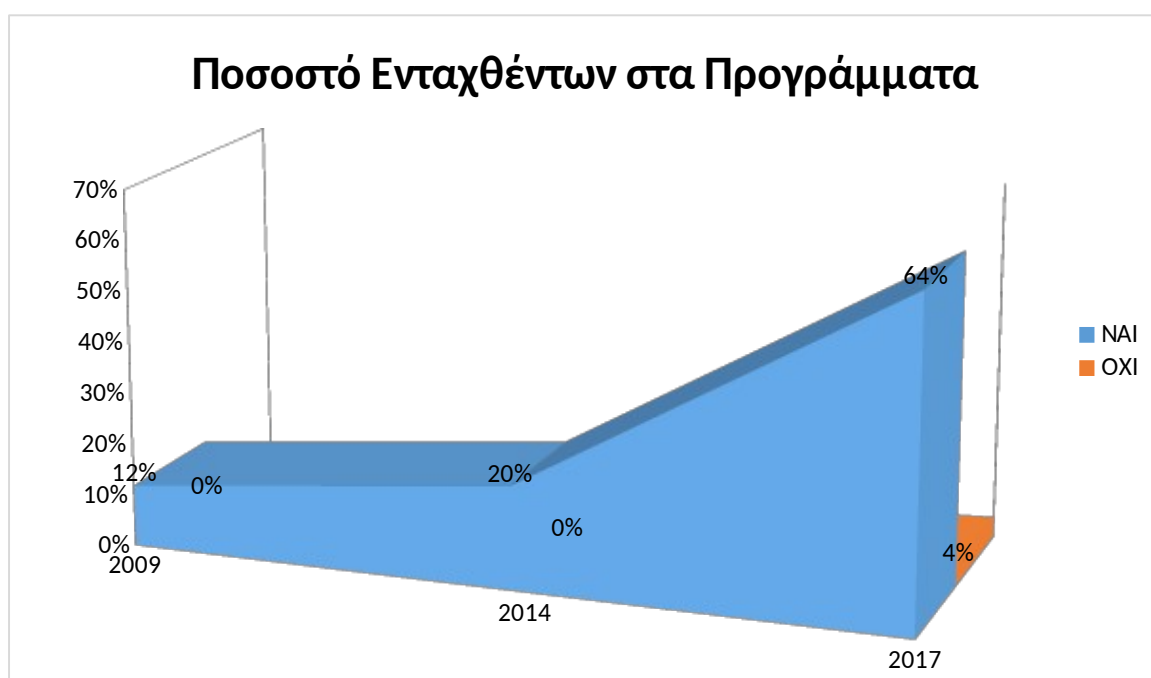
Παρατηρούμε ότι το 50% των νέων γεωργών έχουν ζήσει εκτός χωριού για δουλειά και 33% για σπουδές, ωστόσο υπήρξαν και οι περιπτώσεις όπου το 11% είναι εκείνοι όπου έζησαν εκτός χωριού για σπουδές και δουλειά παράλληλα και μόλις το 6% για άλλους και διάφορους λόγους.

4.2 ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΝΤΑΧΘΕΝΤΩΝ ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Πίνακας 4.7: Αριθμός Ενταχθέντων στα Προγράμματα

Ένταξη στο Πρόγραμμα	Χρονολογία Προγράμματος	Αριθμός Ενταχθέντων
	2017	51
ΝΑΙ	2014	15
	2009	9
ΟΧΙ		3

Διάγραμμα 4.7: Ποσοστό Ενταχθέντων στα Προγράμματα

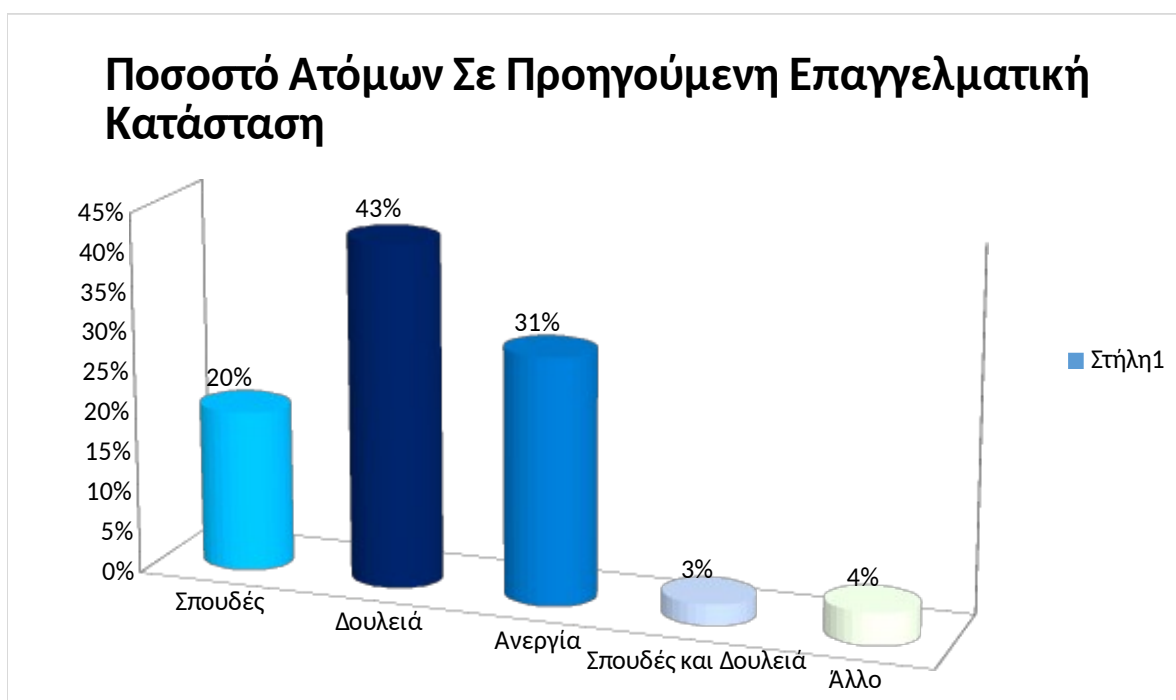
Στο διάγραμμα 4.7 βλέπουμε ότι το 96% των ερωτηθέντων έχει ενταχθεί σε προγράμματα στήριξης νέων αγροτών, ενώ το 4% δεν έχει υποβάλλει αίτηση. Από το 96% που μπήκαν σε προγράμματα, το 12% μπήκε στο πρόγραμμα του 2009, το 20% του 2014 και το 64% στο πρόγραμμα του 2017.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι τα προγράμματα στήριξης έχουν ενθαρρύνει και έχουν βοηθήσει αρκετά τους νέους στην ενασχόληση τους με το γεωργικό επάγγελμα. Το 64% είναι ένα πολύ σημαντικό ποσοστό και μας δείχνει ότι τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης οι νέοι γεωργοί προσπαθούν να υλοποιούν τις ιδέες τους και να κυνηγούν τα όνειρά τους.

Πίνακας 4.8: Προηγούμενη Επαγγελματική Κατάσταση Ενταχθέντων

Επαγγελματική Κατάσταση	Αριθμός Ατόμων
Σπουδές	15
Δουλειά	32
Ανεργία	23
Σπουδές και Δουλειά	2
Άλλο	3

Διάγραμμα 4.8: Ποσοστό Ατόμων Σε Προηγούμενη Επαγγελματική Κατάσταση πριν το Πρόγραμμα

Το παραπάνω διάγραμμα εμφανίζει αποτελέσματα των ερωτηθέντων για τις δραστηριότητές τους πριν την ένταξη τους στο πρόγραμμα. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων (43%) δούλευαν πριν ξεκινήσουν την δική τους γεωργική εκμετάλλευση, το 31% ήταν άνεργοι ενώ μόλις το 20% σπούδαζαν. Ωστόσο υπήρχαν και εκείνοι όπου σπούδαζαν και δούλευαν παράλληλα (3%), ενώ μόλις το 4% εκπλήρωναν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις.

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία βλέπουμε ότι το ποσοστό της ανεργίας είναι αρκετά μεγάλο σε σχέση με αυτούς που είχαν εργασία, το οποίο είναι πολύ λυπηρό δείχνοντας για

άλλη μια φορά πόσο έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση της Ελλάδας. Ωστόσο φαίνεται ότι το πρόγραμμα βοήθησε να μειωθεί αρκετά ένα ποσοστό της ανεργίας.

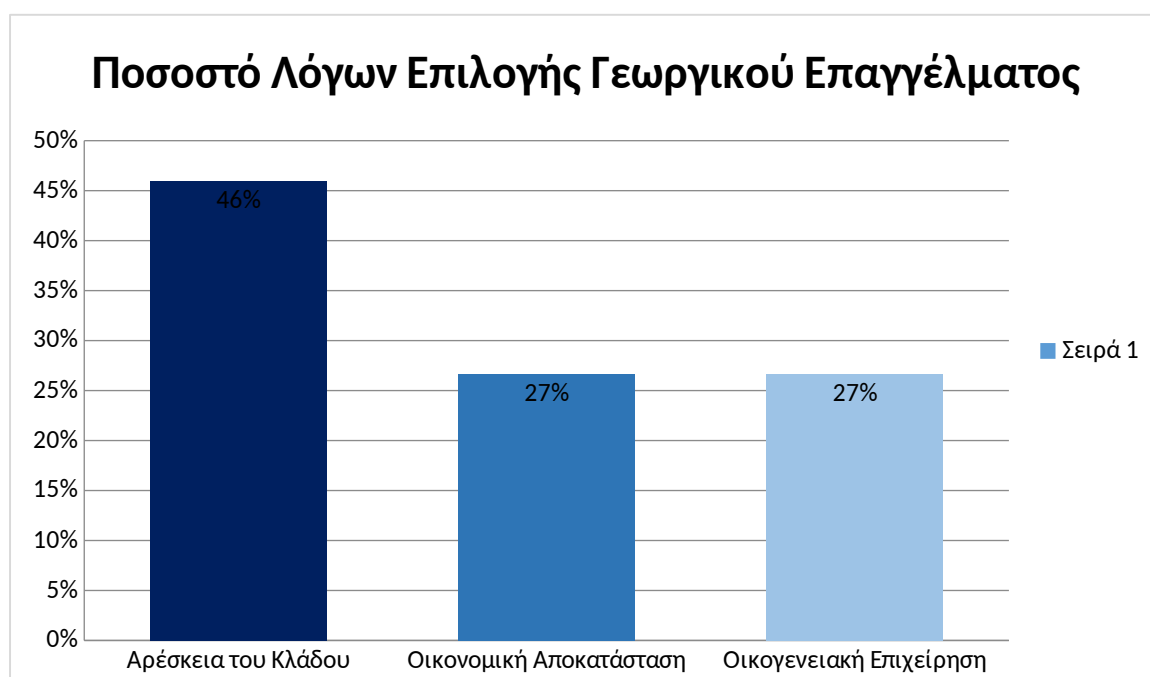
Επίσης βοήθησε άμεσα τους τελειόφοιτους στην επαγγελματική τους αποκατάσταση αμέσως μετά τις σπουδές τους, δίνοντας ώθηση στις ιδέες και καινοτομίες των νέων.

4.3 ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Πίνακας 4.9: Λόγοι Επιλογής Γεωργικού Επαγγέλματος

Λόγοι Επιλογής	Αριθμός Αγροτών σε κάθε επιλογή
Αγάπη για το επάγγελμα	35
Οικονομική Αποκατάσταση	20
Οικογενειακή Επιχείρηση	20

Διάγραμμα 4.9: Ποσοστό Λόγων Επιλογής Γεωργικού Επαγγέλματος

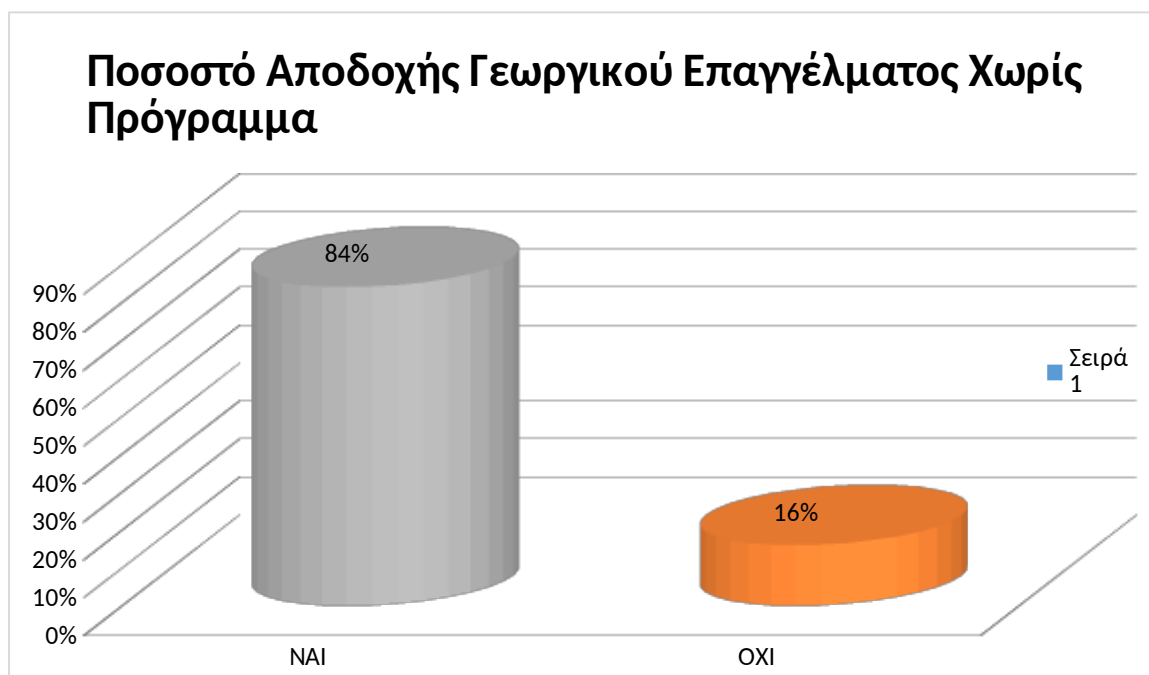

Στο διάγραμμα 4.9 βλέπουμε ότι το 46% των νέων γεωργών έχουν επιλέξει το επάγγελμα αυτό λόγω της αγάπης τους προς αυτό, γεγονός που δείχνει ότι οι νέοι μπορούν να αφιερώσουν περισσότερο χρόνο, χρήμα και αφοσίωση στην αγροτική τους εκμετάλλευση ώστε να επιτύχουν. Επίσης παρατηρούμε ότι το 27% επέλεξε το γεωργικό επάγγελμα λόγω οικονομικής αποκατάστασης, ενώ το υπόλοιπο 27% λόγω κληρονομιάς της οικογενειακής γεωργικής εκμετάλλευσης.

Πίνακας 4.10: Αποδοχή Γεωργικού Επαγγέλματος Χωρίς Πρόγραμμα

Αποδοχή Γεωργικού Επαγγέλματος ακόμα και χωρίς Πρόγραμμα	
ΝΑΙ	ΟΧΙ
63	12

Διάγραμμα 4.10: Ποσοστό Αποδοχής Γεωργικού Επαγγέλματος Χωρίς Πρόγραμμα

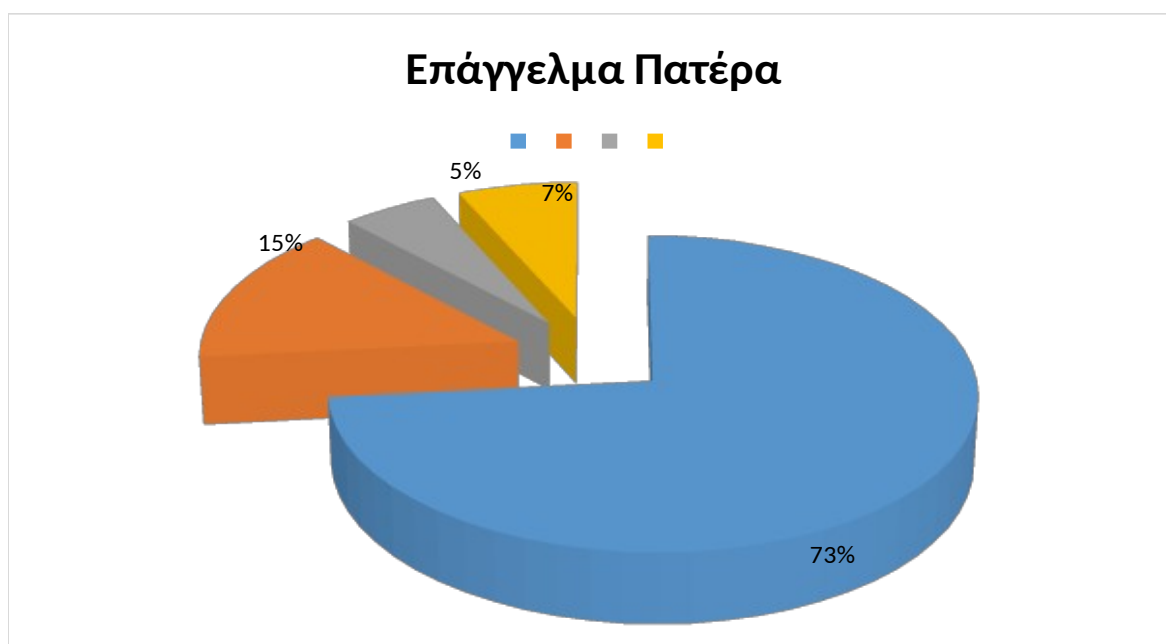
Στο παραπάνω διάγραμμα βλέπουμε τα αποτελέσματα των ερωτηθέντων για το αν το πρόγραμμα λειτουργεί ως κίνητρο για την έναρξη του γεωργικού επαγγέλματος. Το 84% απάντησε 'ναι', γεγονός που δείχνει ότι οι νέοι γεωργοί δεν λαμβάνουν το πρόγραμμα ως κίνητρο για την έναρξη του επαγγέλματος, ενώ ένα μικρό ποσοστό (16%) που απάντησε 'όχι', δεν θα επέλεγε τον γεωργικό κλάδο χωρίς την ύπαρξη προγραμμάτων στήριξης.

Πίνακας 4.11: Επάγγελμα Πατέρα

Επάγγελμα	Αριθμός Ατόμων
Γεωργός/ Κτηνοτρόφος	55
Δημόσιος υπάλληλος	11
Ιδιωτικός υπάλληλος	4

Εργάτης	5
---------	---

Διάγραμμα 4.11: Επάγγελμα πατέρα

Στο διάγραμμα 4.11 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του πατρικού επαγγέλματος των νέων γεωργών είναι γεωργοί με ποσοστό 62%, το αμέσως επόμενο σε μέτριο ποσοστό είναι κτηνοτρόφοι με 11%. Ακολουθούν οι δημόσιοι υπάλληλοι με ποσοστό 7%, οι εργάτες και δάσκαλοι με 4%, ηλεκτρολόγοι και ξυλοκόποι με 3% και γεωπόνοι, ταχυδρόμοι, οδηγοί και έμποροι με το χαμηλότερο ποσοστό 1% .

Βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είναι οι γεωργοί και μετά οι κτηνοτρόφοι που σημαίνει ότι μαζί έχουν ένα ποσοστό 73% σαν σύνολο του αγροτικού κλάδου. Αυτό δείχνει ότι οι νέοι γεωργοί ακολούθησαν το επάγγελμα του πατέρα τους, κληρονομώντας την αγροτική εκμετάλλευση και εισάγουν νέες ιδέες και καινοτομίες με τις γνώσεις τους.

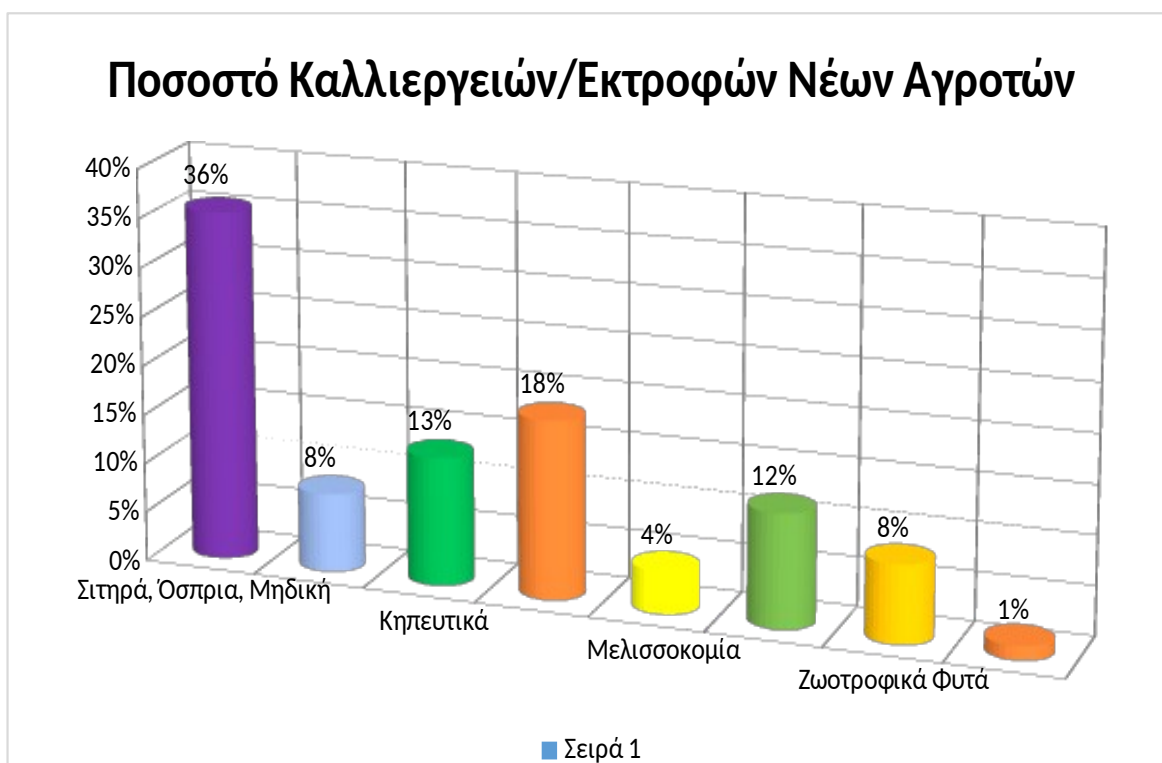
4.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ

Πίνακας 4.12: Καλλιέργειες Νέων Αγροτών

Καλλιέργειες/Εκτροφές	Αριθμός Νέων Αγροτών
Σιτηρά, Όσπρια, Μηδική	49
Δέντρα	11

Κηπευτικά	18
Αρωματικά Φυτά	25
Μελισσοκομία	6
Κτηνοτροφία	16
Ζωοτροφικά Φυτά	11
Μανιτάρια	2

Διάγραμμα 4.12: Ποσοστό Καλλιεργειών/Εκτροφών Νέων Αγροτών

Στο διάγραμμα 4.12 παρατηρούμε ότι η καλλιέργεια με το μεγαλύτερο ποσοστό στον νομό Γρεβενών είναι τα σιτηρά, όσπρια (φακές, φασόλια, ρεβίθια, φασολάκια) και η μηδική (τριφύλλι) με ποσοστό 36% και αυτό είναι λογικό γιατί τα χειμερινά σιτηρά, τα όσπρια και η

μηδική μπορούν να ευδοκιμήσουν σε πιο ορεινά μέρη με κατάλληλες συνθήκες υγρασίας στο έδαφος. Ιδιαίτερα για την καλλιέργεια μηδικής χρειάζεται αρκετή υγρασία στο έδαφος και ειδικά για πιο ορεινές περιοχές η άνοιξη είναι η κατάλληλη εποχή σποράς. Επίσης παρατηρούμε ότι όσοι καλλιεργούν μηδική, καλλιεργούν συγχρόνως όσπρια και σιτηρά και αυτό διότι η μηδική μπορεί να συγκαλλιεργηθεί. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό είναι το 18% και αφορά τα αρωματικά φυτά. Στο νομό Γρεβενών οι κυριότερες καλλιέργειες των αρωματικών φυτών είναι ο βασιλικός, ρίγανη, δενδρολίβανο, θυμάρι, τσάι βουνού, καλλιέργειες ρόδων και λεβάντας, καλέντουλας, κέδρου, μελισσόχορτο, φασκόμηλο και μέντα.

Το επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό κατέχει η καλλιέργεια κηπευτικών (13%) όπως πατάτες, τομάτες, μπρόκολα, μαρούλια και καλαμπόκια γλυκά.

Η κτηνοτροφία με ποσοστό 12%, είναι η τρίτη σε σειρά αγροτική παραγωγή με κυριότερες εκτροφές στον νομό Γρεβενών τα αιγοπρόβατα, αγελάδες, χοίρους και κότες.

Αμέσως μετά με ποσοστό 8%, βρίσκονται τα κτηνοτροφικά φυτά με κυριότερες καλλιέργειες το κουκί, το μπιζέλι, το σιτάρι, το κτηνοτροφικό ρεβίθι και η ρόβη. Επίσης στο ίδιο ποσοστό βρίσκεται και η καλλιέργεια οπωροφόρων δέντρων όπως αμυγδαλιές, καρυδιές, καστανιές, κερασιές, μηλιές, βελανιδιές και αχλαδιές.

Η μελισσοκομία στα Γρεβενά φαίνεται πως δεν επιλέγεται από πολλούς αφού βρίσκεται μόλις στο 4%, παρόλα αυτά είναι μια αποδοτική καλλιέργεια για όσους την επιλέγουν διότι δίνει την δυνατότητα για μεγάλη ποικιλία προϊόντων για τροφή, υγεία και ομορφιά, με την κύρια παραγωγή μελιού, βασιλικού πολτού και γύρης.

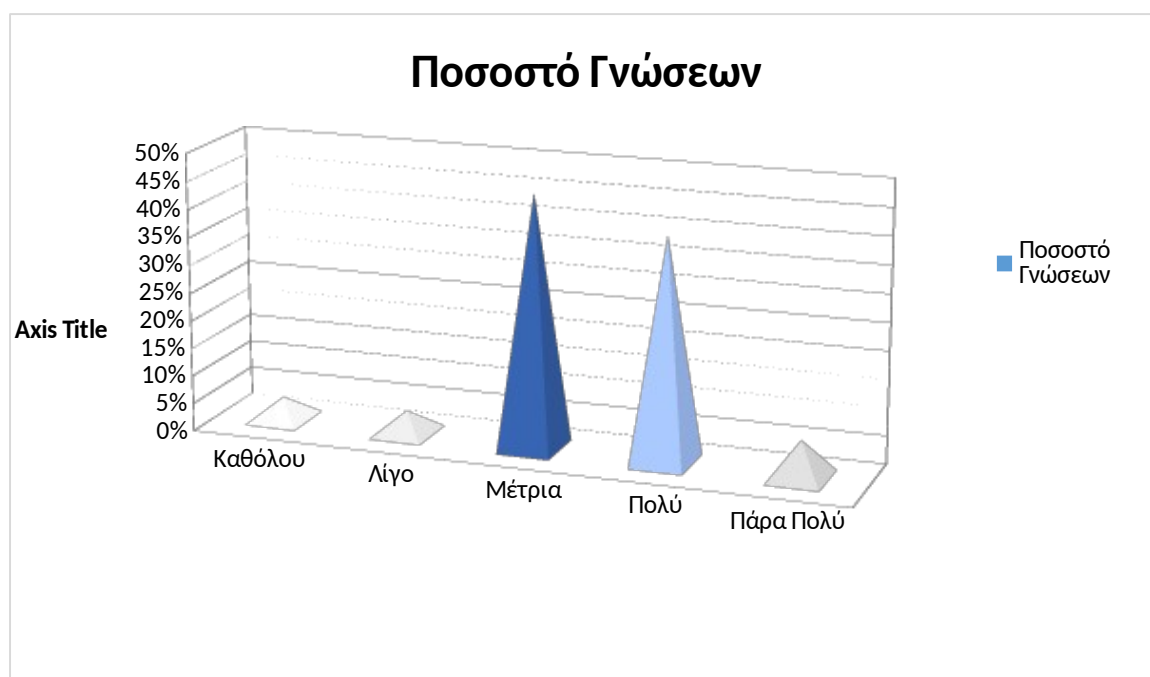
Αν και τα Γρεβενά ονομάζονται και είναι η πόλη των μανιταριών υπάρχουν ελάχιστοι καλλιεργητές μανιταριών με ποσοστό μόλις 1%. Να τονίσουμε εδώ ότι υπάρχουν αρκετοί οι οποίοι συλλέγουν άγρια μανιτάρια ως δεύτερη δουλειά και αρκετοί από αυτούς συνεργάζονται με την γνωστή πλέον επωνυμία 'Τα μανιτάρια των Γρεβενών' (Καραγιάννης Α.Ε.), τα οποία φτάνουν σε κάθε γωνιά της Ελλάδας και της Ευρώπης.

4.5 ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ ΣΤΟ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥΣ

Πίνακας 4.13: Γνώσεις Νέων Γεωργών στο κλάδο τους

Βαθμός Ικανοποιητικών Γνώσεων Στον Κλάδο	Αριθμός Νέων Γεωργών
Καθόλου	3
Λίγο	3
Μέτρια	34
Πολύ	30
Πάρα Πολύ	5

Διάγραμμα 4.13: Ποσοστό Γνώσεων Νέων Γεωργών στο κλάδο τους

Στο παραπάνω διάγραμμα αναφέρεται το ποσοστό ικανοποιητικών γνώσεων ως προς το γεωργικό επάγγελμα. Διακρίνουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είναι το 45% και αναφέρεται στο μέτριο επίπεδο γνώσεων των νέων γεωργών, το οποίο μας, δείχνει ότι αρκετοί γεωργοί έχουν ως προτεραιότητα την εμπειρία και μετά την γνώση.

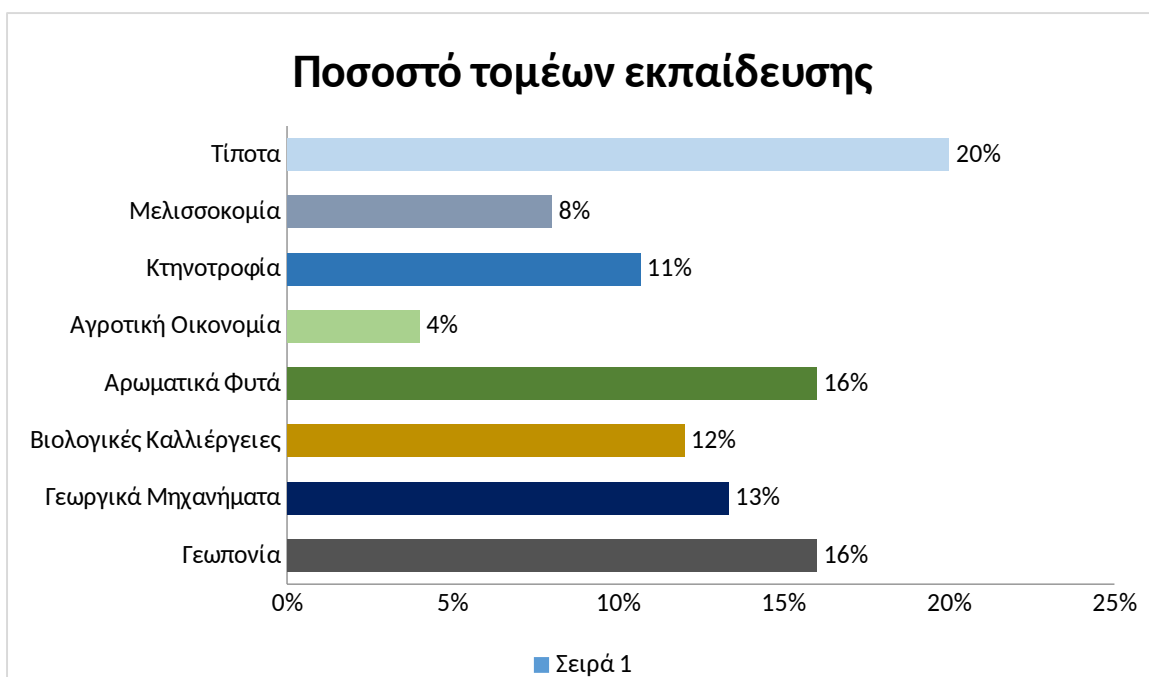
Παρατηρούμε όμως ότι το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό είναι 40% και αναφέρεται στους γεωργούς με πολύ ικανοποιητικές γνώσεις. Φαίνεται ότι αυτοί οι γεωργοί δίνουν περισσότερη έμφαση στις γνώσεις παρά στην εμπειρία, πράμα που τους κάνει πιο υπεύθυνους επαγγελματίες, αφήνοντας περιθώρια για ανταγωνιστικότητα και για αύξηση καινοτομιών.

Το αμέσως επόμενο ποσοστό είναι 7% και υποδηλώνει το ποσοστό των νέων γεωργών με πάρα πολύ ικανοποιητικές γνώσεις. Αυτό σημαίνει ότι αυτοί οι νέοι γεωργοί κατέχουν μέχρι και μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών πάνω στο αντικείμενό τους, το οποίο είναι πολύ θετικό για το μέλλον του γεωργικού επαγγέλματος. Παρόλα αυτά υπάρχουν ορισμένοι γεωργοί που έχουν ελάχιστες ή και καθόλου γνώσεις με ποσοστά 4% και για τις δύο περιπτώσεις. Αυτοί οι γεωργοί συνήθως ακολουθούν αυτό το επάγγελμα λόγω οικονομικής αποκατάστασης ή μη ύπαρξης άλλης πιο προσοδοφόρου εργασίας.

Πίνακας 4.14: Τομείς Περαιτέρω Εκπαίδευσης Νέων Γεωργών

Τομείς Εκπαίδευσης	Αριθμός Νέων Γεωργών
Γεωπονία	12
Γεωργικά Μηχανήματα	10
Βιολογικές Καλλιέργειες	9
Αρωματικά Φυτά	12
Αγροτική Οικονομία	3
Κτηνοτροφία	8
Μελισσοκομία	6
Τίποτα	15

Διάγραμμα 4.14: Ποσοστό Τομέων Περαιτέρω Εκπαίδευσης Νέων Γεωργών

Η εκπαίδευση και η μόρφωση γενικά είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία του κάθε επαγγελματία στη δουλειά του και ειδικότερα η συνεχής εκμάθηση.

Στο παραπάνω διάγραμμα βλέπουμε ότι μεγαλύτερο σύνολο των νέων γεωργών, με ποσοστό 80%, θέλει να εκπαιδευτεί ακόμα περισσότερο, γεγονός πολύ θετικό για το μέλλον του αγροτικού τομέα στο Νομό Γρεβενών. Πολλοί είναι εκείνοι όπου ενδιαφέρονται για εκπαίδευση σε διάφορες κατηγορίες πάνω στο γεωργικό επάγγελμα όπως σε καλλιέργειες αρωματικών φυτών (16%), στη γεωπονία (16%), στα γεωργικά μηχανήματα (13%), σε βιολογικές καλλιέργειες (12%), στη κτηνοτροφία (11%), στη μελισσοκομία (8%) και την αγροτική οικονομία (4%).

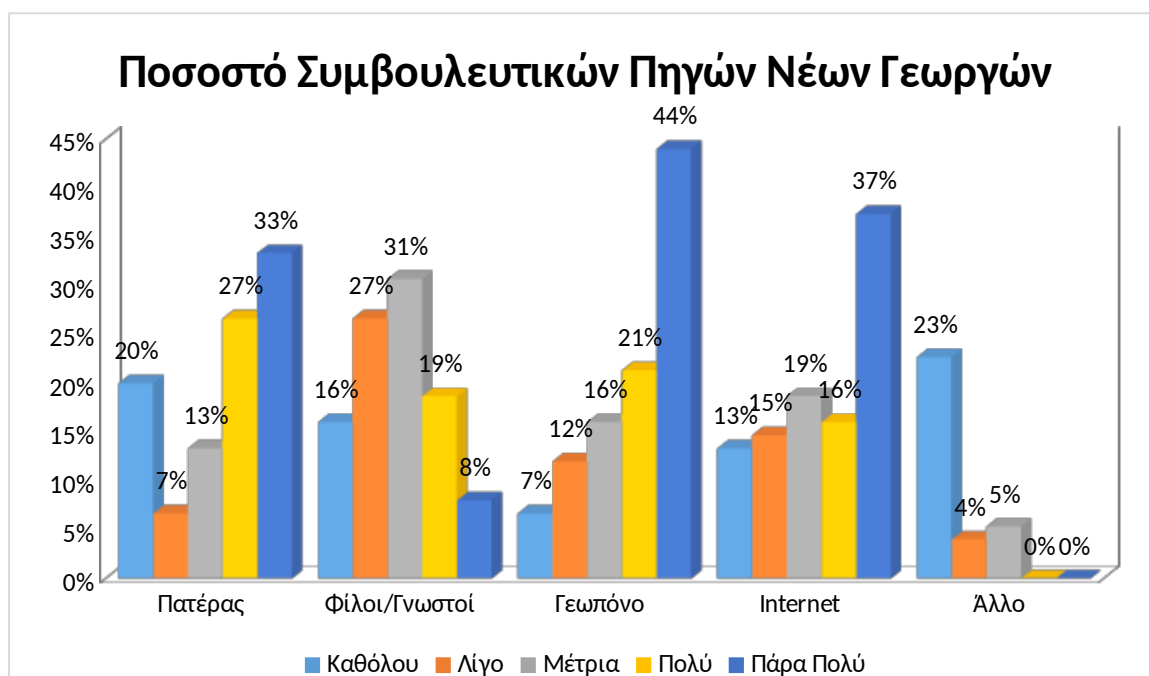
Πολλοί από τους γεωργούς ενημερώνονται σε σεμινάρια σχετικά με τις βιολογικές καλλιέργειες, τα αρωματικά φυτά και την γεωπονία, αλλά πιστεύουν ότι η εκπαίδευση των αρωματικών φυτών και των βιολογικών καλλιεργειών περνάει από το χωράφι. Αυτό δείχνει ότι οι νέοι αγρότες θέλουν συνεχώς να είναι ένα βήμα μπροστά, αυξάνοντας τον ανταγωνισμό, την ποιότητα και την παραγωγικότητα με την εφαρμογή των νέων γνώσεων. Ένα ποσοστό 20% των νέων γεωργών παρόλα αυτά δεν επιθυμεί περαιτέρω εκπαίδευση είτε λόγω έλλειψης κινήτρων από την κυβέρνηση για περισσότερα κονδύλια είτε για τον λόγο ότι δεν έχουν το αγροτικό επάγγελμα ως αποκλειστικό επάγγελμα.

4.6 ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΝΕΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ

Πίνακας 4.15: Συμβουλευτικές Πηγές των Νέων Γεωργών

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ
Πατέρας	15	5	10	20	25
Φίλοι/Γνωστοί	12	20	23	14	6
Γεωπόνο	5	9	12	16	33
Internet	10	11	14	12	28
Άλλο	17	3	4	0	0

Διάγραμμα 4.15: Ποσοστό Συμβουλευτικών Πηγών Των Νέων Γεωργών

Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε πως οι νέοι γεωργοί έχουν διάφορες πηγές που δέχονται συμβουλές και ιδέες. Στο συγκεκριμένο θα δούμε τις πιο πιθανές πηγές που συμβουλευονται οι νέοι γεωργοί ως επαγγελματίες:

- α) τον πατέρα,
- β) φίλους/γνωστούς
- γ) γεωπόνο και
- δ) το internet

Από τα αποτελέσματα που έχουμε συλλέξει διακρίνουμε ότι οι νέοι γεωργοί συμβουλευονται πάρα πολύ τον γεωπόνο τους, το internet και τον πατέρα τους με ποσοστά

44%, 37% και 33% αντίστοιχα. Το γεγονός ότι συμβουλευόμαστε περισσότερο τον γεωπόνο τους, δείχνει ότι είναι άψογοι επαγγελματίες με σωστές γνώσεις στο αντικείμενό τους και προσήλωση. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό είναι οι συμβουλές από το internet διότι οι γεωργοί πρέπει να μένουν συνεχώς ενημερωμένοι για τους ραγδαίους ρυθμούς ανάπτυξης της τεχνολογίας και όλων των νέων ανακαλύψεων και καινοτομιών στον αγροτικό τομέα. Το τρίτο μεγαλύτερο ποσοστό είναι δεδομένο, καθώς ο πατέρας είναι συνήθως το πρώτο ερέθισμα για την ενασχόληση με αυτόν τον κλάδο.

Επίσης, παρατηρούμε ότι οι νέοι γεωργοί κατά μέσο όρο συμβουλευόμαστε φίλους και γνωστούς μερικές φορές με ποσοστό 31%, γεγονός το οποίο δείχνει ότι είναι ανοιχτοί σε προτάσεις φίλων τους γεωργών με νέες ιδέες σε ότι αφορά το αγροτικό επάγγελμα.

4.7 ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

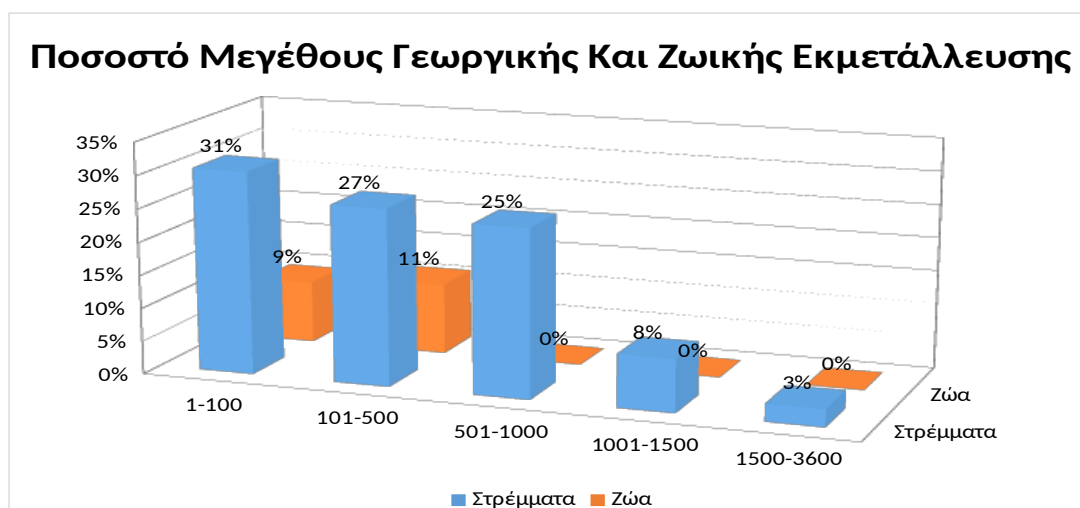
Πίνακας 4.16: Μέγεθος Γεωργικής Εκμετάλλευσης

Σύνολο Γεωργικής Εκμετάλλευσης (Στρέμματα)	Αριθμός Γεωργών
<100	23
101-500	20
501-1000	19
1001-1500	6
1500+	2

Πίνακας 4.17: Μέγεθος Ζωικής Εκμετάλλευσης

Σύνολο Ζωικής Εκμετάλλευσης	Αριθμός Κτηνοτρόφων
<100	7
101-500	8

Διάγραμμα 4.16: Ποσοστό Μεγέθους Γεωργικής Και Ζωικής Εκμετάλλευσης

Στο διάγραμμα 4.16 βλέπουμε τα αποτελέσματα των υφιστάμενων καλλιεργειών και εκτροφών που δήλωσαν οι Νέοι Αγρότες ως κεφάλαιο στο πρόγραμμα. Διακρίνουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό(31%) έχει μικρές σχετικά εκτάσεις καλλιεργειών από 1 έως 100 στρέμματα, που μας δείχνει ότι πολλοί έχουν οικογενειακές επιχειρήσεις και καλλιέργειες. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό(27%) έχει 101-500 στρέμματα καλλιεργειών, που δείχνει ότι αρκετοί προσπαθούν να μεγαλώσουν τις οικογενειακές επιχειρήσεις τους. Το τρίτο μεγαλύτερο ποσοστό(25%) με 501-1.000 στρέμματα καλλιεργειών δείχνει ότι υπάρχουν γεωργοί με μεγάλα σχέδια, οι οποίοι βοηθούν πολύ τη τοπική αγροτική οικονομία, προσφέροντας περισσότερες θέσεις εργασίας και ανάπτυξη.

Ωστόσο υπάρχουν και οι μεγάλοι επιχειρηματίες γεωργοί με ποσοστό 11%, οι οποίοι κατέχουν στρέμματα πάνω από 1.001 έως και 3.600.

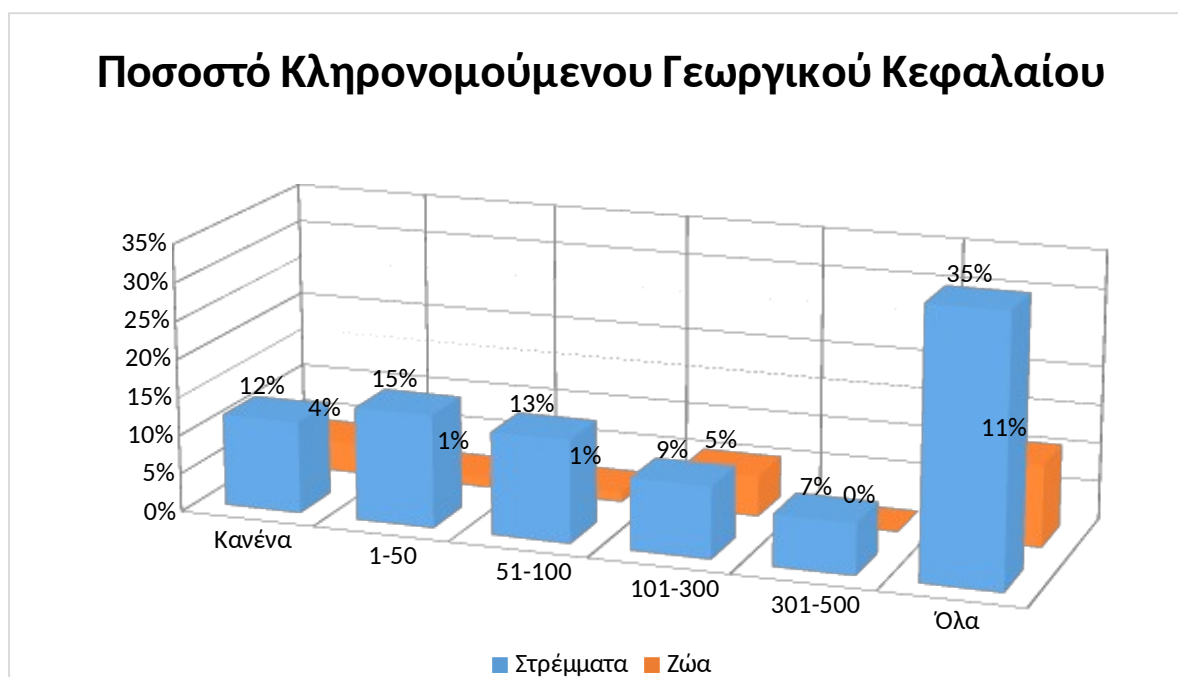
Επίσης υπάρχουν αρκετοί κτηνοτρόφοι(συνολικά 20%) στην περιοχή που έχουν μεσαίες έως και μεγάλες εκτροφές με αρκετά ικανοποιητικό ζωικό κεφάλαιο. Το 11% αυτών έχει 101-500 ζώα που δείχνει ότι ασχολούνται αποκλειστικά με αυτό και έχουν αρκετά μεγάλες εγκαταστάσεις προμηθεύοντας την περιοχή και όχι μόνο με κτηνοτροφικά προϊόντα. Ένα μικρότερο ποσοστό 9% έχει από 1 έως 100 ζώα, δηλαδή υπάρχουν και μικρότερες πιο παραδοσιακές οικογενειακές φάρμες, δίνοντας μεγάλη έμφαση στην ποιότητα των προϊόντων.

Πίνακας 4.18: Γεωργικό Κληρονομούμενο Κεφάλαιο

Σύνολο Κληρονομούμενου Κεφαλαίου	Στρέμματα	Ζώα
Κανένα	9	3

1-50	11	1
51-100	10	1
101-300	7	4
301-500	5	0
Όλα	26	8

Διάγραμμα 4.17: Ποσοστό Κληρονομούμενου Κεφαλαίου

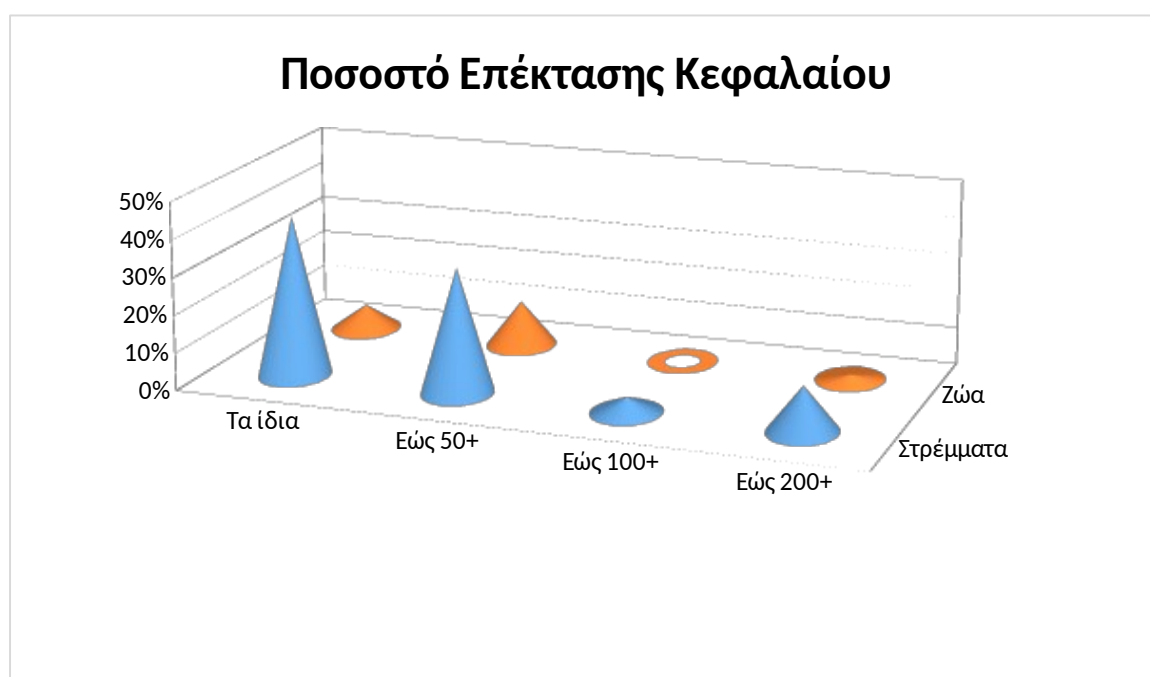

Στο παραπάνω διάγραμμα βλέπουμε τα αποτελέσματα του κληρονομούμενου αγροτικού κεφαλαίου των νέων αγροτών. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων γεωργών έχει κληρονομήσει όλες τις καλλιέργειες(35%) και εκτροφές(11%) από τις οικογένειες τους, συνεχίζοντας την οικογενειακή επιχείρηση και παράδοση στον τόπο τους. Υπάρχουν αρκετοί παρόλα αυτά που κληρονόμησαν ένα αριθμό στρεμμάτων 1-500(44% συνολικά) και ζώων 1-300(7% συνολικά) και ανέπτυξαν περαιτέρω την αγροτική τους επιχείρηση. Αξιοσημείωτο βέβαια είναι το ότι κάποιοι ξεκίνησαν χωρίς καθόλου κληρονομούμενο κεφάλαιο και κατάφεραν με αγάπη και σκληρή δουλειά να δημιουργήσουν την δική τους αγροτική εκμετάλλευση.

Πίνακας 4.19: Μελλοντικό Γεωργικό Πλάνο για Επέκταση Κεφαλαίου

Σύνολο Επέκτασης Κεφαλαίου	Στρέμματα	Ζώα
Τα ίδια	32	5
Εώς 50+	25	9
Εώς 100+	3	0
Εώς 200+	9	1

Διάγραμμα 4.18: Ποσοστό Επέκτασης Κεφαλαίου Μελλοντικά

Στο παραπάνω διάγραμμα διακρίνουμε τα αποτελέσματα των μελλοντικών επεκτάσεων σε καλλιέργειες και εκτροφές που δήλωσαν οι Νέοι Αγρότες στην έρευνα μας. Ένα μεγάλο

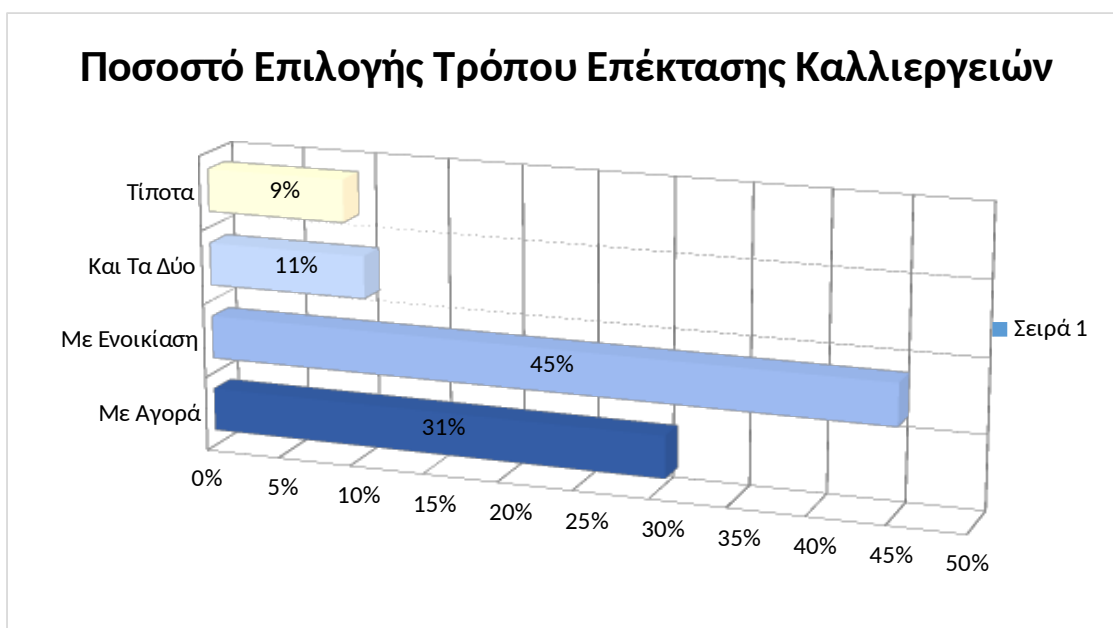
ποσοστό 43% δήλωσε ότι θα παραμείνει με τα ίδια στρέμματα και δεν θα προχωρήσει σε περαιτέρω επενδύσεις, ώστε να ενισχυθεί το γεωργικό κεφάλαιο και το 7% δήλωσε ότι θα κρατήσει το ίδιο ζωικό κεφάλαιο. Θετικό στοιχείο για την τοπική οικονομία είναι το γεγονός ότι οι περισσότεροι κτηνοτρόφοι(12%) δήλωσαν ότι θα προχωρήσουν σε αγορές έως και 50 και παραπάνω ζώων, παρά την οικονομική κρίση και το ρίσκο επέκτασης της επιχείρησής τους, ενώ ελάχιστοι πιο τολμηροί θα ακολουθήσουν πιο μεγάλα επενδυτικά πλάνα και σχεδιάζουν να αγοράσουν πάνω από 200 ζώα.

Οι γεωργοί από την άλλη σε ποσοστό 33% δήλωσαν ότι θα προχωρήσουν σε επέκταση των στρεμμάτων τους έως και 50+, ελάχιστοι(4%) σε επέκταση 100+ στρεμμάτων, ενώ σε τρίτο μεγαλύτερο ποσοστό είναι οι νέοι γεωργοί που θα προχωρήσουν σε πιο μεγάλες επεκτάσεις και επενδύσεις των επιχειρήσεών τους ύψους 200 και πάνω στρεμμάτων. Βλέπουμε ότι η οικονομική κρίση έχει κάνει πάρα πολύ αισθητή τη παρουσία της στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, οι Έλληνες αγρότες και συγκεκριμένα οι νέοι αγρότες του Νομού Γρεβενών προσπαθούν ακόμα να επεκτείνονται, να καινοτομούν και να εφαρμόζουν σε μεγάλο βαθμό επενδύσεις, ώστε να παραμένουν ανταγωνιστικοί και υπεύθυνοι επαγγελματίες.

Πίνακας 4.20: Τρόποι Επέκτασης Καλλιεργειών

Τρόποι Επέκτασης Καλλιεργειών	Αριθμός Νέων Γεωργών που προτιμά αυτό τον τρόπο
Με Αγορά	23
Με ενοικίαση	34
Και τα Δύο	8
Τίποτα	7

Διάγραμμα 4.19: Ποσοστό Επιλογής Τρόπου Επέκτασης Καλλιεργειών

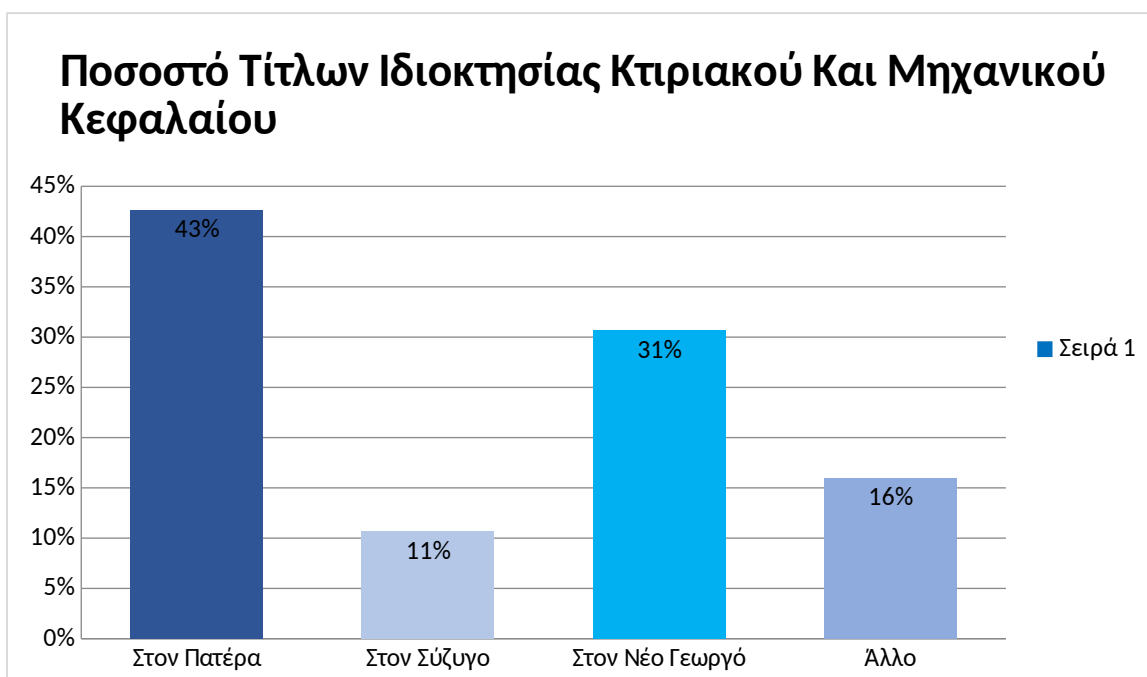

Στο παραπάνω διάγραμμα η μέθοδος επέκτασης των καλλιεργειών που επικρατεί με ποσοστό 45% είναι η ενοικίαση, ενώ ακολουθεί η αγορά με 31% και η επιλογή επέκτασης και με τους 2 τρόπους με 11% ποσοστό. Μπορούμε να πούμε ότι είναι λογικό στην ελληνική πραγματικότητα σήμερα να υπάρχει ο φόβος των μεγάλων επενδύσεων και για αυτό πολλοί νέοι γεωργοί επιλέγουν την ενοικίαση και όχι την αγορά περισσότερων στρεμμάτων.

Πίνακας 4.21: Τίτλοι Ιδιοκτησίας Κτιριακού και Μηχανικού Κεφαλαίου

Τίτλοι Ιδιοκτησίας	Αριθμός Ατόμων
Στον Πατέρα	32
Στον Σόζυγο	8
Στο Νέο Γεωργό	23
Άλλο	12

Διάγραμμα 4.20: Ποσοστό Τίτλων Ιδιοκτησίας Κτιριακού και Μηχανικού Κεφαλαίου

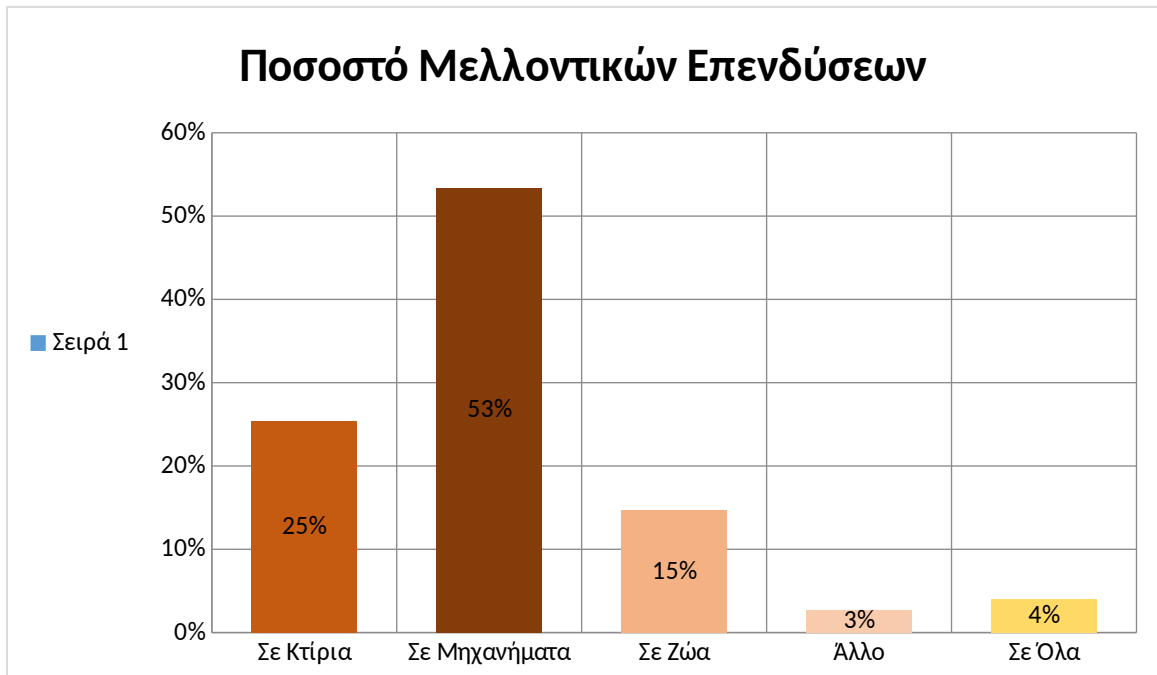
Στο Διάγραμμα 4.20 παρατηρούμε ότι στο μεγαλύτερο ποσοστό(43%) οι τίτλοι ιδιοκτησίας του κτιριακού και μηχανικού κεφαλαίου των νέων γεωργών ανήκουν στους πατέρες τους και είναι λογικό εφόσον αναφέραμε και πιο πάνω ότι υπάρχουν αρκετές οικογενειακές επιχειρήσεις στον νομό. Παρόλα αυτά στο δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό(31%) οι τίτλοι ιδιοκτησίας ανήκουν στους Νέους Γεωργούς, γεγονός που δείχνει ότι πολλοί νέοι γίνονται αρχηγοί εκμεταλλεύσεων, καινοτομούν και πιστεύουν στις ιδέες τους, προσπαθώντας να εφαρμόσουν κατάλληλα όλες τις γνώσεις τους. Τέλος με μικρότερα ποσοστά ακολουθούν οι τίτλοι ιδιοκτησίας στο σύζυγο(11%) και σε άλλους(16%) ,λόγω ενοικίασης ή αναλαμβάνουν αγροτικές εκμεταλλεύσεις των πεθερών τους ή άλλων συγγενών.

Πίνακας 4.22: Μελλοντικές Επενδύσεις Νέων Γεωργών

Μελλοντικές Επενδύσεις	Αριθμός Νέων Γεωργών που επιλέγουν την επένδυση
Σε Κτίρια	19
Σε Μηχανήματα	40
Σε Ζώα	11
Άλλο	2
Σε Όλα	3

--	--

Διάγραμμα 4.21: Ποσοστό Μελλοντικές Επενδύσεις Νέων Γεωργών

Στο Διάγραμμα 4.21 αναφέρονται τα ποσοστά των Νέων Γεωργών ως προς τις επενδύσεις που θα κάνουν μελλοντικά. Οι Επενδύσεις σε μηχανήματα έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό καθώς οι νέοι αγρότες γνωρίζουν ότι η εισαγωγή νέων και καινοτόμων μηχανημάτων βοηθάει στη γρηγορότερη ανάπτυξη της αγροτικής εκμετάλλευσής τους, στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας. Δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό έχουν οι επενδύσεις σε κτίρια, και αυτό δείχνει ότι οι νέοι αγρότες θέλουν να προστατεύσουν τις παραγωγές τους και να αποθηκεύσουν κατάλληλα τις σοδειές τους με σωστές κτιριακές εγκαταστάσεις και προφυλάξεις από τα έντονα καιρικά φαινόμενα στο Νομό Γρεβενών.

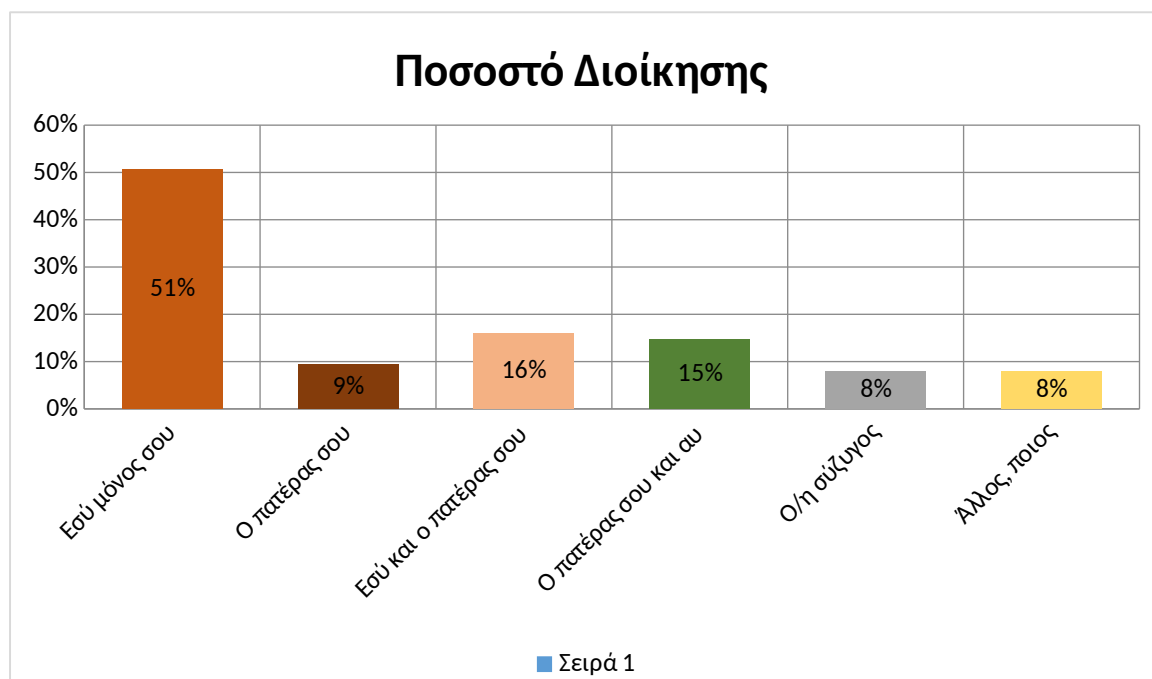
Επίσης το 15% δηλώνει ότι θα επενδύσει σε περισσότερα ζώα για να μεγαλώσει την επιχείρηση και τις εκτροφές, ενώ το 4% δηλώνει ότι θα επενδύσει σε όλα, δίνοντας έτσι ίδια επενδυτική βαρύτητα σε όλα. Ωστόσο υπάρχουν και ελάχιστοι με ποσοστό 3% που αναφέρουν ότι θα επενδύσουν σε κάτι άλλο.

Πίνακας 4.23: Διοίκηση Γεωργικής Εκμετάλλευσης

Ιδιοκτησία γεωργικής εκμετάλλευσης	Αριθμός απαντήσεων των γεωργών
Εσύ μόνος σου	38

Ο πατέρας σου	7
Εσύ και ο πατέρας σου	12
Ο πατέρας σου και συ	11
Ο/η σύζυγος	6
Άλλος, ποιος	6

Διάγραμμα 4.22: Ποσοστό Διοίκησης Γεωργικής Εκμετάλλευσης

Στο Διάγραμμα 4.22 βλέπουμε ότι οι μισοί και παραπάνω Νέοι Γεωργοί με ποσοστό 51%, διοικούν οι ίδιοι την εκμετάλλευση τους, ενώ κάποιοι άλλοι διοικούν με τους πατέρες τους μαζί με ποσοστό 31% σε σύνολο. Ελάχιστοι δήλωσαν ότι ο πατέρας διοικεί την εκμετάλλευση(9%) δείχνοντας ότι οι περισσότεροι Νέοι Γεωργοί παίρνουν πλέον τις αποφάσεις και η οικογένεια τους εμπιστεύεται. Κάποιες γυναίκες γεωργοί δήλωσαν με ποσοστό 8% ότι ο σύζυγος διοικεί την εκμετάλλευση ενώ κάποιοι δήλωσαν ότι οι εκμεταλλεύσεις διοικούνται από τον πεθερό τους(8%).

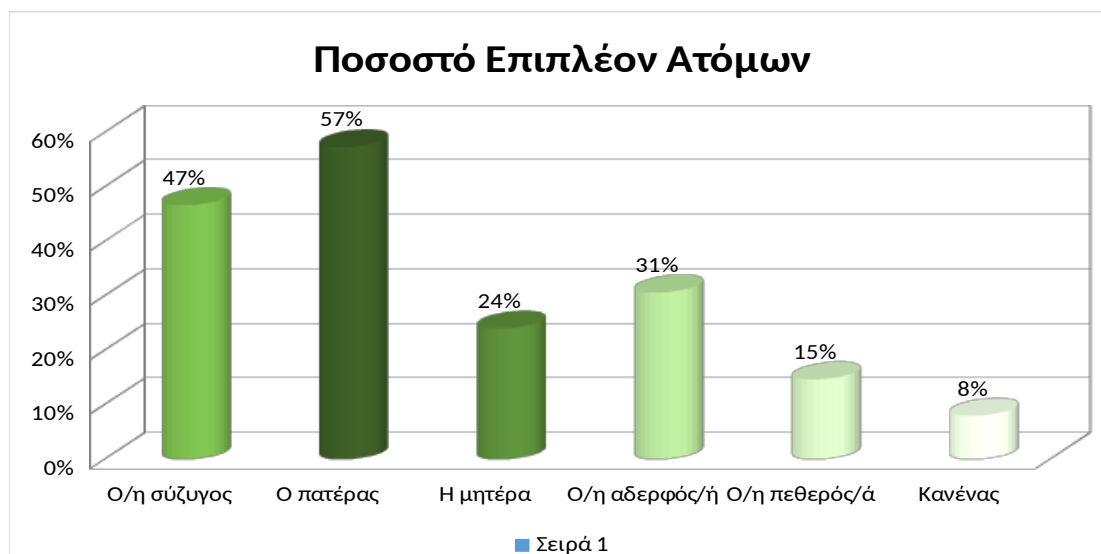
Γενικότερα διαπιστώνουμε ότι οι Νέοι Γεωργοί πλέον ασχολούνται πολύ ενεργά με δικές τους εκμεταλλεύσεις, φέρνοντας νέες ιδέες και καινοτομίες στον τόπο. Αναλαμβάνουν

οικογενειακές επιχειρήσεις και έχουν την εμπιστοσύνη της οικογένειας ώστε να τις κάνουν ακόμα πιο επιτυχημένες και ανταγωνιστικές.

Πίνακας 4.24: Επιπλέον Άτομα Που Εργάζονται Στην Γεωργική Εκμετάλλευση

Επιπλέον άτομα	Αριθμός απαντήσεων
Ο/η σύζυγος	35
Ο πατέρας	43
Η μητέρα	18
Ο/η αδερφός/ή	23
Ο/η πεθερός/ά	11
Κανένας	6

Διάγραμμα 4.23: Ποσοστό Επιπλέον Ατόμων Που Εργάζονται Στην Γεωργική Εκμετάλλευση

Στο παραπάνω διάγραμμα βλέπουμε τα αποτελέσματα των επιπλέον ατόμων που εργάζονται στην γεωργική εκμετάλλευση και καταλαβαίνουμε ότι σε κάποιες γεωργικές εκμεταλλεύσεις δουλεύει σχεδόν ολόκληρη η οικογένεια. Το μεγαλύτερο ποσοστό 57% μας δείχνει ότι οι Νέοι Γεωργοί δουλεύουν κυρίως μαζί με τους πατέρες τους. Το 47% δουλεύει μαζί με το/η σύζυγο, 31% με τον/ην αδερφό/ή, 24% με τη μητέρα, 15% με τον πεθερό/ά, ενώ το μικρότερο ποσοστό 8% δουλεύουν μόνοι τους ή με βοήθεια εκτός οικογένειας.

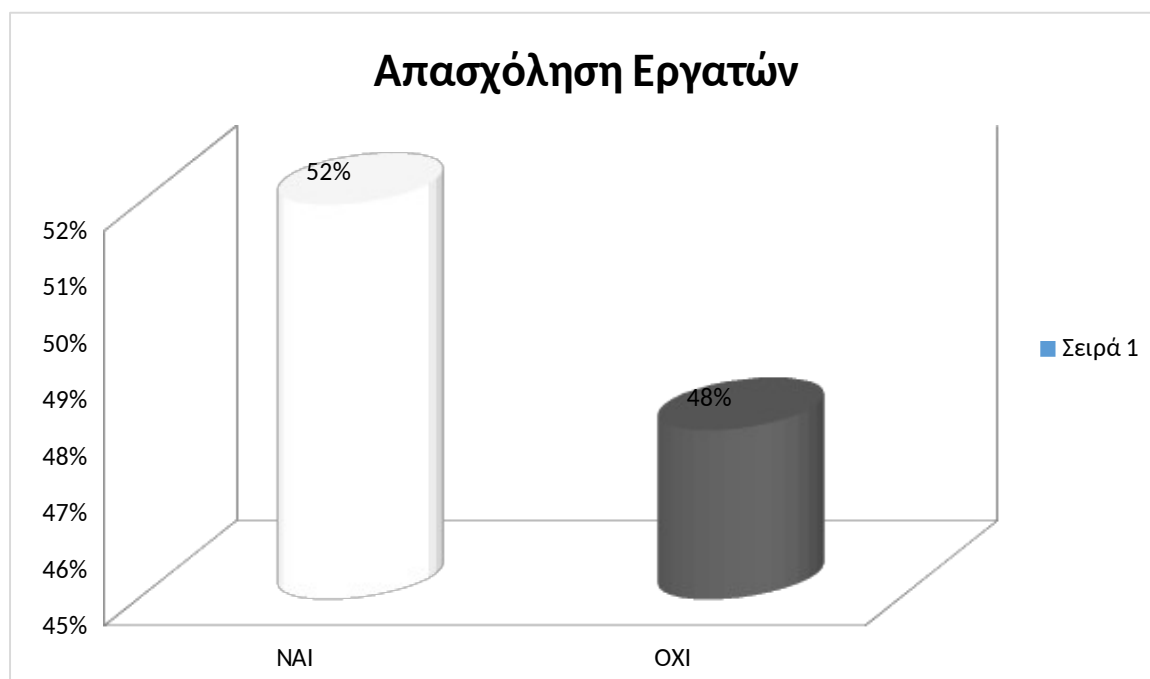
Τα ποσοστά αυτά μας δείχνουν ότι οι περισσότερες γεωργικές εκμεταλλεύσεις στο νομό Γρεβενών είναι κυρίως οικογενειακές επιχειρήσεις.

Πίνακας 4.25: Απασχόληση Εργατών Εκτός Οικογένειας

Απασχόληση Εργατών

ΝΑΙ	38
ΟΧΙ	36

Διάγραμμα 4.24: Ποσοστό Απασχόλησης Εργατών Εκτός Οικογένειας

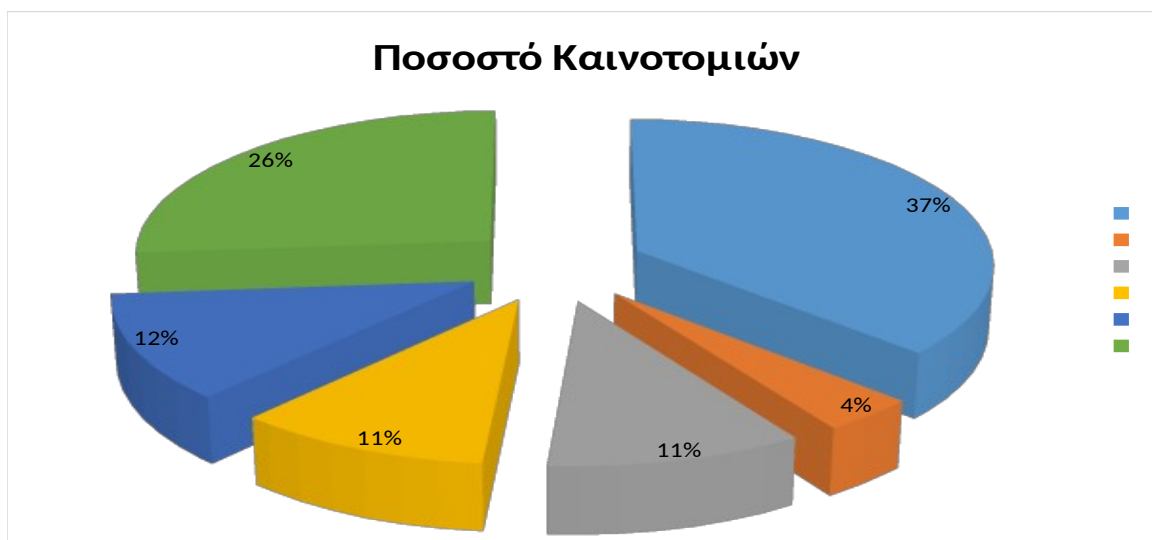
Στο διάγραμμα 4.24 αναφέρονται τα αποτελέσματα της απασχόλησης εργατών εκτός οικογένειας. Το 52% απασχολεί εργάτες εκτός οικογένειας, κάτι το οποίο είναι πολύ θετικό για την εργασιακή απασχόληση του Νομού και δείχνει ότι οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις κατά μέσο όρο προσφέρουν νέες θέσεις εργασίας. Ενώ το 48% δεν απασχολεί κανέναν εργάτη και δουλεύουν μόνο μέλη της οικογένειας.

Πίνακας 4.26: Σχεδιασμός Καινοτομιών

Κατηγορίες Καινοτομιών	Αριθμός Απαντήσεων
Καλλιέργειες Αρωματικών Φυτών	28
Σύγχρονα Μηχανήματα	3
Αύξηση Γεωργικού Κεφαλαίου	8
Βιολογικές Καλλιέργειες	8

Περισσότερη Μόρφωση (σε νέους κλάδους)	9
Τίποτα	20

Διάγραμμα 4.25: Ποσοστό Σχεδιασμού Καινοτομιών

Στο διάγραμμα 4.25 βλέπουμε τις νέες πρωτότυπες καλλιέργειες που θέλουν να εφαρμόσουν οι Νέοι Γεωργοί φέρνοντας νέες ιδέες στον κλάδο και κάνοντας την διαφορά σε σχέση με τους πιο παλιούς αγρότες της περιοχής.

Το μεγαλύτερο ποσοστό(29%) απάντησε ότι θα προσθέσουν καινούριες καλλιέργειες, ενώ το επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό(27%) δήλωσαν ότι δεν θα εφαρμόσουν κάτι καινούριο.

Οι επόμενοι γεωργοί δήλωσαν με ίδια ποσοστά 11% ότι θα προσθέσουν βιολογικές καλλιέργειες και θα αυξήσουν το γεωργικό κεφάλαιο. Ορισμένοι απάντησαν με ίδια ποσοστά ότι θα προσθέσουν καινοτομία στις καλλιέργειες(7%) και περισσότερη μόρφωση(7%). Τέλος, κάποιιοι δήλωσαν ότι θα προσθέσουν γεωργικά μηχανήματα(4%).

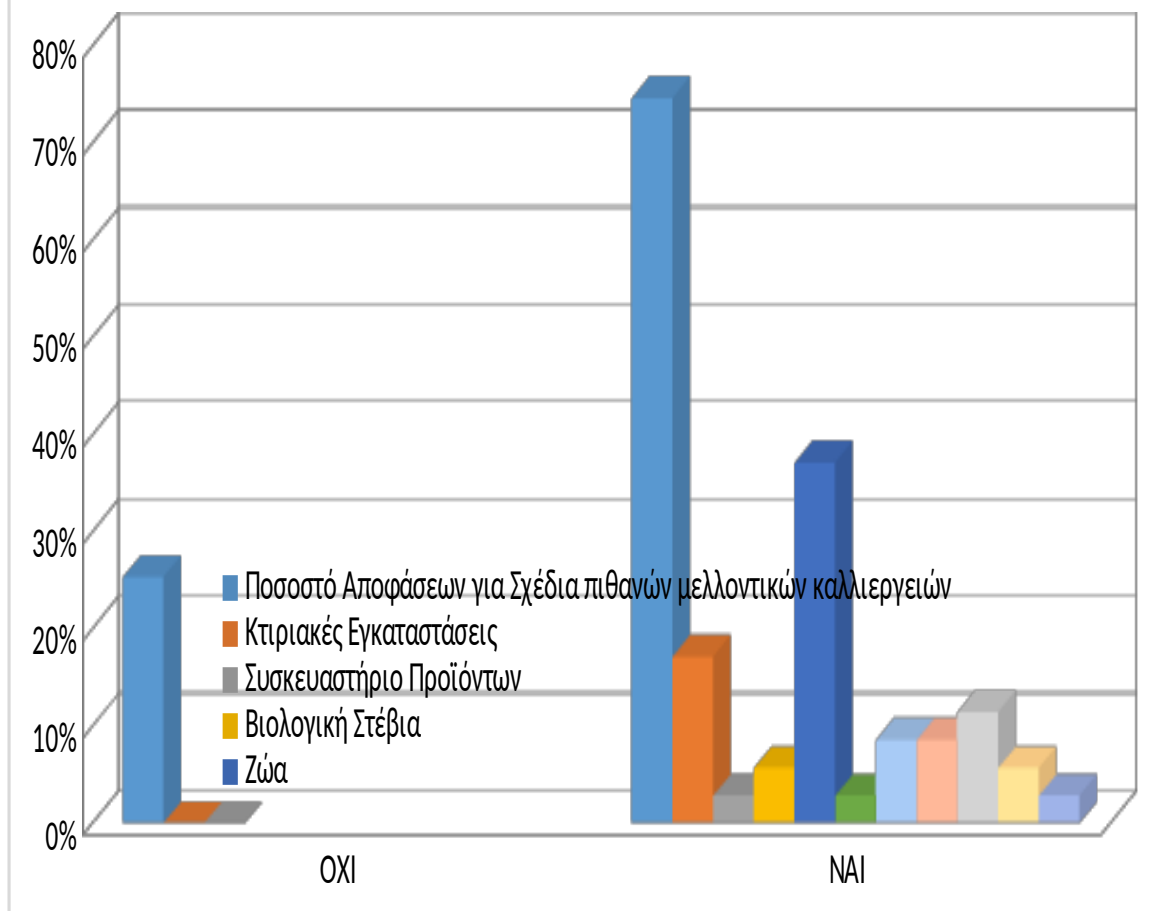
Βλέπουμε ότι οι περισσότεροι Νέοι Γεωργοί επέλεξαν να προσθέσουν καινοτομίες, μόρφωση, μηχανήματα, νέες καλλιέργειες και αύξηση γεωργικού κεφαλαίου και αυτό δείχνει ότι ο Νέος Γεωργός θέλει να καινοτομεί, να εφαρμόζει νέες ιδέες και γενικά να χρησιμοποιεί την επιστήμη μέσα στη γεωργία χωρίς να ακολουθεί παλιές φόρμουλες επιτυχίας.

Πίνακας 4.27: Σχέδια Για Πιθανές Μελλοντικές Αλλαγές Στην Αγροτική Εκμετάλλευση

Υπάρχουν σχέδια για πιθανές Μελλοντικές αλλαγές στην αγροτική εκμετάλλευση;	Πιθανές Μελλοντικές Αλλαγές	Αριθμός Απαντήσεων Νέων Γεωργών
Όχι	-	19
Ναι	-	56
Εάν ναι, τι;		
	Κτιριακές Εγκαταστάσεις	6
	Συσκευαστήριο Προϊόντων	1
	Βιολογική Στέβια	2
	Ζώα	13
	Φυσικά Καλλυντικά	1
	Αρωματικά Φυτά	3
	Δέντρα	3
	Αλλαγή Καλλιέργειας	4
	Επέκταση Σε Νέες Αγορές	2
	Μηχανήματα	1

Διάγραμμα 4.26: Ποσοστό Σχεδίων Για Πιθανές Μελλοντικές Καλλιέργειες

Σχέδια Πιθανών Μελλοντικών Αλλαγών

Στο διάγραμμα 4.26 αναφέρονται τα σχέδια πιθανών μελλοντικών αλλαγών των νέων αγροτών. Το 75% των νέων γεωργών απάντησε ότι θα κάνουν πιθανές μελλοντικές αλλαγές, ενώ μόλις το 25% απάντησε ότι δεν θα κάνει καμία αλλαγή.

Από το 75%, το 37% θα αγοράσει και άλλα ζώα, το 17% θα επενδύσει σε κτιριακές εγκαταστάσεις, το 11% θα αλλάξει καλλιέργεια, το 9% είπε ότι θα επενδύσει σε αρωματικά φυτά και ακόμα ένα 9% σε δέντρα (αμυγδαλιές, καρυδιές, μηλιές, κερασιές, κ.ά), 6% σε βιολογικές καλλιέργειες και ένα ακόμα 6% θα επεκταθεί σε νέες αγορές, ενώ 3 μικρότερα ποσοστά από 3% το καθένα δήλωσαν ότι θα επενδύσουν σε μηχανήματα, φυσικά καλλυντικά και σε συσκευαστήριο προϊόντων.

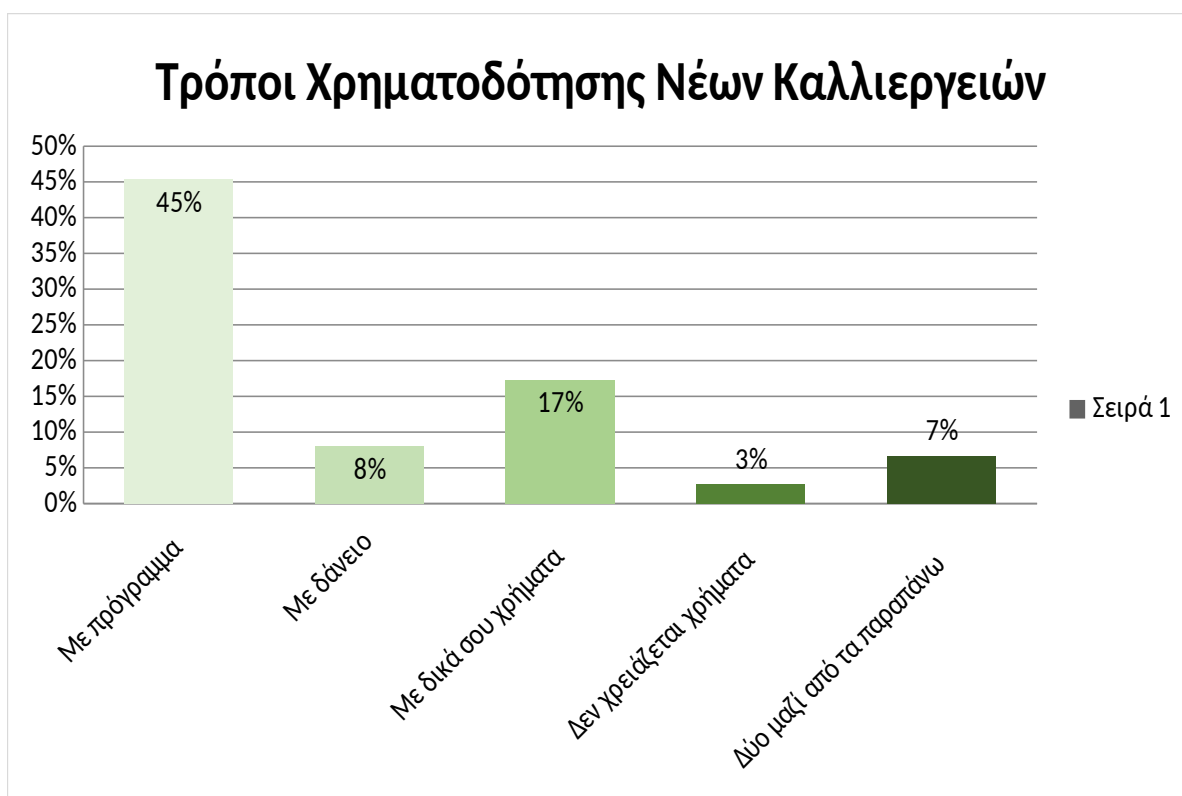
Παρατηρούμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό νέων αγροτών θέλει να επεκταθεί και σε ζωικές εκτροφές, ανοίγοντας δρόμο σε νέες αγορές, ενώ το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό θέλει να επενδύσει σε κτιριακές εγκαταστάσεις, ενισχύοντας έτσι την ποιότητα αποθήκευσης της σοδειάς τους και προστατεύοντας πιο αποτελεσματικά τις καλλιέργειες/εκτροφές τους από τις

έντονες καιρικές συνθήκες του νομού. Ωστόσο τα ποσοστά που θέλουν να ασχοληθούν με πιο πολλές καινοτομίες, αρωματικά φυτά και βιολογικές καλλιέργειες είναι σχετικά χαμηλά λόγω των απότομων αλλαγών στις καιρικές συνθήκες και το δύσκολο ορεινό κλίμα του νομού.

Πίνακας 4.28: Τρόποι Χρηματοδότησης Νέων Καλλιεργειών

Τρόποι Χρηματοδότησης	Αριθμός Απαντήσεων
Με πρόγραμμα	34
Με δάνειο	6
Με δικά σου χρήματα	13
Δεν χρειάζεται χρήματα	2
Δύο μαζί από τα παραπάνω	5

Διάγραμμα 4.27: Ποσοστό Τρόπους Χρηματοδότησης Νέων Καλλιεργειών

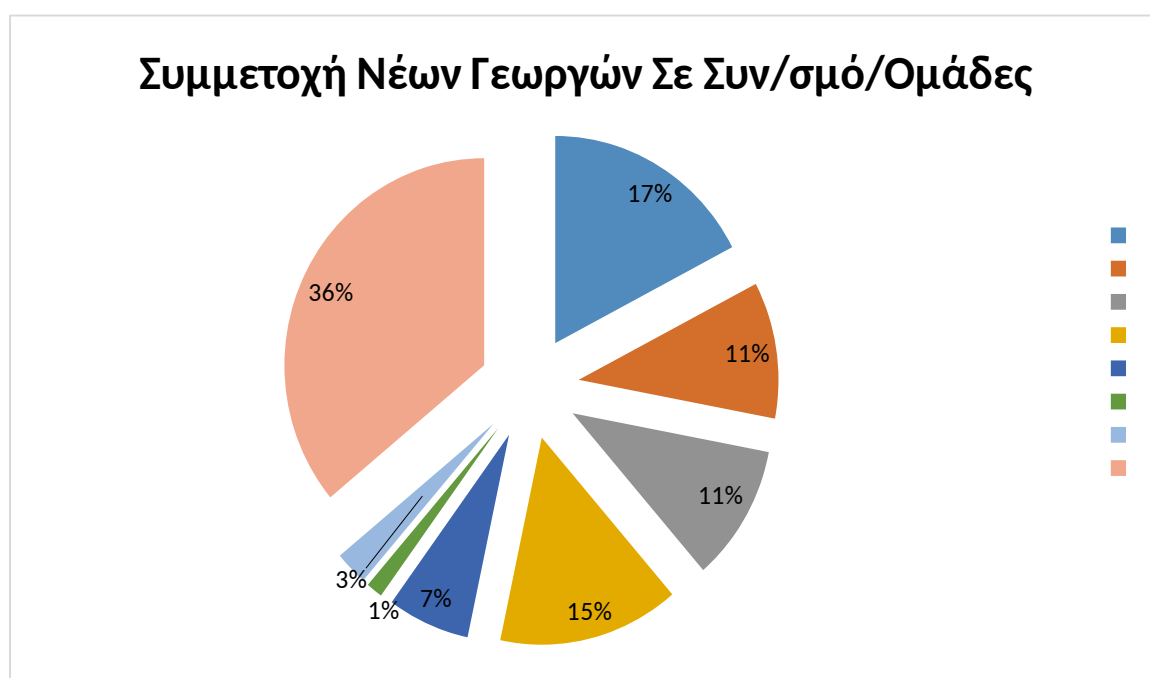
Στο διάγραμμα 4.27 αναφέρονται οι τρόποι χρηματοδότησης που θα χρησιμοποιήσουν οι νέοι αγρότες για τις νέες τους καλλιέργειες. Το 45% απάντησε ότι θα χρηματοδοτήσει τις καλλιέργειές του με Πρόγραμμα Στήριξης, 17% ότι θα το χρηματοδοτήσουν μόνοι τους, 8% ότι θα λάβουν δάνειο, 7% δήλωσαν ότι θα κάνουν δύο μαζί από τα παραπάνω, ενώ 3% ανέφερε ότι δεν θα χρειαστούν λεφτά και ίσως να αναφέρονται σε επεκτάσεις σε νέες αγορές ή κάποια δικά τους καινοτομία. Γενικότερα, διαπιστώνουμε ότι τα Προγράμματα Στήριξης έχουν βοηθήσει πολλούς νέους αγρότες να εφαρμόσουν διάφορες ιδέες και καινοτομίες τους και τους έδωσε μια παραπάνω ώθηση για να καταφέρουν τους στόχους τους. Το Πρόγραμμα Στήριξης έχει βοηθήσει χρηματικά και έχει προσφέρει πολλές ευκολίες στους νέους αγρότες σήμερα.

4.8 ΣΥΜΒΟΛΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ Ή ΟΜΑΔΩΝ

Πίνακας 4.29: Συμμετοχή Νέων Γεωργών Σε Συνεταιρισμούς/Ομάδες

Συνεταιρισμοί/Ομάδες	Αριθμός Συμμετεχόντων
Αγροτικό συνεταιρισμό	13
Ομάδα παραγωγών	8
Ένωση νέων γεωργών	8
Πολιτιστικό σύλλογο	11
Αθλητικό σύλλογο	5
Περιβαλλοντικό σύλλογο	1
Πάνω από έναν συν/σμό	2
Κανένα από τα παραπάνω	27

Διάγραμμα 4.28: Ποσοστό Συμμετεχόντων Νέων Γεωργών Σε Συνεταιρισμό/Ομάδες

Στο παραπάνω διάγραμμα είδαμε ότι οι περισσότεροι νέοι γεωργοί με συνολικό ποσοστό 73% θέλουν να συμμετέχουν σε κάποιο συνεταιρισμό ή ομάδες, για να συζητάνε νέες ιδέες, να έχουν διάφορες ευκολίες που προσφέρει ένας συν/σμός και να γίνονται πιο ανταγωνιστικοί. Αναλυτικότερα παρατηρούμε το 17% των νέων είναι εκείνοι που συμμετέχουν σε αγροτικό συνεταιρισμό, σε πολιτιστικό σύλλογο με ποσοστό 14%, επίσης αρκετοί είναι και εκείνοι που

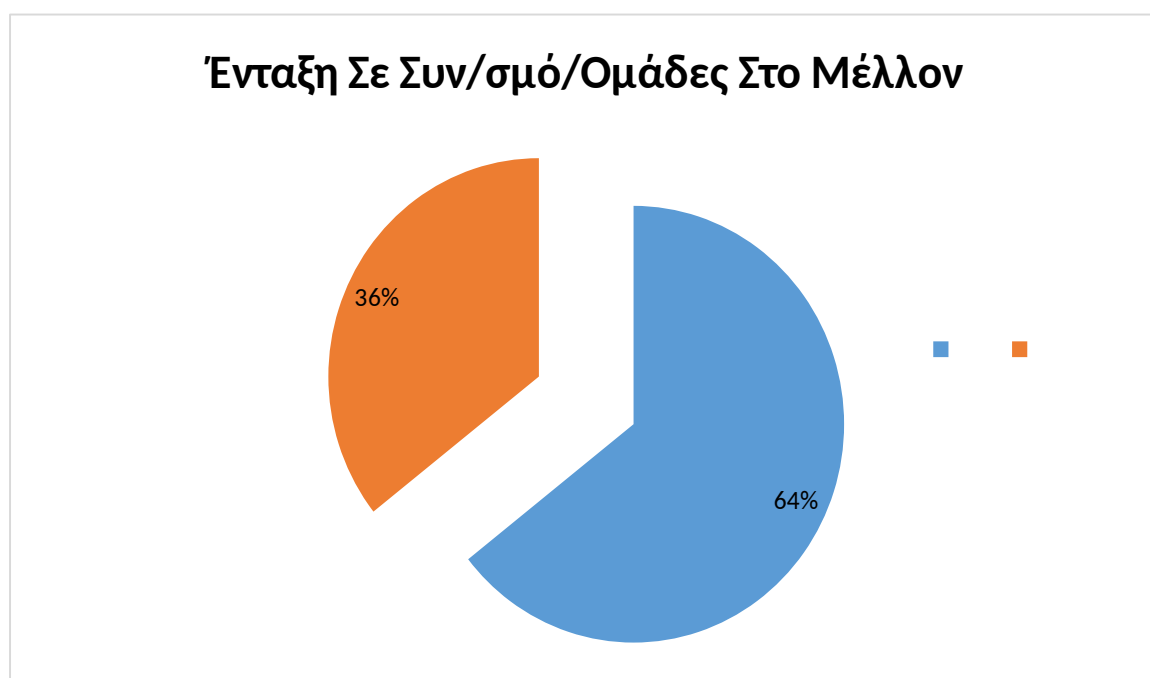
είναι μέλη σε ομάδα παραγωγών και σε ένωση νέων γεωργών με ποσοστό 11% και σε πολύ μικρά ποσοστά είναι ο αθλητικός και ο περιβαλλοντικός σύλλογος με 7% και 1% αντίστοιχα. Υπάρχουν και οι περιπτώσεις που συμμετέχουν σε πάνω από έναν συν/σμό ή ομάδα.

Ωστόσο το 36% των νέων γεωργών δεν συμμετέχουν σε κάποιο συν/σμό ή ομάδα το οποίο μας δείχνει ότι βρίσκονται σε μικρότερη ηλικία των 30 ετών και προτιμούν να εργάζονται με την οικογένειά τους.

Πίνακας 4.30: Ένταξη Των Νέων Γεωργών Σε Συν/σμό/Ομάδες Στο Μέλλον

Απαντήσεις	Αριθμός Απαντήσεων
ΝΑΙ	47
ΌΧΙ	26

Διάγραμμα 4.29: Ποσοστό Ένταξης Σε Συν/σμό/Ομάδες Στο Μέλλον

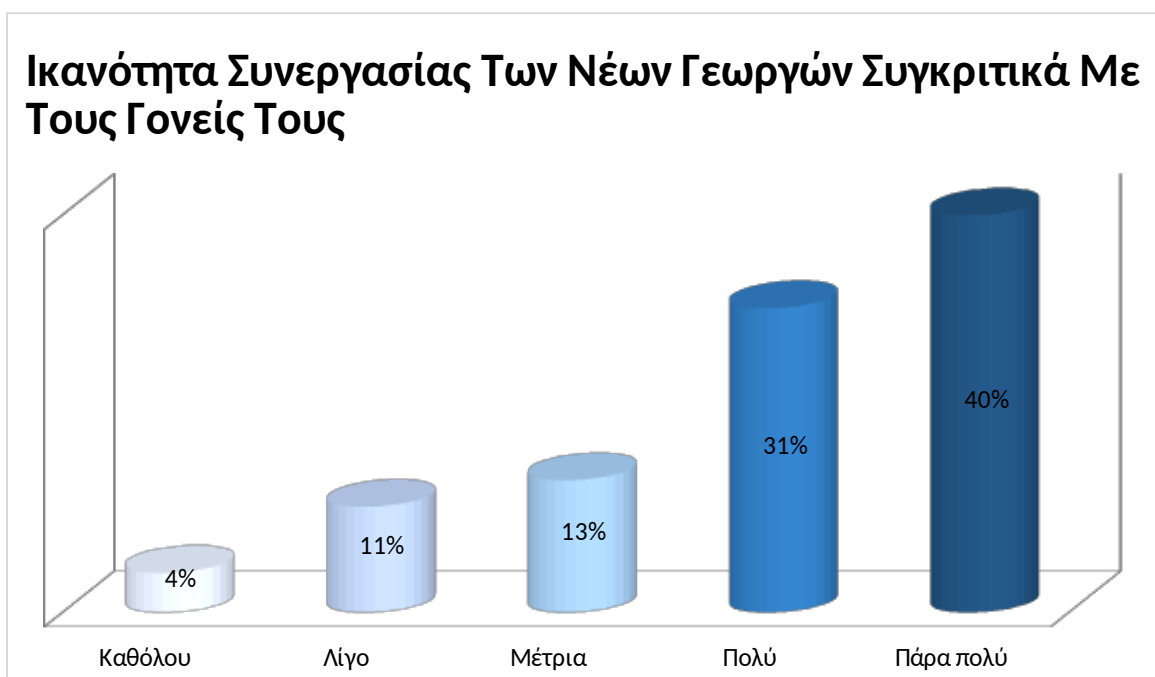

Στο παραπάνω διάγραμμα αναφέρονται τα αποτελέσματα του ποσοστού των νέων γεωργών που θα ήθελαν να ενταχθούν σε κάποιο συνεταιρισμό ή σε κάποια ομάδα παραγωγών μελλοντικά. Το 64% των ερωτηθέντων απάντησε θετικά, αναγνωρίζοντας τα πολλά θετικά στοιχεία των συνεταιρισμών. Το 36% απάντησε αρνητικά, κάτι το οποίο δείχνει ότι αυτοί οι γεωργοί λειτουργούν πιο ατομικά.

Πίνακας 4.31: Η Αποδοτικότητα Των Συν/σμών/Ομάδων Σε Λύσεις Των Σημερινών Προβλημάτων Των Παραγωγών

Κατηγορίες Απαντήσεων	Αριθμός Απαντήσεων
Καθόλου	3
Λίγο	6
Μέτρια	15
Πολύ	27
Πάρα πολύ	24

Κατηγορίες Απαντήσεων	Αριθμός Απαντήσεων
Καθόλου	3
Λίγο	8
Μέτρια	10
Πολύ	23
Πάρα πολύ	30

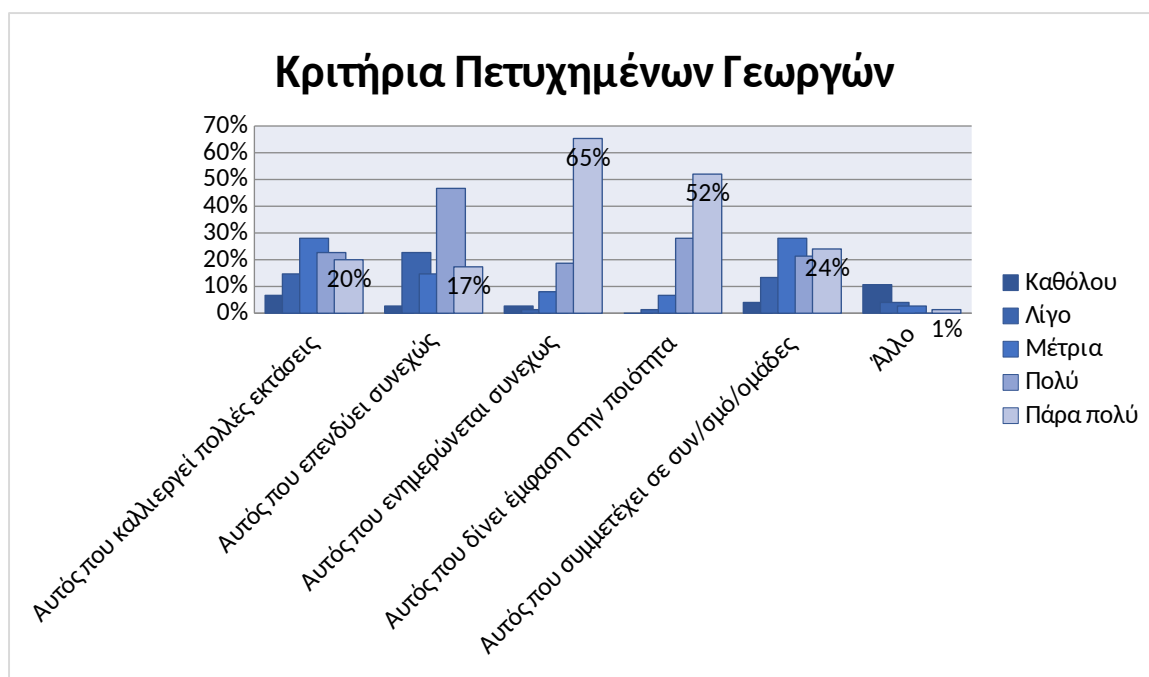
Πιο πάνω βλέπουμε τα ποσοστά των ερωτηθέντων που απάντησαν στην ερώτηση αν θεωρούν ότι οι νέοι γεωργοί είναι ικανότεροι στο να συνεργαστούν μεταξύ τους σε σύγκριση με τους γονείς τους. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών (71%), απάντησε ότι οι νέοι είναι πολύ έως πάρα πολύ πιο ικανοί να συνεργαστούν μεταξύ τους. Γενικά οι νέοι έχουν μεγαλύτερη προθυμία συνεργασίας λόγω του ότι είναι αρκετά πιο ανοιχτόμυαλοι, έχουν διδαχτεί καλύτερα την αίσθηση του ομαδικού πνεύματος και του ομαδικού επιχειρείν.

Παρατηρούμε ότι οι νέοι γεωργοί έχουν μάθει να συνεργάζονται και να μην φοβούνται να μοιράζονται τις ιδέες τους με άλλους κάτι το οποίο είναι πολύ θετικό.

Πίνακας 4.33:Κριτήρια Πετυχημένων Γεωργών

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Αυτός που καλλιεργεί πολλές εκτάσεις	5	11	21	17	15
Αυτός που επενδύει συνεχώς	2	17	11	35	13
Αυτός που ενημερώνεται συνεχώς	2	1	6	14	49
Αυτός που δίνει έμφαση στην ποιότητα	0	1	5	21	39
Αυτός που συμμετέχει σε συν/σμό/ομάδες, κλπ	3	10	21	16	18
Άλλο	8	3	2	0	1

Διάγραμμα 4.32: Ποσοστό Κριτηρίων Πετυχημένων Γεωργών

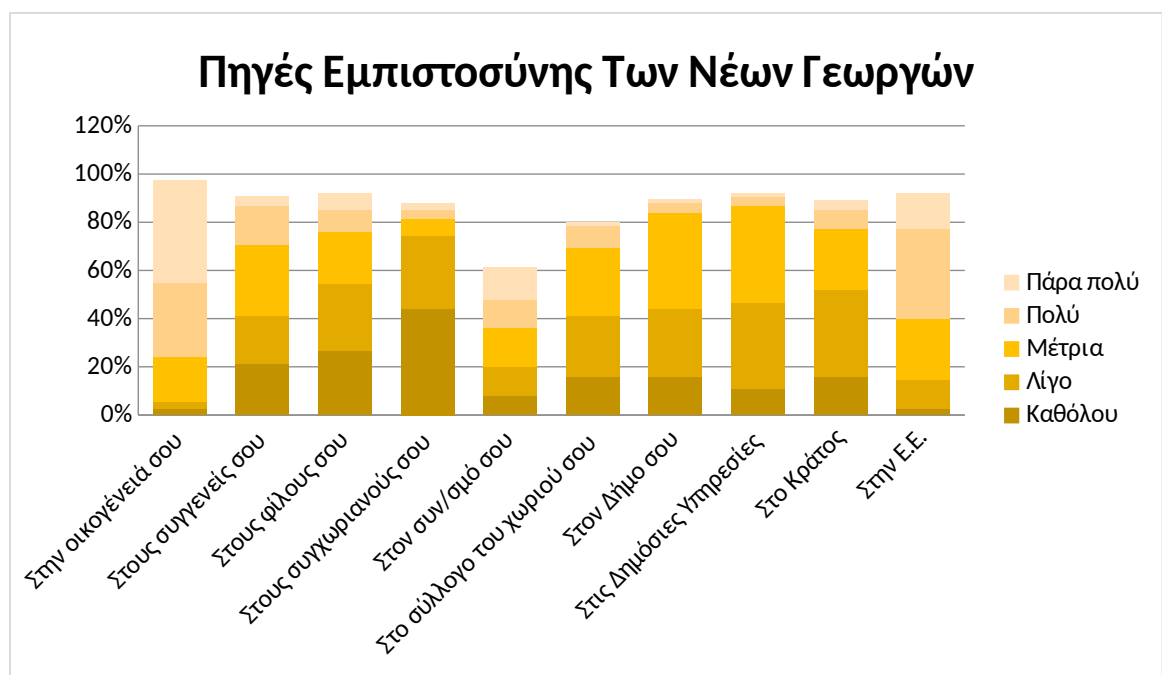
Στο διάγραμμα 4.32 αναφέρονται τα κριτήρια επιτυχίας των νέων αγροτών. Το 65% απάντησε ότι το να ενημερώνεται συνεχώς ο γεωργός είναι πάρα πολύ σημαντικό κριτήριο για την επιτυχία. Το αμέσως επόμενο πιο σημαντικό κριτήριο με 52% είναι να δίνει έμφαση στην ποιότητα. Το τρίτο σημαντικότερο ποσοστό 24% είναι ο γεωργός που συμμετέχει σε ομάδες και συνεταιρισμούς, ενώ μερικοί απάντησαν ότι η καλλιέργεια πολλών εκτάσεων ή η εκτροφή πολλών ζώων είναι μέτριο κριτήριο επιτυχίας. Από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι άλλο ένα πολύ σημαντικό κριτήριο με ποσοστό 47% είναι οι συνεχείς επενδύσεις του νέου γεωργού στην αγροτικά του εκμετάλλευση. Παρόλα αυτά διαπιστώνουμε για άλλη μία φορά ότι οι περισσότεροι πιστεύουν στο ομαδικό πνεύμα και την συνεχή ενημέρωση και μόρφωση. Πολύ θετικά στοιχεία για το μέλλον του αγροτικού τομέα στο Νομό Γρεβενών.

Πίνακας 4.34: Πηγές Εμπιστοσύνης Των Νέων Γεωργών

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Στην οικογένειά σου	2	2	14	23	32
Στους συγγενείς σου	16	15	22	12	3
Στους φίλους σου	20	21	16	7	5

Στους συγχωριανούς σου	33	23	5	3	2
Στον συν/σμό σου (αν υπάρχει)	6	9	12	9	10
Στο σύλλογο του χωριού σου	12	19	21	7	1
Στο δήμο σου	12	21	30	3	1
Στις δημόσιες υπηρεσίες	8	27	30	3	1
Στο κράτος	12	27	19	6	3
Στην Ε.Ε.	2	9	19	28	11

Διάγραμμα 4.33: Ποσοστό Πηγών Εμπιστοσύνης Των Νέων Γεωργών

Στο παραπάνω διάγραμμα διακρίνουμε τις κυριότερες πηγές εμπιστοσύνης των νέων γεωργών και το πόσο εμπιστεύονται οι ίδιοι αυτές τις πηγές. Οι νέοι αγρότες εμπιστεύονται πάρα πολύ την οικογένεια τους με μεγάλο ποσοστό 43% και μετά την Ευρωπαϊκή Ένωση με 15% και το συνεταιρισμό τους με 13%. Επίσης εμπιστεύονται πολύ την Ε.Ε. με ποσοστό 37% και την οικογένεια με 31%. Ένα μεγάλο ποσοστό που μας προβληματίζει είναι το ποσοστό του 80% που απάντησε ότι θεωρούν μέτρια πηγή εμπιστοσύνης το Δήμο και τις Δημόσιες Υπηρεσίες και άλλο ένα 25% για το κράτος, γεγονός που δείχνει ότι δεν έχουν εξυπηρετηθεί στο παρελθόν όπως ήθελαν. Συνεχίζοντας βλέπουμε ότι οι νέοι γεωργοί εμπιστεύονται λιγότερο τις Δημόσιες Υπηρεσίες(36%), το Κράτος(36%), τους συγχωριανούς τους(31%) και 28% τους φίλους και το Δήμο, ενώ παρατηρούμε ότι το 44% δεν εμπιστεύεται καθόλου τους συγχωριανούς τους. Γενικότερα παρατηρούμε ότι κατά μέσο όρο οι νέοι γεωργοί εμπιστεύονται πιο πολύ την οικογένεια τους και την Ευρωπαϊκή Ένωση λόγω και των προγραμμάτων στήριξης. Δυστυχώς το κράτος θα πρέπει να βοηθήσει περισσότερο τους αγρότες ώστε να είναι πιο ευχαριστημένοι και να μπορούν να λειτουργήσουν ομαδικά και σε εθνικό επίπεδο.

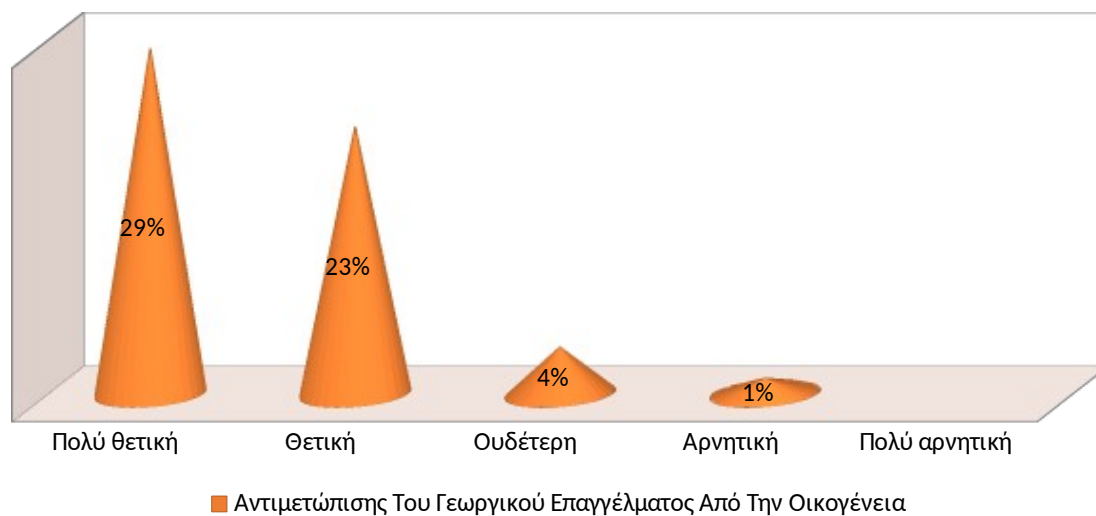
4.9 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΣΤΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Πίνακας 4.35: Αντιμετώπιση Του Γεωργικού Επαγγέλματος Από Την Οικογένεια

Κατηγορίες Απαντήσεων	Αριθμός Απαντήσεων
Πολύ θετική	31
Θετική	22
Ουδέτερη	17
Αρνητική	3
Πολύ αρνητική	1

Διάγραμμα 4.34: Ποσοστό Αντιμετώπισης Του Γεωργικού Επαγγέλματος Από Την Οικογένεια

Αντιμέτωπιση Του Γεωργικού Επαγγέλματος Από Την Οικογένεια

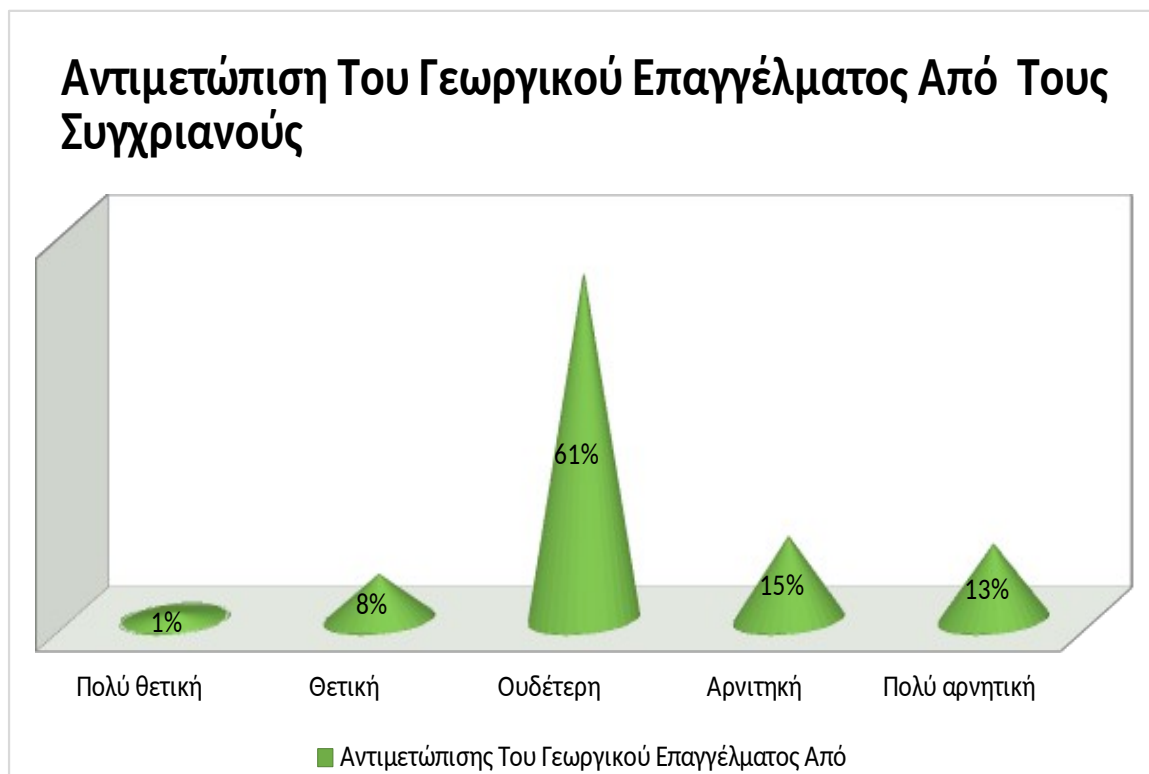
Η θετική αντιμετώπιση της οικογένειας και ειδικά των γονιών για τις αποφάσεις και επιλογές των παιδιών στη ζωή τους, είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας για την υποστήριξη και την βοήθεια στο να ενθαρρύνουν τα παιδιά τους για τις επιλογές τους τόσο στην προσωπική τους ζωή όσο και στην επαγγελματική τους επιθυμητή πορεία.

Στο παραπάνω διάγραμμα βλέπουμε ότι το 95% των ερωτηθέντων νέων γεωργών απάντησε με ‘πολύ θετική’ και ‘θετική’ στην ερώτηση, που σημαίνει πως είχαν πολύ καλή αντιμετώπιση των γονιών τους για την επαγγελματική τους επιλογή στο να γίνουν αγρότες και να κάνουν το επάγγελμα αυτό εφόρου ζωής. Το υπόλοιπο 5%, το οποίο είναι ένα πολύ μικρό ποσοστό, δήλωσε ότι είχαν ουδέτερη αντιμετώπιση των γονιών τους για την επιλογή τους.

Πίνακας 4.36: Αντιμέτωπιση Του Γεωργικού Επαγγέλματος Από Τους Συγχωριανούς

Κατηγορίες Απαντήσεων	Αριθμός Απαντήσεων
Πολύ θετική	1
Θετική	6
Ουδέτερη	46
Αρνητική	11
Πολύ αρνητική	10

Διάγραμμα 4.35: Ποσοστό Αντιμετώπισης Του Γεωργικού Επαγγέλματος Από Τους Συγχωριανούς

Στο πιο πάνω διάγραμμα αναφερθήκαμε στο πόσο ενθαρρυντικό είναι να έχεις μια θετική αντιμετώπιση από την οικογένειά σου για τις επαγγελματικές σου επιλογές στη ζωή.

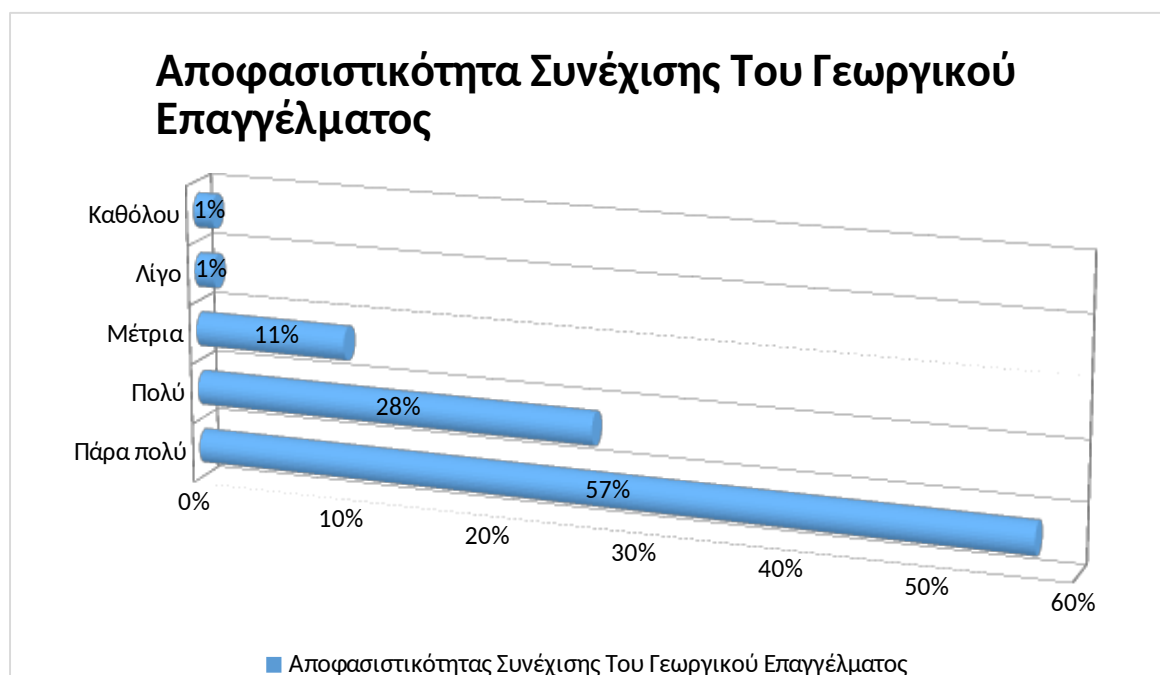
Σε αυτό το διάγραμμα λοιπόν 4.35, βλέπουμε την αντιμετώπιση που είχαν οι νέοι γεωργοί από τους συγχωριανούς τους στην απόφασή τους να γίνουν γεωργοί. Όπως παρατηρούμε το μεγαλύτερο ποσοστό 61% των απαντήσεων στην συγκεκριμένη ερώτηση είναι ‘ουδέτερη’ η απάντηση που δόθηκε, το οποίο δεν απαιτεί κάποιο σχολιασμό. Το αμέσως επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό (28%), είναι οι απαντήσεις ‘αρνητική’ και ‘πολύ αρνητική’ που δόθηκαν, ενώ το μικρότερο ποσοστό με την απάντηση ‘θετική’ και ‘πολύ θετική’ είναι μόλις 9%.

Παρατηρούμε ότι το μικρότερο ποσοστό απαντήσεων που δόθηκαν ήταν πως η αντιμετώπιση που είχαν οι νέοι γεωργοί στην απόφασή τους να γίνουν αγρότες, ήταν ελάχιστα θετική, το οποίο μας δείχνει πως υπάρχει μεγάλη ανταγωνιστικότητα μεταξύ των αγροτών στον νομό Γρεβενών, πράγμα που είναι καλό να υπάρχει ανταγωνιστικότητα για να γίνονται όλο και καλύτεροι στην δουλειά τους.

Πίνακας 4.37: Αποφασιστικότητα Συνέχισης Του Γεωργικού Επαγγέλματος

Κατηγορίες Απαντήσεων	Αριθμός Απαντήσεων
Πάρα πολύ	43
Πολύ	21
Μέτρια	8
Λίγο	1
Καθόλου	1

Διάγραμμα 4.36: Ποσοστό Αποφασιστικότητας Συνέχισης Του Γεωργικού Επαγγέλματος

Στο παραπάνω διάγραμμα 4.36, έχουμε τις απαντήσεις των νέων γεωργών που ερωτήθηκαν για το πόσο αποφασισμένοι είναι να συνεχίσουν το γεωργικό επάγγελμα.

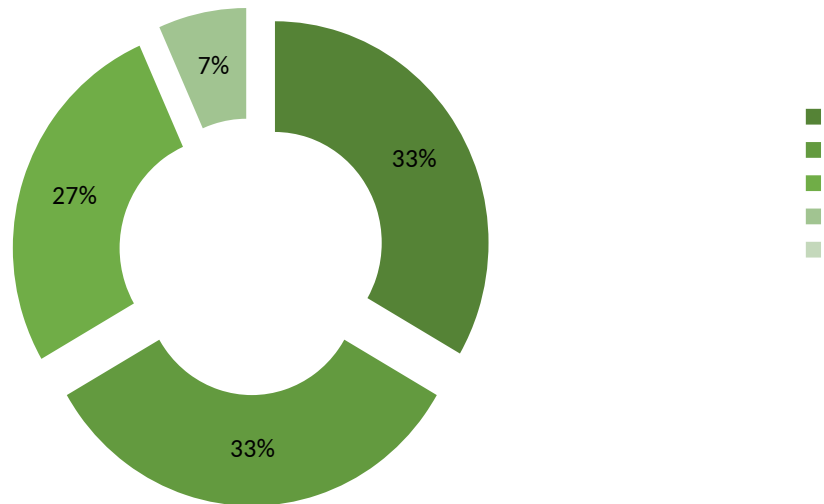
Οι περισσότεροι νέοι γεωργοί απάντησαν ότι είναι ‘πολύ’ και ‘πάρα πολύ’ αποφασισμένοι (85%), στο να συνεχίσουν να ακολουθούν το επάγγελμα αυτό και να προοδεύουν στη δουλειά τους, το οποίο είναι κάτι πολύ θετικό και υποσχόμενο για την γεωργία στο νομό Γρεβενών. Λίγοι είναι εκείνοι (11%), που απάντησαν πως δεν είναι απολύτως σίγουρη στο αν θα συνεχίσουν το αγροτικό επάγγελμα και παρατηρείται ότι είναι εκείνοι που έχουν το αγροτικό επάγγελμα ως δευτερεύον επάγγελμα.

Πίνακας 4.38: Αξία Του Γεωργικού Επαγγέλματος Ως Προς Το Τελικό Του Όφελος

Κατηγορίες Απαντήσεων	Αριθμός Απαντήσεων
Πάρα πολύ	25
Πολύ	25
Μέτρια	20
Λίγο	5
Καθόλου	0

Διάγραμμα 4.37: Ποσοστό Αξίας Του Γεωργικού Επαγγέλματος Ως Προς Το Τελικό Του Όφελος

Αξία Του Γεωργικού Επαγγέλματος Ως Προς Το Τελικό Του Όφελος

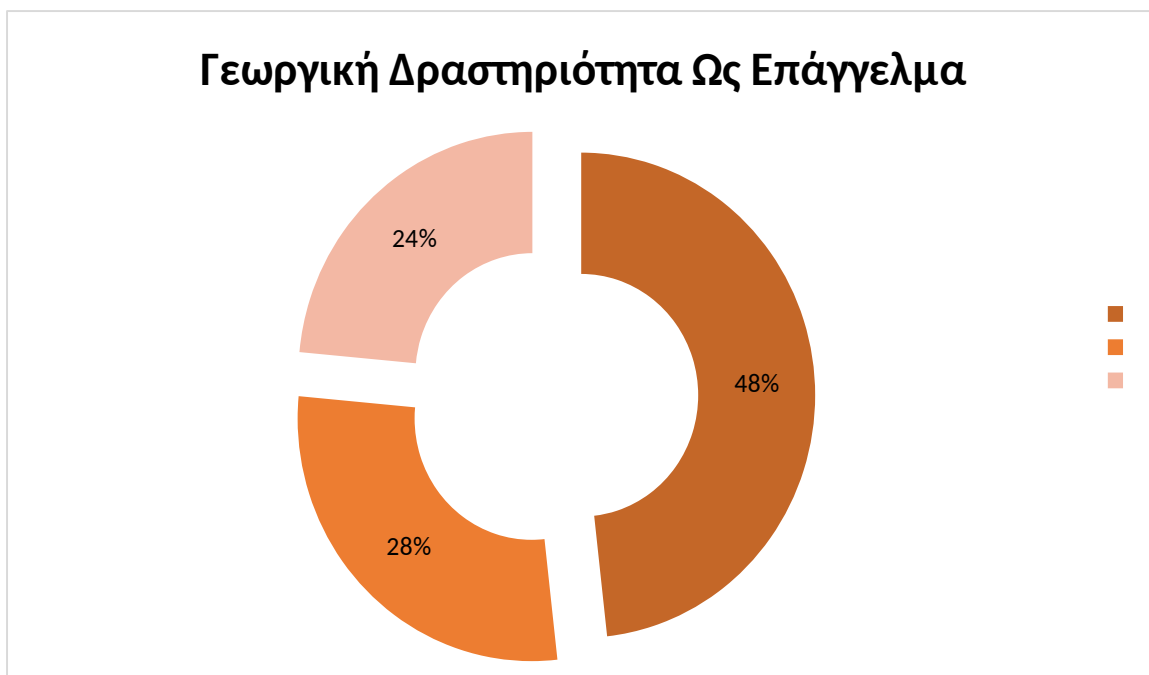
Στο παραπάνω διάγραμμα 4.37, βλέπουμε ότι το 66% συνολικά των απαντήσεων που δόθηκαν είναι θετικές και συγκεκριμένα οι περισσότεροι έχουν μείνει ικανοποιημένοι από το γεωργικό επάγγελμα, το οποίο μας δείχνει ότι μπορεί να θεωρείται δύσκολο επάγγελμα σε εργασία και ριψοκίνδυνο όμως επιφέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα. Το επόμενο στη σειρά ποσοστό (27%) είναι εκείνοι που είτε δεν έχουν παρατηρήσει ακόμα το αν άξιζε ή όχι λόγω του ότι είναι σχετικά νέοι στο επάγγελμα και εκείνοι που αντιμετώπισαν κάποιες σημαντικές δυσκολίες στο χώρο και συμπεραίνουν μια άποψη. Το σημαντικότερο είναι πως το ποσοστό των ατόμων που απάντησαν πως άξιζε ‘λίγο’ τον κόπο είναι ελάχιστο (7%).

Πίνακας 4.39: Η Γεωργική Δραστηριότητα Ως Επάγγελμα

Κατηγορίες Απαντήσεων	Αριθμός Απαντήσεων
Αποκλειστικό επάγγελμα	41
Κόριο επάγγελμα	24
Δευτερεύον επάγγελμα	10

Διάγραμμα 4.38: Ποσοστό Γεωργικής Δραστηριότητας Ως Επάγγελμα

Γεωργική Δραστηριότητα Ως Επάγγελμα

Στο παραπάνω διάγραμμα βλέπουμε τα ποσοστά των απαντήσεων των νέων γεωργών που ερωτήθηκαν με την ερώτηση, τι είναι για εκείνους η γεωργία:

- α) αποκλειστικό επάγγελμα
- β) κύριο επάγγελμα ή
- γ) δευτερεύον επάγγελμα

Το μεγαλύτερο ποσοστό (48%) των νέων γεωργών απάντησε ότι η γεωργία είναι για εκείνους αποκλειστικό επάγγελμα το οποίο δείχνει ότι σχεδόν το μισό ποσοστό των νέων γεωργών στον νομό Γρεβενών ασχολούνται αποκλειστικά με την γεωργία. Το επόμενο στη σειρά ποσοστό (28%) απάντησαν πως είναι για εκείνους κύριο επάγγελμα το οποίο δείχνει πως οι νέοι γεωργοί έχουν κι άλλες υποχρεώσεις, ενώ το 24% απάντησε πως η γεωργία για εκείνους είναι δευτερεύον επάγγελμα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στα πλαίσια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής(ΚΑΠ) και του Υπομέτρου 6,1 «Εγκατάσταση Νέων Γεωργών» του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020 γίνεται η προσπάθεια για την ηλικιακή ανανέωση του γεωργικού πληθυσμού, καθώς και την καταπολέμηση της ανεργίας με την ενίσχυση των νέων αγροτών και δίνοντας ώθηση στις νέες καινοτομίες και ιδέες τους.

Η παρούσα Πτυχιακή Εργασία επικεντρώθηκε στην περίπτωση του Νομού Γρεβενών, ο οποίος απαρτίζεται κυρίως από ορεινές περιοχές με δύσκολες καιρικές συνθήκες κατά τη χειμερινή περίοδο. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Αυτοτελούς Τμήματος Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης του Δήμου Γρεβενών, οι κυριότερες καλλιέργειες είναι τα σιτηρά, τα όσπρια, η μηδική, τα κτηνοτροφικά φυτά και τα καρποφόρα δέντρα όπως καρυδιές, αμυγδαλιές και κερασιές. Οι κυριότερες εκτροφές είναι τα αιγοπρόβατα και τα βοοειδή. Από όλες τις αιτήσεις που έγιναν για το Πρόγραμμα ενίσχυσης εξετάζονται πάντα τα επενδυτικά σχέδια των νέων αγροτών με ιδιαίτερη έμφαση στην πρωτοτυπία και την εισαγωγή καινοτομιών στις καλλιέργειες ή τις εκτροφές τους.

Από την ανάλυση των στοιχείων του ερωτηματολογίου προέκυψε ότι:

- Η πλειονότητα των ενταχθέντων είναι άνδρες με ποσοστό 64% λόγω της σκληρής εργασίας που απαιτεί η γεωργία. Παρόλα αυτά όμως αξιοσημείωτος είναι ο αριθμός των γυναικών, καθώς έχουν μεγάλο ποσοστό συμμετοχής στο Πρόγραμμα (36%).
- Οι περισσότεροι νέοι γεωργοί που εντάχθηκαν στο Πρόγραμμα βρίσκονται στα γύρω χωριά του Νομού (74%) και κυρίως βόρεια και βορειοδυτικά του Δήμου των Γρεβενών, γεγονός που δικαιολογεί και τις μεγάλες σε αριθμό καλλιέργειες σιτηρών και κτηνοτροφικών φυτών. Ενώ μόνο το 26% των νέων αγροτών προέρχεται από την πόλη των Γρεβενών.
- Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων είναι έγγαμοι (72%), γεγονός που δείχνει ότι είναι ηλικίας άνω των 28 ετών κατά μέσο όρο.
- Το επίπεδο εκπαίδευσης των περισσότερων είναι σε υποχρεωτικό επίπεδο (48%), δηλαδή έχουν ολοκληρώσει μέχρι και το λύκειο.
- Το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων γεωργών έχει ζήσει σε άλλη πόλη (70%) και κάποιοι από αυτούς σε πόλεις του εξωτερικού (15%), κυρίως για δουλειά (50%) ή σπουδές (33%). Αρκετά θετικό για την εισαγωγή νέων ιδεών και καινοτομιών

στην τοπική αγροτική οικονομία, κάνοντας πιο ανταγωνιστικές και παραγωγικές τις γεωργικές τους εκμεταλλεύσεις.

- 64% των Νέων Αγροτών του Νομού εντάχθηκαν στο Πρόγραμμα του 2017 και έλαβαν την ενίσχυση, αναβαθμίζοντας μέρος των καλλιεργειών τους μέσω της εισαγωγής διάφορων καινοτομιών στις καλλιέργειές τους.
- Ένα μεγάλο ποσοστό 31% ήταν άνεργοι πριν το Πρόγραμμα, οπότε βοήθησε αρκετά στην καταπολέμηση της ανεργίας και στη στήριξη και ενίσχυση των νέων καινοτόμων ιδεών. Παρόλα αυτά οι περισσότεροι επέλεξαν το επάγγελμα λόγω αρέσκειας του κλάδου (46%) και όχι οικονομικής αποκατάστασης και αποδέχονται το αγροτικό επάγγελμα ακόμα και χωρίς το Πρόγραμμα στήριξης (84%), καθώς οι περισσότεροι είχαν πατέρα αγρότη (62%), οπότε γνώρισαν και αγάπησαν το επάγγελμα αυτό από νεαρή ηλικία.
- Οι φετινές τους καλλιέργειες κυρίως επικεντρώθηκαν σε σιτηρά, όσπρια, μηδική(36%) και αρωματικά φυτά(18%).
- Οι γνώσεις των ερωτηθέντων στο γεωργικό επάγγελμα είναι μέτριες έως πολύ καλές (85%), ενώ επίσης το 80% δηλώνει ότι θα ήθελε να εκπαιδευτεί και σε άλλους τομείς όπως γεωπονία, βιολογικές καλλιέργειες, αρωματικά φυτά και γεωργικά μηχανήματα.
- Οι κυριότερες συμβουλευτικές πηγές των νέων γεωργών είναι ο γεωπόνος τους(44%) και το internet(37%), καθώς θέλουν να μένουν πάντα ενημερωμένοι για όλες τις νέες τεχνολογίες και εξελίξεις στον αγροτικό χώρο. Τρίτος κυριότερος σύμβουλος είναι ο πατέρας τους, ο οποίος συνήθως είναι αυτός που τους μαθαίνει τα πρώτα βήματα στην αγροτική εκμετάλλευση.
- Το 83% των ενταχθέντων έχει γεωργικό κεφάλαιο με καλλιέργειες από 1 έως 1.000 στρέμματα και ένα 20% έχει ζωικό κεφάλαιο με εκτροφές από 1 έως 500 ζώα. Αξίζει να σημειωθεί ότι αρκετοί αγρότες έχουν συγχρόνως και καλλιέργειες, αλλά και εκτροφές. Το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων αγροτών έχει κληρονομήσει τις καλλιέργειες και τις εκτροφές και λόγω της οικονομικής κρίσης, πολλοί δήλωσαν ότι θα καλλιεργούν ίδιες εκτάσεις ή θα προσθέσουν 50 έως 100 στρέμματα κυρίως με ενοικίαση (45%) και θα εκτρέφουν τα ίδια ζώα ή θα προσθέσουν 50 έως 100 ζώα με αγορά (31%). Παρόλα αυτά πολλοί θα προσθέσουν καινοτομίες στις καλλιέργειές τους, θα εισάγουν κυρίως βιολογικές καλλιέργειες στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις τους, νέα γεωργικά μηχανήματα, ενώ κάποιοι δήλωσαν ότι θα αλλάξουν καλλιέργεια και θα ασχοληθούν με

αρωματικά ή κτηνοτροφικά φυτά. Τα αρωματικά φυτά λόγω του κλίματος του Νομού αποδίδουν πολύ πιο γρήγορα, γι'αυτό και πολλοί νέοι γεωργοί της περιοχής στράφηκαν προς αυτές τις καλλιέργειες. Οι κυριότερες καλλιέργειες αρωματικών φυτών είναι η λεβάντα, το μελισσόχορτο, ο ελίχρυσος, η μέντα, το φασκόμηλο και ο δυόσμος. Το 45% αυτών θα χρηματοδοτήσει τις νέες επενδύσεις μέσω του Προγράμματος, δείχνοντας για άλλη μία φορά την σημαντικότητα της στήριξης των νέων αγροτών από αυτό.

- Το 51% διοικούν τις καλλιέργειες και τις εκτροφές τους μόνοι τους, ενώ κάποιοι διοικούν μαζί με τον πατέρα τους (31%) καθώς εργάζονται και μαζί. Το 52% των ενταχθέντων απασχολούν και εργάτες, οπότε βοηθούν και στην καταπολέμηση της τοπικής ανεργίας.
- Οι περισσότεροι πιστεύουν ότι η επιτυχία στον κλάδο αυτό βρίσκεται στη συνεχή ενημέρωση(65%), και για αυτό συμμετέχουν σε συνεταιρισμούς και ενώσεις νέων γεωργών που πιστεύουν ότι είναι πολύ έως πάρα πολύ αποδοτικοί, δίνοντας τους πολλές ευκαιρίες και πολλά περιθώρια για να μαθαίνουν νέες καινοτομίες, να ανταλλάσσουν ιδέες και να προχωρούν ενωμένοι σε νέες αγορές.
- Κυριότερες πηγές εμπιστοσύνης είναι η οικογένειά τους(43%) και η Ευρωπαϊκή Ένωση(37%).
- Οι περισσότεροι δηλώνουν πολύ έως πάρα πολύ αποφασισμένοι να συνεχίσουν αυτό το επάγγελμα(66%) και το 48% δηλώνει ότι είναι το αποκλειστικό τους επάγγελμα.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι τα περισσότερα υποβληθέντα επενδυτικά σχέδια των νέων γεωργών αφορούν εισαγωγές καινοτομιών στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, αλλαγές καλλιεργειών προς νέες πιο προσοδοφόρες, αυξήσεις εκτάσεων καλλιεργειών ή εκτροφών ζώων. Παρατηρούμε ότι σε ένα μεγάλο ποσοστό οι νέοι γεωργοί θέλουν να ασχοληθούν με καλλιέργειες αρωματικών φυτών, όπως λεβάντα, μελισσόχορτο, δυόσμο και φασκόμηλο. Επίσης θέλουν να επεκταθούν σε βιολογικές καλλιέργειες και να αγοράσουν νέα και πιο καινοτόμα γεωργικά μηχανήματα. Επομένως, οι νέοι αγρότες επιδιώκουν μέσω του προγράμματος να κάνουν αποδοτικότερες και ανταγωνιστικότερες τις καλλιέργειές τους, καινοτομούν σε όσους περισσότερους τομείς μπορούν και ειδικότερα στην καλλιέργεια αρωματικών φυτών και γι'αυτό ο Νομός Γρεβενών θεωρείται από τους πιο καινοτόμους στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Εν κατακλείδι παρατηρούμε ότι η γεωργική δραστηριότητα των νέων στο Νομό είναι αρκετά αυξημένη και ενισχύεται ακόμα περισσότερο μέσω των προγραμμάτων στήριξης. Αποτελεί μία αρκετά σημαντική επαγγελματική δραστηριότητα για

νέα άτομα που επιχειρούν και καινοτομούν στο χώρο της γεωργίας. Γεγονός πολύ θετικό για το γεωργικό κλάδο του Νομού, αλλά και της υπόλοιπης Ελλάδος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Aiginger K., Hutschenreiter G., Hollenstein H., Knoll N., Leo N. and R. Wieser (2001). Innovation and Productivity of European manufacturing. Austrian Institute of Economic Research WIFO.
- Bean, Roger and Redford, Russell W. The Business of Innovation: Managing the Corporate Imagination for Maximum Results, American Management Association, AMACOM, 2001

- Christopher Freeman (1997). The Economics of Industrial Innovation, 3rd Edition, Pinter, London.
- Innovation Handbook (2005). A road map to disruptive growth. Harvard Business School Publishing.
- Karafillis C. and E. Papanagiotou (2009) Innovation and Profit Efficiency in Organic Farming, World Journal of Agricultural Sciences, 5(1):74-82.
- Karafillis C. and E. Papanagiotou (2010) Innovation and Total Factor Productivity in Organic Farming, Applied Economics.
- Knudson W., Wysocki A., Champagne J. and H.C. Peterson (2004). Entrepreneurship and innovation in the agri-food system. American Journal of Agricultural Economics, 86(5):1330-1336
- McGraw-Hill. (2004). Innovation and imagination at work, 2nd Edition. Australian Institute of Management.
- Oslo Manual 3rd Edition (2005). Guidelines for collecting and interpreting innovation data. OECD, Eurostat, Paris.
- Schumpeter A.J. (1974). The theory of economic development, London: Oxford University Press.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Δεύτερο (2016). Λεπτομέρειες εφαρμογής του Υπομέτρου 6.1 «Εγκατάσταση Νέων Γεωργών» του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) της Ελλάδας 2014-2020.
- Μαραβέγιας Ν. (2012), «Επιχειρηματικότητα και καινοτομία: Από την Θεωρία στην Πράξη», Θεμέλιο, Αθήνα
- Παπαναγιώτου Ε., Σέμος Α. και Χ. Καραφύλλης (2005) Η Ελληνική Γεωργία και Ύπαιθρος στη Διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση: Νέες Προκλήσεις και Προσανατολισμοί, Πρακτικά 8^{ου} πανελλήνιου συνέδριου αγροτικής οικονομίας, Εκδόσεις Αγρότυπος, Θεσσαλονίκη

- Σουκιούρογλου Ι. (2011). Νέοι Αγρότες και ο ρόλος τους στην ανάπτυξη της υπαίθρου.
- Γεώργιος Α. Κούντιος (2014). Γεωργία Ακριβείας – Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών: Διεύρυνση Εκπαιδευτικών Αναγκών των Νέων Γεωργών στην Κεντρική Μακεδονία.
- Χρυσοβαλάντης Χ. Καραφύλλης (2009). Η Συμβολή των Καινοτομιών στην Οικονομικότητα της Βιολογικής Παραγωγής.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-13-631 el.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-631_el.htm), Η κοινή γεωργική πολιτική (ΚΓΠ) και η γεωργία στην Ευρώπη.
- http://www.innosupport.net/uploads/media/GR_1_01.pdf, Καινοτομία. Είδη Καινοτομίας. Μέθοδοι μέτρησης της καινοτομίας.
- https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/fg14_new_entrants_starting_paper_2015_en.pdf, New entrants into farming: lessons to foster innovation and entrepreneurship.
- <http://www.dimosgrevenon.gr/attachments/article/1644/%CE%95%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8C%20%CE%A0%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%20%CE%94.%20%CE%93%CF%81%CE%B5%CE%B2%CE%B5%CE%BD%CF%8E%CE%BD%202015-2019%20%CE%91%CE%84%CE%A6%CE%91%CE%A3%CE%97%20%CE%A3%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%20%CE%A3%CE%A7%CE%95%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A3%CE%9C%CE%9F%CE%A3.pdf>, Επιχειρησιακό Σχέδιο Δήμου Γρεβενών 2015-2019
- https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%93%CF%81%CE%B5%CE%B2%CE%B5%CE%BD%CE%AC#cite_note-5, Η πόλη των Γρεβενών.
- <http://www.plan.gr/programma-neon-agroton-metro112>, Μέτρο 112 «Εγκατάσταση Νέων Γεωργών».
- <https://realvalue.gr/programmata/programma-agrotikis-anaptyksis/ypometro-6-1-egkatastasi-newn-gewrgwn>, Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2014-2020, Υπομέτρο 6.1: «Εγκατάσταση Νέων Γεωργών»

- <https://www.agro24.gr/agrotika/pliromes/trapezes/daneia-se-neoys-kai-neoeiserhomenoys-agrotes-apo-tin-trapeza-peiraios-me>, Δάνεια σε νέους και νεοεισερχόμενους αγρότες από την Τράπεζα Πειραιώς με επιτόκιο 7,1%.
- http://www.skai.gr/files/1/aa1/bizhub_c25_150604120222_0001.pdf, Greek Foods Success Stories, Πέτρος Ζαργάνης
- <http://www.haniotika-nea.gr/106474-kainotomes-agrotikes-epixeiriseis/>, Καινοτόμες Αγροτικές Επιχειρήσεις.
- <http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=81092>, Clusters και καινοτομία στον πρωτογενή τομέα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.
- https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020_el, Αγροτική Ανάπτυξη 2014-2020.
- <http://www.bms-sa.gr/kainotomia-orismos.aspx>, Ορισμός και Είδη Καινοτομίας.
- <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1>, Ορισμός Καινοτομίας και Είδη Καινοτομίας.
- <http://www.ypaitiros.gr/savvas-kiriakidis-ekmetaleuteis-axia-xorafiou-sou/>, Αρωματικά Φυτά στον Άγιο Γεώργιο, Γρεβενών